

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI**

DANİMARKA'DA DİN EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cengiz ALKAN

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜMEYRA ARICAN

**YALOVA
OCAK- 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

DANİMARKA'DA DİN EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cengiz ALKAN
218108032

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜMEYRA ARICAN

YALOVA
OCAK - 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “Danimarka’da Din Eğitimi” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Cengiz ALKAN

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında dijital medyanın gelişim göstermesiyle birlikte toplumlar hızlı bir şekilde etkileşim içine girmektedirler. Eğitim alanı ise bu etkileşim unsurlarının daha yoğun yaşandığı bir alandır. Eğitim aynı zamanda ulusların kültürel yapısını, siyasal ve sosyal dokusunu yansıtmada ve toplumsal değerlerin kazandırılmasında önem arz etmektedir. Çünkü eğitim, ulusların vatandaşlarını çağın ihtiyaç duyduğu insan modelini yetiştirmelerinde ve bir form kazandırmalarında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle eğitim, hiçbir ulusun göz ardı edemeyeceği bir alan olmuştur. Bu nedenle bir ulusun yapmış olduğu eğitim programını doğru bir şekilde anlayıp değerlendirebilmek için o ulusun geçirmiş olduğu tarihsel süreçle birlikte toplumsal değişim ve dönüşümün değerlere olan etkilerini dikkate almamız gerekmektedir. Bir AB ülkesi olan Danimarka, uluslararası öğrenci başarılarını ölçen PISA değerlendirme raporlarına göre, diğer İskandinavya ülkeleriyle birlikte ilk sıralarda yer almaktadır. Ülkede eğitim ilkesi olarak eğitimde çeşitlilik ve herkes için ulaşılabilirlik benimsenmiştir. Aynı zamanda okullarda yenilikçi ve katılımcı bir müfredat uygulaması bugünkü çağdaş okul sistemini oluşturulmasındaki önemli unsurlardır. Bu bağlamda Danimarka'nın eğitim tarihi incelendiğinde eğitimin, kiliseye bağlı bir din eğitimi olarak başladığı ve zaman içerisinde ayrılarak seküler bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Bununla birlikte bütün siyasi tartışmalara rağmen, geçmişte olduğu gibi günümüzde de devletin ulusal kimlik ve kültür oluşumunda Hristiyanlık eğitiminin, önemini devam ettirdiği görülmektedir. Danimarka din eğitimi üzerine fazla kaynağın olmayışı bizi böyle bir çalışma yapmaya sevk etmiştir. Yapmış olduğumuz çalışmanın, Danimarka ilköğretim okullarındaki din eğitimi, orijinal dili olan Danca kaynaklarından inceleyerek sunulması ve din eğitimi alanına katkı sağlaması umulmaktadır. Günümüzde Danimarka ilköğretim okulları müfredatında yer verilen din eğitimi, küreselleşen dünyada öğrencilerin dinin önemini anlamasına ve yorumlamasına katkıda bulunmaktadır. Din dersi ülkedeki çoğunluğun dini olan Hristiyanlığın dışındaki diğer dünya dinleri ve yaşam biçimleri hakkında bilgi veren ve öğrencilere bu konuda bir anlayış kazandıran bir yapıya da sahiptir. Din dersi ülke vatandaşlarının birlikteliğini sağlayıcı bir unsur olarak görülmektedir. Yapmış olduğum bu çalışma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşma nezaketinde bulunan kıymetli danışman hocam, Dr. Sümeyra ARICAN'a teşekkür ederim. Böyle bir çalışma yapmam konusunda tavsiyede bulunan ve yazım sürecinde bütün meşguliyetine rağmen kıymetli zamanlarını ayırıp okuyarak önerilerde bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI'ya ve lisans eğitimi yıllarından beri her zaman manevi desteğini gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. İbrahim EMİROĞLU'na sonsuz şükranlarımı sunarım. Hayatımda almış olduğum her kararda maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, tez yazma süreci boyunca benden dualarını ve teşvik edici sözlerini esirgemeyen sevgili eşim Hatice ALKAN hanımefendiye müteşekkirim. Akademik çalışma yapma yolunda ilk adım olan bu çalışmamı tamamlamamı nasip eden Rabbime şükürler olsun.

Ocak – 2024

Cengiz ALKAN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
ÖZET	xiv
ABSTRACT.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
1.4. Araştırmanın Kapsamı	4
2. DANİMARKA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	5
2.1. Danimarka'nın Coğrafi Konumu	5
2.2. Danimarka'da Aile	7
2.3. Danimarka Toplumunun Hristiyanlığı Kabulü	9
2.4. Danimarka'da Dini Hayat ve Kilise.....	11
3. DANİMARKA EĞİTİM TARİHİ.....	15
3.1. Devlet Okullarının Kuruluşu.....	16
3.2. Eğitim Reformları	19
3.2.1. 1937 Yasası ve sonrası yapılan reformlar	19
3.2.2. 1975 Yasasıyla yapılan reformlar.....	21
3.2.3. 1993 Yasasıyla yapılan reformlar.....	23
4. GÜNÜMÜZ DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ	26
4.1. İlköğretim Okullarının Öğrenciye Karşı Tutumları	27
4.2. Danimarka Eğitim Sisteminde Öğretim Kademeleri	28
4.2.1. Kreş ve anaokulu (Vuggestuen og børnehaven).....	29
4.2.2. İlköğretim okulları (Folkeskolen) ve amacı	32
4.2.3. Anaokulu sınıfı (Børnehaveklassen)	34
4.2.4. 1. ve 9. Sınıflarda eğitim ve öğretim	35
4.2.5. İlköğretimde ölçme ve değerlendirme.....	37

4.3. Özel İlköğretim Okulları	39
4.4. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirmesi	40
4.5. Lise (Gymnasium).....	40
4.6. Yükseköğretim	42
5. DANİMARKA DİN EĞİTİMİ TARİHİ	44
5.1. Danimarka’da Din Dersinin Değişim ve Dönüşümü	45
5.2. Mezhep Merkezli Din Eğitimi.....	46
5.3. Anayasanın Kabulü ve Din Özgürlüğü	46
5.4. Din Dersinin Sekülerleşme Süreci	47
5.5. Din Eğitiminin Kültürel Bir Derse Dönüşmesi	52
6. DANİMARKA’DA DİN EĞİTİMİ.....	61
6.1. Hristiyanlık Bilgisi Dersinin Yetkinlik Alanları	63
6.1.1. Yaşam felsefesi ve etik.....	65
6.1.2. İncil kıssaları	66
6.1.3. Hristiyanlık	66
6.1.4. Hristiyanlık dışı dinler ve diğer yaşam görüşleri	66
6.2. İlköğretimdeki Din Dersinde Hristiyanlığın Öncelikli Olmasının Nedenleri	68
6.3. Hristiyanlık Bilgisi Dersinin İçeriği.....	70
6.4. Kiliseye Kayıt Eğitimi (Konfirmandundervisning).....	72
6.5. Hristiyanlık Bilgisi Dersinde İslam.....	73
6.6. Din Eğitiminde Uygulanan Metotlar.....	77
6.6.1. Tarihsel kritik yaklaşım	77
6.6.2. Anlatı yaklaşımı.....	79
6.6.3. Fenomenolojik yaklaşım	80
6.6.4. Dini fenomenlerin – karşılaştırılması yaklaşımı.....	82
6.6.5. Hermeneutik yaklaşım.....	83
6.6.6. Dine sosyolojik ve antropolojik yaklaşım	84
6.6.7. Eleştirel düşünme ve din dersinin kaynakları.....	87
6.7. Din Dersi Öğretmeninin Eğitimi	88
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
KAYNAKLAR	98
ÖZGEÇMİŞ	105

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CKF	: Temel Bilgi ve Beceri Alanları
DKK	: Danimarka Kronu
ECTS	: Avrupa Kredi Transfer Sistemi, (European Credit Transfer System)
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SFO	: Öğrencilerin Boş Zamanını Değerlendirme Merkezi,
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1: Danimarka İlköğretim Okullarındaki Dersler	35
Tablo 2: Not Çizelgesi	38
Tablo 3: Din Dersinin Yetkinlik Alanlarının Hedefleri	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Danimarka Okul Sistemi	29
Şekil 2: Din Dersinin Bilgi ve Beceri Alanları	63

DANİMARKA'DA DİN EĞİTİMİ

ÖZET

Bu çalışmada Danimarka ilköğretim okullarındaki din eğitimi, ilköğretimin tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu dönüşüm ve bugünkü din eğitimine yapmış olduğu etkiler ile din eğitiminde uygulanmakta olan metotlar incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılarak, Danimarka'daki genel eğitim ve din eğitimi üzerine kaleme alınmış olan güncel literatür taranmış ve Eğitim Bakanlığının çıkarmış olduğu kanunlar ve yönetmenlikler incelenmiştir. Çalışmada öncelikle ülkenin demografik yapısı, aile yapısı, dini yapısı ve kilise hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Sonraki bölümlerde ise Danimarka ilköğretim okullarının tarihi süreci, ilköğretim okullarının günümüzdeki durumu, din eğitimin tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu değişim ve dönüşüm, din dersinin kanuni dayanağı, amaçları, içeriği ve metotları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Hristiyanlık Bilgisi dersinde İslam'ın konu edilmesine de değinilmiştir. Din eğitimi öğretmenlerinin almış oldukları eğitim konu edinilerek eğitim fakültelerinde öğrenim gördükleri tespit edilmiştir. Din eğitimi, genel eğitimin şekillenmesindeki önemli rolü nedeniyle Danimarka toplumunun günümüzdeki gelişmişliğine katkıda bulunmuştur. Din eğitimi, geçmişte üstlenmiş olduğu görev sorumluluğunu günümüzde kimlik ve kültür üzerinden devam ettirmektedir. Danimarka'da din eğitimi, tarihi süreç içerisinde farklı isimlere, yapıya ve hedeflere sahip olsa da günümüzde ilköğretimin bütün sınıflarında zorunlu olarak okutulmaktadır. Fakat ders öğretiminin önceliğini, Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık doktrini oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise, ulus devletin savunulması ve milli kimliğin korunmasına karşı duyulan endişedir. Hristiyanlığın, geçmişte olduğu kadar günümüzde de Danimarka toplumunun bütünlüğü, ulusal kimliği, kültürü için belirleyici ve ayırt edici bir unsur olduğu, devletin kendi milli kimliğini oluşturma ve bu doğrultuda bir vatandaş yetiştirme politikasında ciddi misyonlar yüklendiği görülmüştür. Bununla birlikte anayasa ve demokratik özgürlükler çerçevesinde isteyen ebeveynler ders yılı başında okul yönetimine bildirerek çocuklarını din dersinden muaf tutabilmektedirler. Ülkedeki din dersi, 1975 yılından çıkarılan eğitim yasasıyla birlikte mezhepler üstü bir nitelik kazansa da çoğunluğun inancı olan Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışının ağırlıklı olduğu bir ders olmaya devam etmektedir. Ülkede Hristiyanlıktan sonra ikinci büyük din konumunda olan İslam hakkında, ancak diğer büyük dünya dinleriyle birlikte 8. ve 9. sınıflarda bilgiler aktarılmaktadır. Din eğitiminin amacı doğrultusunda 2019 yılında yayınlanan yeni müfredat kitapçığından itibaren derste, dine dair hem bilimsel ve teolojik hem de etik felsefi bir bakış açısı kazandırılarak öğrencilerin din fenomeni hakkında nüanslı bir anlayış geliştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma, geçmişte genel eğitimin ve din eğitiminin iç içe geçmiş olduğu Danimarka'da, bu tarihi tecrübenin günümüze pozitif bir şekilde aktardığını göstermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Danimarka, Danimarka Eğitim Sistemi, Danimarka'da Din Eğitimi, Hristiyanlık Bilgisi

RELIGIONS EDUCATION IN DENMARK

ABSTRACT

In this thesis study, the religious education in primary schools in Denmark, the transformation that primary education has undergone in historical processes, and the methods applied in current religious education, along with their effects, have been examined. Utilizing qualitative research methods, the current literature on general education and religious education in Denmark has been reviewed, and laws and regulations issued by the Ministry of Education have been analyzed. The study begins by providing brief information about the country's demographic structure, family structure, religious composition, and the church. Subsequent sections focus on the historical development of primary schools in Denmark, their current status, the changes and transformations in religious education throughout history, the legal basis, objectives, content, and methods of religious education. Additionally, the inclusion of Islam in the Christian Studies course is also addressed. The education of religious education teachers is discussed, and their training in education faculties is identified. Due to its significant role in shaping general education, religious education has contributed to the advancement of Danish society. It continues its historical responsibility through identity and culture. In Denmark, religious education, despite having different names, structures, and objectives throughout its historical development, is currently compulsory in all classes of primary education. However, the priority in teaching is given to the Evangelical Lutheran Christian doctrine. This is due to concerns about defending the nation-state and preserving national identity. Christianity remains a decisive and distinctive factor for the unity, national identity, and culture of Danish society, both in the past and present, playing a serious role in shaping the citizenship and national identity policies of the state. Nevertheless, within the framework of the constitution and democratic freedoms, parents can choose to exempt their children from religious education by notifying the school administration at the beginning of the school year. Despite becoming non-denominational with the education law enacted in 1975, the religious education in the country continues to be predominantly influenced by the Evangelical Lutheran Christian understanding, which is the majority belief. Information about the Islamic religion, ranked second after Christianity, is only provided in the 8th and 9th grades along with other major world religions. Since the publication of the new curriculum booklet in 2019, the aim of religious education has been to provide students with a nuanced understanding of religious phenomena by incorporating both scientific and theological as well as ethical and philosophical perspectives. This study is important in demonstrating how the historical intertwining of general education and religious education in Denmark has positively influenced the present.

Keywords: Religious Education, Denmark, The Danish Education System, Danish Religious Education, Christian Studies

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

İnsanın varoluşuyla başlayan eğitim ve öğretim faaliyeti, ulus devlet modeline geçilmesiyle, yetiştirilmek istenen vatandaş tipine ulaşmak için belirlenen hedefler doğrultusunda sürdürülmüştür. Yetişen yeni nesle çağının ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, anlayış ve yeteneklerini kazandırmak amacıyla planlı programlı çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çeşitli faaliyetlerle bireylere idealize edilen değerler benimsetilerek kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle her ülke kendi şartlarına ve ideolojisine uygun eğitim sistemleri geliştirmiştir. Ülkeler yapılan eğitim çalışmalarıyla kendi toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlayarak onları ortak bir ideal altında toplamak istemektedirler. Din eğitime ise böylesi bir alt yapıyı sağlaması bakımından önemli misyonlar yüklenmiştir.

Avrupa'nın kuzeyinde bulunan Danimarka, çok köklü bir tarihi geçmişe sahip bir ülkedir. Danimarka yüzölçümü bakımından oldukça küçük olmasına rağmen gerek Avrupa'da gerekse dünya genelinde adından söz ettirmektedir. Bu derece etkin olmasını sağlayan unsurlardan biri de uygulamış olduğu kendine özgü eğitim çalışmalarıdır. Danimarka örgün eğitimi kadar köklü geçmişe sahip olan din eğitimi, ülkenin ulusal kimliği ve kültürü açısından belirleyici bir konuma sahiptir. Danimarka'nın din eğitimi politikasının şekillenmesinde gerek ulusal gerekse Avrupa'daki din eğitimi yaklaşımları etkili olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Danimarka'nın din eğitimi konusunda geliştirmiş olduğu çözümler ve uygulamış olduğu eğitim metotları dikkat çekmektedir.

Danimarka halkının çoğunluğu Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık inancına sahiptir. Tarihsel olarak okul ile kilise arasında var olan yakın ilişki günümüzde büyük ölçüde zayıflamış olsa da varlığını hâlâ devam ettirmektedir. Kültürel Hristiyanlığın önemli rol oynadığı ülkede Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışı Danimarkalı olmanın bir göstergesi olarak da kullanılmaktadır.¹ Dinin ve din eğitiminin vatandaşların kimliği üzerindeki etkisi dikkatleri çekmektedir. İlköğretimde yer alan Hristiyanlık Bilgisi dersi ülkedeki farklılıkları da içeren çok kültürlü eğitim anlayışına sahiptir. Aynı zamanda da geleneksel Evangelist-Lutheryan inancını korumayı kendisine amaç

¹ Pia Rose Böwadt, "Religious Education in Denmark: Towards a More Multifaceted Subject?", *Religions* 11/11 (Kasım 2020), 9.

edinmiştir. Bu değerlendirmelerden hareketle Danimarka'daki din eğitimi üzerine detaylı bir incelemenin olmaması bizi bu konu üzerinde bir çalışma yapmaya yönlendirmiştir. Çalışmanın konusunu Danimarka'daki din eğitimi oluşturmaktadır. Çalışmanın ana problemi, Danimarka İlköğretim okullarında uygulanmakta olan din eğitimi uygulamalarını betimlemektir. Bu genel problem doğrultusunda çalışmada şu alt başlıklar cevaplandırılmaya çalışılmıştır:

- 1- Din eğitimin Danimarka eğitim sistemindeki yeri ve rolü nedir?
- 2- Danimarka'da din eğitiminin tarihi süreçte geçirmiş olduğu değişim ve dönüşüm nedir?
- 3- Danimarka'da uygulanmakta olan din eğitiminin amaçlarına ulaşmak için hangi hedefler belirlenmiştir?
- 4- Danimarka ilköğretim okullarındaki din eğitiminin farklı kültürlere karşı tutumu nedir?
- 5- Danimarka'da din eğitim ve öğretiminde hangi metotlar uygulanmaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İskandinavya ülkeleri gelişmişlik bakımından dünya devletleri arasında ön sıralarda yer almaktadırlar. Gelişmiş ülkelerin kalkınmalarını tamamlamalarının ve refah devleti modeline ulaşmalarının arka planında, iyi yetişmiş ve eğitilmiş bir toplum yapısının olduğu düşünülmektedir.² Bu nedenle verilen eğitimin gerek nitelik gerekse nicelik yönden iyi ve kaliteli olmasının toplumun şekillenmesinde ve kalkınmasında önemli rolü olmaktadır. Gelişmiş ülkeler arasında yer alan Danimarka eğitim ve öğretim alanında kendine özgü uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Bu özgün uygulamanın başarısını ise uluslararası öğrenci başarılarını değerlendirme programı olan PISA (The Programme for International Student Assessment) verilerinde görmek mümkündür.

Çalışmanın genel amacını, ilköğretimde verilmekte olan din dersinin kapsamlı bir şekilde resminin çizilmesi oluşturmaktadır. Belirlemiş olduğumuz bu genel amaca ulaşabilmek için şu soruların yanıtları araştırılmıştır:

² Serdar Öztürk - Seher Suluk, "Ekonomik Büyümenin Anahtarı Olarak Eğitim: İsveç, Norveç Ve Danimarka'da Eğitim İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 10/1 (22 Haziran 2020), 385.

- 1- Danimarka ilköğretim okullarının eğitim sistemi nasıl şekillenmiştir?
- 2- Devletin genel eğitim politikasında din eğitiminin yeri nedir?
- 3- İlköğretimdeki din eğitiminin amaç ve hedefleri nelerdir?
- 4- Din eğitiminin amaç ve hedeflerine ulaşmak için hangi metotlar kullanılmaktadır?
- 5- Din dersinde farklı kültürlerin ve İslam dininin konumu nedir?

Eğitimin uluslararası bir nitelik göstermesi, onun sahip olduğu sorunların ve çözümleri konusunda da iş birliğini zorunlu hale getirmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın önemi, gelişmiş ülkelerin edinmiş oldukları deneyimlerin, gelişmekte olan ülkelerle paylaşılmasının, yeni eğitim modellerinin geliştirilmesinde faydalı olacağı söylenebilir. Çalışmada, Danimarka'daki din eğitiminin amaçlarının tarihi süreçteki değişimi analiz edilmiştir. Böylelikle din eğitiminin tarihi süreçte üstlenmiş olduğu konumu ortaya koymak ve günümüzde toplum için derse ne tür bir misyon yüklediğini göstermek amaçlanmıştır. Din dersinin ülkedeki toplumun birlikteliğini sağlama ve kendine özgü dini kültürel bir kimlik oluşturma konusundaki rolüne yer verilmiştir. Bu çalışma, Danimarka Eğitim Bakanlığının uygulamış olduğu temel eğitim ve din eğitimi dersinin detaylı bir incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışmanın konuya dair bütüncül bir bakış açısı sunması açısından alana katkı sunması beklenmektedir.

Din eğitiminin Danimarka toplumunun kimlik inşasında üstlendiği kültürel ve ahlaki görevler ele alınmıştır. Yapılan çalışmanın bu yönüyle, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerle, birçok yönden yakın ilişkiler içerisinde bulunan ülkemizde, uygulanmakta olan din eğitimi programı politikaları ve din eğitimi modelleri konusundaki tartışmalara bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve veri toplama sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Literatür taramasında Danimarka'daki Eğitim Enstitüsü³ öğretim elemanları tarafından din eğitimi üzerine kaleme alınmış kitap ve makalelerden faydalanılmıştır. Çalışmada, Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığı tarafından internet üzerinden yayınlanan mevzuat ve yönetmenliklere başvurulmuştur.

³ Danmark Pædagogiske Universitetsskole (DPU) – Aarhus Universitet

Kullanılan bu metot, birinci derecedeki yazılı metinlerin toplanılması ve onların gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesini kapsamaktadır.⁴ Danimarka din eğitimi alanında kaleme alınmış olan güncel literatürler taranmış, mevcut durumdaki din eğitiminin plan ve programlarını sağlıklı bir şekilde yansıtmak açısından Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığının resmi web sayfasıyla birlikte yasal mevzuat konusunda elektronik sayfalardan faydalanılmıştır. Çalışmanın ana kaynaklarını Danca kaleme alınmış kitap, makale ve diğer literatürler oluşturmaktadır. Bununla birlikte konuyla ilgili Türkçe kaleme alınmış eserlerden de istifade edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamını, Danimarka temel eğitim kurumu olan ilköğretim okullarındaki zorunlu din dersi oluşturmaktadır. Çalışmada Danimarka’da Kilise eğitim ilişkisi, tarihsel süreçte bu ilişkinin evrilmesi ve modern okulun doğuşu, bu dönemlerde ve günümüzde din eğitiminin üstlenmiş olduğu rol ve din eğitimi konusundaki tartışmalar ele alınmış, günümüz demokratik Danimarka toplumunun ulus kimliği üzerindeki rolü incelenmiştir. Bu çerçeveden hareketle çalışma ilköğretimdeki din dersiyle sınırlı tutulmuştur. Ülkede ortaöğretim ve yüksek eğitimde verilmekte olan din dersleri ile yaygın din eğitimi konusu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Bu sınırlandırmadan hareketle çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Danimarka’nın coğrafi konumu, Danimarka toplumunun Hristiyanlığı kabulü, Danimarka’da aile, dini hayat ve kilise gibi konular hakkında bilgilere yer verilmektedir. Birinci bölümde, Danimarka’nın eğitim tarihi ana başlığı altında, devlet okullarının kuruluşu, 1900’lü yıllarla birlikte başlayan eğitim reformlarına ve günümüz Danimarka eğitim sistemine değinilmiştir. İkinci bölümde, Danimarka din eğitimi tarihi başlığı altında din dersinin değişim ve dönüşüm serüvenine incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, günümüz Danimarka temel eğitim okullarındaki din eğitiminin amacı, yetkinlik alanları ve içeriği ile birlikte din dersinde diğer kültürlerle birlikte İslam dininin sunulduğu, din dersinde uygulanmakta olan eğitim metotları ve din eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesi üzerinde durulmuştur.

⁴ Ramazan Sak vd., “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 230.

2. DANİMARKA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Danimarka'nın Coğrafi Konumu

Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya gibi İskandinavya ülkeleri arasında yer almaktadır. Baltık Denizi ve Kuzey Deniziyle çevrili olan ülke, kuzeyde Norveç ve kuzey doğusunda İsveç ile komşu olup güneyinde ise Almanya ve Polonya bulunmaktadır. Danimarka, İskandinavya yarımadasında yer almasa da hem tarihi hem de İsveç ve Norveç ile yakın kültürel ve akrabalık bağları nedeniyle bir İskandinavya ülkesi olarak kabul edilmektedir. 43 000 kilometrekare yüz ölçüme sahip olan Danimarka, coğrafi olarak küçük bir ülkedir.⁵ (Faröyar (Færøerne) adaları ve Grönland (Grønland) hariç tutulmuştur.)

Ülke, irili ufaklı 400 küsur adadan oluşan ve ülkenin kara parçası olan Jutland (Jylland) yarımadası, başkent Kopenhag (København)'ın da bulunduğu ada olan Sjælland ve ikinci büyük adası olan Fyn'dan oluşmaktadır. Bu büyük adalar köprülerle birbirine bağlanmıştır.⁶ Ülkede yaklaşık 6 milyon insan yaşamakta ve bunun % 15,4'ünü yabancılar oluşturmaktadır.⁷ Ülkeye sonradan yerleşen insanlardan en büyük topluluğu Türkiye kökenliler oluşturmaktadır. İkinci büyük grup ise, Doğu Avrupa (Ukrayna, Polonya ve Romanya) ülkelerinden gelmiştir.⁸ Ülkenin en büyük şehri olan Kopenhag (København) 1,7 milyon nüfusa sahiptir. Ülkenin, ikinci büyük şehri Aarhus'da 435.000 ve üçüncü büyük şehri Odense'de 250.000 insan yaşamaktadır.

Dünyada yükseltisi en az olan ülkelerinden birisi olduğundan Danimarka, geniş düzlüklerden oluşmakta ve ülke sınırları içerisinde dağ bulunmamaktadır. Ülkenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 34 metre olup en yüksek noktası 170 metre yükseltiye sahip Jutland yarımadasındaki Møllehøj tepesidir. Her alanda teknolojiyi iyi kullanan ülke halkı geniş düzlüklerde verimli topraklarda tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ülke genelinde ormanlar önemli bir yer kaplamaktadır.⁹

⁵ “Danmark - Læs om historie, sprog og geografi - lex.dk”, *Den Store Danske* (24 Ekim 2023).

⁶ Jylland yarın adasını Fyn adasına Lillebælt, Fyn adasını Sjælland adasına Storebælt ve Sjælland adasında İsveç'e bağlayan köprü Øresund'dur

⁷ Danmarks Statistik, “Befolkningstal” (Erişim 02 Şubat 2024).

⁸ <https://www.dst.dk>, “Indvandre Og Efterkommere” (Erişim 08 Haziran 2023).

⁹ “Møllehøj | lex.dk”, *Den Store Danske* (19 Aralık 2015).

Anayasal monarşi ile yönetilen ülkede, Danimarka Krallığı'nın sınırları anayasada yer alan temel kanunla belirlenmiştir. Danimarka, devletin yönetim biçimine dair temel kural ve kaideleri içeren toplam 89 paragraftan oluşan demokratik bir anayasaya sahiptir. Anayasa aynı zamanda insan haklarına dair çeşitli hak ve özgürlükleri de güvence altına almaktadır. Ülkenin ilk demokratik anayasası 5 Haziran 1849 yılında kabul edilmiş ve bu tarihten itibaren kral gücünü, seçilmiş halk temsilcileriyle paylaşmaya başlamıştır. O tarihten günümüze kadar Danimarka anayasasında birçok değişiklikler yapılmış ve en sonuncusu ise 1953 yılında gerçekleşmiştir. Bugün kraliyet, eski gücünü kaybetmiş durumdadır ve sembolik birtakım yetkilere sahiptir. Herhangi siyasi bir gücü bulunmayan kraliyet, sadece Danimarka devletinin başı ünvanını taşır ve yabancı devlet başkanları karşısında Danimarka'yı temsil eder.¹⁰

Danimarka yaklaşık 175 yıllık köklü demokrasi geçmişine sahip bir ülkedir. Danimarka'nın demokratik yapısının şekillenmesinde, kendi tarihi ve kültürel geçmişinin etkisi olduğu kadar Avrupa genelinde yaşanan demokratik hareketler de yer almaktadır. Danimarka güçlü demokratik yapıya sahip olmasını, yerel demokrasiye ve kendine has özerk yönetimlere sahip olmasına borçludur. Demokrasinin bütün kurum kuruluşlarıyla işlemesi ve işlerliğinin devamı konusunda, ülkenin en ücra köşedeki vatandaştan en üst yöneticisine kadar her birey, bu bilincin sorumluluğuyla hareket etmektedir.¹¹

Danimarka devleti 1849 yılında benimsenen anayasayla güçler ayrılığı ilkesine göre yönetilmektedir. Bu güçler yasama, yürütme ve yargı gücüdür. Yasama gücünü hükümetle birlikte parlamento, yürütme gücünü hükümet ve yargı erkini ise mahkemeler yerine getirmektedir. Danimarka temsili demokrasiye sahip bir ülkedir. 179 üyeli "Folketing" denilen parlamento halk tarafından seçilir. Bu üyelerin iki tanesi Grønland, iki tanesi ise Færøerne adalarını temsilen, halkı tarafından seçilip parlamentoya gönderilir. Bu dört üye Danimarka'nın iç siyasi konularıyla ilgili olarak lehte veya aleyhte oy kullanmazlar. Parlamento seçimleri her dört yılda bir yapılır ve yüzde iki barajı bulunmaktadır.¹²

¹⁰ "Grundloven med forklaringer", *Folketinget* (29 Kasım 2016).

¹¹ <https://www.ft.dk>, "Grundloven Og Det Danske Demokrati", *Folketinget* (23 Ekim 2018).

¹² <https://www.ft.dk>, "Grundloven Og Det Danske Demokrati" (23 Ekim 2018).

2.2. Danimarka’da Aile

Toplumların birlikteliğinin sağlanması, dayanışması, gelişimi ve çocuklara güvenli bir ortam sağlaması nedeniyle aile önemli bir kurumsal yapıdır. Aile, toplumun sahip olduğu norm ve kültürel değerlerin bir sonraki nesle aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Danimarka toplumu açısından geçmişte olduğu gibi günümüzde de aile, yeni neslin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi bakımından önemini devam ettirmektedir.

Sanayi devrimi ve arkasından gelen sosyal değişim Danimarka aile hayatını da etkisi altına almış ve ülkede birçok değişikliğin yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle 1960 ve 70’li yıllardan sonra başlayan yeni kültürel akımlar siyaseti, müziği ve sanatı etkilemekle kalmamış, aynı zamanda toplumun her alanını kapsayacak şekilde yaşam biçimleri ve aile birliktelikleri üzerinde büyük değişikliklere neden olmuştur. Daha önce evli bir erkek, kadın ve çocuk/lardan oluşan çekirdek aile tipi bugün yerini farklı aile tiplerine bırakmıştır. Bunlar, normal olarak nitelendirilen evli bireylerden oluşan aile tipi yanında çocuklarıyla birlikte yaşayan, yalnız yaşayan kadın ve erkeklerin oluşturduğu farklı aile tiplerini görmek mümkündür.¹³

Danimarka’da evlilik hala en yaygın birliktelik şekli olmaya devam etmektedir. 2015 verilerine göre birlikte yaşayan çiftlerin % 75’i evlidir. Bununla birlikte yıllar geçtikçe evliliklerin oranı düşmeye devam etmiştir. Mesela 1970’lerde 30 yaşındaki kadınların % 88’i evliyken 2022’de bu oran % 32’e gerilemiştir.¹⁴ Aynı zamanda gerek kadın gerekse erkekler, ilk evliliklerini eskisine göre daha geç yaşlarda yapmaktadırlar. Bu durum onların evlenmeyi bekledikleri anlamına gelmemektedir. İnsanların evli olmadıkları halde birlikte yaşamaları özellikle de gençlerde daha yaygın hale gelmiştir. Ancak resmîyette evlenmeden bir arada yaşayan çiftler, yasalar ve mali yükümlülük bakımından evli olanlar gibi sorumlu değillerdir.¹⁵

Danimarka’da erkek ve kadın belirli koşullar altında evlenebilmektedirler. Yasalara göre her iki taraf da 18 yaşını doldurmuş olmalı ve Danimarka’da ikamet etmelidir. 18 yaşından küçük gençler özel izinle evlilik için başvuru yapabilmektedirler. Danimarka’da evlilikler sadece gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle bir

¹³ Christensen, Else - Ottosen, Mai Heide, *Børn Og Familier* (København: Socialforskningsinstituttet, 2002), 10-11.

¹⁴ Danmark Statistik, “Færre Blev Skilt Og Flere Blev Gift” (Erişim 16 Ağustos 2023).

¹⁵ Danmark Statistik, “Færre Blev Skilt Og Flere Blev Gift”.

insanı istemediği bir evliliğe zorlamak ceza gerektiren bir suçtur. Evli çiftlerden herhangi biri evliliğe devam etmek istemediğinde altı ay ayrı yaşayarak durumu değerlendirme ve daha sonrasında ayrılma hakkına sahiptirler. Eğer eşlerden biri aldatma gibi geçerli bir nedenden dolayı altı ay ayrı kalmayı kabul etmezse hemen boşanma gerçekleşmektedir.¹⁶

Bir evlilikte hem annenin hem de babanın kendi çocukları üzerinde velayet hakları vardır. Çiftlerin boşanmaları durumunda ebeveynlerin çocukları üzerindeki velayet hakları devam etmektedir. Ebeveynler ayrıldıklarında velayet paylaşımını nasıl yapacaklarına kendi aralarında karar verebilirler. Ebeveynlerden biri tek başına velayet hakkını almak istiyorsa müşterek velayet hakkını devam edip etmeyeceğine veya ebeveynlerden birinin tek başına velayet hakkına sahip olup olmayacağına mahkeme karar verir. Ayrılmış çiftler yeni evlilikler yaparlarsa, çocuklar yeni anne-babalarıyla ve yeni kardeşleriyle yaşarlar.¹⁷

Günümüzde yetişkin insanların yalnız yaşamaları eskisine göre daha yaygın hale gelmekte ve 18 yaşından büyük bekar yetişkinlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Danimarka'daki bütün yetişkinlerin üçte biri tamamen yalnız yaşamayı tercih etmektedir. 18 yaşın üzerinde yalnız yaşayan yetişkinlerin % 60'a yakını tek başına yaşarken geri kalan kısmı ise ya ebeveynleriyle veya çocuklarıyla aynı evi paylaşmaktadırlar. Yalnız yaşayan yetişkin sayısının bu kadar artmasının birçok nedene bağlı olsa da bu durumun boşanmaların daha yaygın hale gelmesiyle bağlantılı olduğu da düşünülmektedir. Boşanmanın yaygınlaşması ise, daha fazla sayıda çocuğun ya annesi ya da babasıyla yaşaması anlamına gelmektedir.¹⁸

Danimarka toplumunda bireyin özel yaşamına saygı önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, kadınların ve erkeklerin siyasi görüş, ekonomik yaşam aile kurma ve boşanma gibi konularda aynı haklara sahip oldukları anlamına gelmektedir. Çocuklar reşit olmasalar dahi onların da hakları bulunmaktadır. Danimarka'da reşit olma yaşı 18'dir. 13 yaşın altındaki çocukların ev dışında çalışmaları yasaktır. Ebeveyni tarafından dövülen, şiddete maruz kalan veya başka bir şekilde kötü muameleye maruz kalan

¹⁶ Skrevet af Social- og Bolig- og Ældreministeriet og Familieretshuset, "Når I vil giftes" (Erişim 16 Ağustos 2023).

¹⁷ Udlændinge- og Integrationsministeriet, "Læremateriale til Indførselsprøven", 2022, 199.

¹⁸ Christensen, Else - Ottosen, Mai Heide, *Børn Og Familier*, 13.

çocuklar devlet tarafından aileden alınarak başka bir bakıcı aileye verilmektedir. Çocuklar 18 yaşına gelip reşit olduklarında hayatlarını kimin yanında ve nasıl devam ettireceklerine kendi özgür iradeleriyle karar vermektedirler.¹⁹

2.3. Danimarka Toplumunun Hristiyanlığı Kabulü

Hristiyanlıktan önce Danimarka toplumu İskandinavya bölgesi halklarıyla birlikte Asatro denilen çok Tanrılı bir dine inanmaktaydı. İskandinavya bölgesine ait bu dinin kutsal bir kitabı bulunmamaktaydı. İskandinavya mitolojisine ait bu dinin en büyük baş tanrısı *Odin*, gökyüzündeki olayları yöneten ve gök gürültüsü yapan, savaş tanrısı *Thor*, baharı ve doğurganlığı temsil eden *Freya* adında tanrıları vardı. Vikingler döneminde Hristiyanlıkla birlikte İskandinavya mitolojisinin kültürü ve dini unsurları yaşamaya devam etti. Hatta günümüzde dahi bu tanrıların isimleri Danimarka kültüründe ve dilinde yaşamaya devam etmektedir. Örneğin; haftanın günleri bu isimleri günümüze kadar taşımıştır: Odin/onsdag (çarşamba) Thor/torsdag (perşembe) Freya/fredag (cuma) gibi. Aynı durumu yer isimlerinde de görmek mümkündür. Ülkenin üçüncü en büyük şehri Odense, “Odins vi” Odin’in tapınağı anlamına gelmektedir.²⁰

Hristiyanlık, Danimarka’ya Vikingler zamanında dokuzuncu yüzyılda, Alman misyoner Ansgar tarafından getirilmiştir. Ansgar, Hedeby ve Ribe’yi ziyaret etmiş ve buralarda kiliseler inşa etmiştir. Ayrıca Danimarka halkından birçoğu yurtdışı seyahatlerinde Hristiyanlığı benimsemiştir. İlk olarak 960’larda kral Harald Blåtand Hristiyanlığı benimseyerek vaftiz olmuş ve böylece Danimarka’da Hristiyanlığın yayılışının önü açılmıştır. Fakat Hristiyanlık bütün Danimarka ve İskandinavya genelinde hemen kolayca organize bir şekilde yayılmamıştır. Halk arasında Hristiyanlığı ilk kabul edenler, elit kesim dediğimiz insanlar olmuştur. Bu ilk dönemlerde halkın bir kesimi mitolojik din olan Astro’nun tanrılarına inanmaya ve ritüellerini yerine getirmeye devam etmişlerdir. Danimarka’da inşa edilmiş olan kiliseler, Harald Blåtand’ın vaftizinden yüzyıl sonrasına kadar Katolik Roma Hamburg-Bremen başpiskoposluğuna bağlı kalmaya devam etmiştir. Kralın desteğiyle ilk olarak Roskilde ve Lund kiliseleri inşa edilmiş sonrasında yavaş yavaş Danimarka

¹⁹ Udlændinge- og Integrationsministeriet, “Læremateriale til Indførsretsprøven”, 199.

²⁰ “Nordisk Religion Og Mytologi | Lex.dk”, *Den Store Danske* (07 Kasım 2022).

Hamburg-Bremen başpiskoposluğuyla olan bağları kopmaya başlamıştır.²¹ 11. yüzyıldan itibaren sekiz piskoposluktan oluşan bağımsız Danimarka kilisesi oluşmaya başlamıştır. O dönemde Danimarka krallığındaki sekiz piskoposluk; Slesvig, Ribe, Århus, Viborg, Vendsyssel, Odense, Roskilde ve güney İsveç'teki Lund'tur.²²

1103 yılında Hamburg-Bremen başpiskoposluğundan ayrılan Lund, kendi başpiskoposluğunu kurarak bütün İskandinavya bölgesini kendine bağlamış, Roma'daki Papa'ya bağlı bağımsız dini bir bölge halini almıştır. Hristiyanlığın Danimarka'da yayılmasıyla birlikte insanların düşünme, inanma ve yaşam biçimlerinde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Hristiyanlık inancına ve kutsallarına dayanan bir kültür oluşmaya başlamıştır. Hristiyanlıkla birlikte yazma ve okuma kültürü gelişmiş ve Danca yeni kelimeler kazanmıştır.²³

15. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Rönesans kültürü, İtalya yarımadasında başlayıp oradan Batı'ya ve İskandinavya bölgesine yayılmaya başlamıştır. Bu hareketin en önemli özellikleri bireyi merkeze alması, ideal insan ve toplum için bir model ortaya koymaya çalışmasıdır. Başlangıç aşamasında Kuzey-Batı Avrupa'da, entelektüel ve elitist bir hareket olarak doğmasına rağmen zamanla Rotterdamlı Erasmus liderliğindeki düşünürlerin kiliseye yönelik eleştirilerine ve geniş çaplı reform taleplerine dönüşmüştür.²⁴

1536 yılından itibaren başlayan Reform hareketleriyle birlikte Danimarka Halk Kilisesi Roma'daki kiliseyle bağlarını yavaş yavaş zayıflatmış ve ardından tamamen koparmıştır. Roma'daki papayla bağlarını koparan Danimarka Halk Kilisesi Protestan Evangelist-Lutheryan inancını benimsemiştir.²⁵

Günümüzde ülke nüfusunun yaklaşık %72'si Danimarka Halk Kilisesi üyesidir. İstatistikler kilisenin üye sayısının her geçen yıl düştüğünü göstermektedir. 1990 yılında kiliseye üye olanlar yaklaşık % 89 iken, 2018'de bu oran % 75'e, 2023'te ise % 72'ye düşmüş durumdadır.²⁶ Bu düşüşün nedenleri arasında ülke genelinde yaşanan vaftizlerin azalması, Müslüman nüfusa sahip ülkelere gelen insan göçü ve Ateist derneklerin yapmış olduğu kampanyalar yer almaktadır. Bu durum her geçen gün

²¹ Danmarkshistorien.dk, "4. Krig Og Tro" (Erişim 03 Temmuz 2023).

²² Appel, Charlotte - Jensen, Morten Fink, *Dansk Skolehistorie, Da Læreren Holdt Skole. (Tiden Før 1780)* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2013), 1/28.

²³ Danmarkshistorien.dk, "5. En Kristen Og Dansk Kultur" (Erişim 03 Temmuz 2023).

²⁴ Danmarkshistorien.dk, "5. Religion Og Kultur" (Erişim 03 Temmuz 2023).

²⁵ "Recessen om reformationen, 30. oktober 1536" (Erişim 25 Aralık 2023).

²⁶ Danmark Statistik, "Medlemmer Af Folkekirken" (Erişim 16 Haziran 2023).

Hristiyan toplumun dindarlık düzeyinin azalmaya devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte son 40-50 yılda Müslüman kökenli nüfusta bir artış olduğu görülmektedir. Bu da Danimarka genelinde birçok caminin inşa edilmesine ve İslam'ın daha görünür hale gelmesine etki etmiştir.²⁷

Genel anlamda değerlendirilecek olunursa Danimarka halkı seküler bir toplumdur. Halkın hayatında Tanrı'ya ibadet etmek ve kiliseye gitmek özel bir anlam ifade etmemektedir. Dini özel bir alanda tutmaları veya kişinin özel bir meselesi olarak değerlendirmeleri çok yaygın olduğundan bireyin dinini inancını işyeri ve eğitim kurumlarında yansıtmaması beklenmektedir. Son yıllarda Danimarka halkının ekseriyeti kendilerini dindar olarak görmediğini ifade etmekte ve çok kültürlü bir toplumun bir üyesi olarak nitelendirmektedirler.²⁸ Bunun nedeninin, Danimarka'da Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışının yanında çok farklı dine mensup insanların yaşaması olduğu söylenebilir.

2.4. Danimarka'da Dini Hayat ve Kilise

Danimarka'da din özgürlüğü, 1849 Danimarka Anayasasında demokrasinin temel özgürlüklerinden biri olarak yer almaktadır. Anayasa'nın 67. maddesi, "*Vatandaşların inançlarına uygun şekilde Tanrı'ya ibadet etmek için topluluklar halinde bir araya gelme hakkına sahip olduklarını, ancak ahlaka veya kamu düzenine aykırı hiçbir şey öğretilmeyeceğini veya yapılmayacağını*"²⁹ belirtmektedir. 68. madde de ise, "*Hiç kimse, kendi inancının dışındaki başka bir ibadet yerine maddi katkıda bulunmak zorunda değildir*"³⁰ yer verilmektedir.

Anayasa herkesin istediği dine inanmasını, inancını yaşamasını ve aynı inanca sahip bireylerin bir organizasyon oluşturup ibadetlerini yerine getirebilmelerini güvence altına almaktadır. Danimarka anayasası her bir vatandaş için açıkça din özgürlüğünden bahsetmesine rağmen Danimarka toplumunda dinsel eşitlikten söz edilememektedir. Danimarka Halk Kilisesi'nin mezhebi olan Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık inancının resmi din olarak kabul edilmesinden dolayı devlet tarafından bu kiliseye çeşitli ayrıcalıklar verilmektedir. Bu durum Danimarka Halk Kilisesi'nin özel bir

²⁷ Ane Kirstine Brandt - Pia Rose Böwadt, *Gud I Skolen. Religiøse Dilemmaer I Skolens Praksis* (Samfundslitteratur, 2018), 35-36.

²⁸ Brandt - Böwadt, *Gud I Skolen*, 36.

²⁹ Danmarks Riges Grundlov (Grundloven), LOV nr 169 af 05/06/1953 (05 Haziran 1953).

³⁰ Grundloven, § 68.

statüye sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu statü sadece kâğıt üzerinde bir devlet kilisesi olarak bulunmak anlamına gelmemekte, aynı zamanda devlet ile kilise arasında güçlü bağların olması ve devlet kilisesi olarak tanınması anlamına gelmektedir.³¹ Dolayısıyla Danimarka’da dinler arasında bir eşitlikten çok din özgürlüğünden bahsedilebilir. Din özgürlüğü, devletin vatandaşlarına dini baskı yapmaması ve telkinde bulunmaması olarak anlaşılmaktadır.

Her ebeveyn çocuğunu fiziksel olarak zorlama yapmadan ve çocuğun sağlığını bozmadan istediği dine göre yetiştirme hakkına sahiptir. Bir kişi din özgürlüğüne atıfta bulunarak ebeveynin çocuğuna kendi inanmış olduğu dini aşılamayacağını söyleyemez.³² Yasal olarak ebeveynlerin çocuklarını istedikleri bir dine veya felsefi görüşe göre yetiştirme hakları vardır.

1849 Anayasası kabul edilmeden önce kral kilisenin başı olarak görülmekte ve vatandaşların kralın dinine tabi olmaları istenmekteydi. Eskiden Avrupa’da yaygın olan, “topraklar kime aitse, onun dinine uyulur”³³ anlayışından hareketle ülke halkının, ülkenin sahibi konumundaki kralın dinine inanmak zorunda olduğu düşüncesi hakimdi.³⁴ Anayasal özgürlüğün gelmesiyle birlikte bu prensipten vazgeçilerek, bütün halkın doğru ve aynı inanca sahip olmalarını sağlamak yerine vatandaşların haklarının güvence altına alınması düşüncesi benimsenmiştir. Ancak Anayasada din özgürlüğü verilmesine rağmen kralın/kraliçenin Evangelist-Lutheryan olmaması ulusun birliği ve bütünlüğüne yönelik tehdit olarak görülmüş, kraliyet sarayının bu özgürlüğün dışında tutulmasına neden olmuştur.³⁵

Devlet kiliseye farklı yollarla yardımlarda bulunmaktadır. Bu yardımların başında ekonomik destek gelmektedir. Kiliseye üye olan her birey % 1 oranında kilise vergisi ödemek zorundadır. Toplanan vergilerle din adamlarının maaşları ve emeklilik giderleri karşılanmaktadır. Üye olmayanlar ise bu vergiden muaftırlar. Diğer dini topluluklar üyelerinin ödemelerini toplamaktan kendileri sorumludurlar. Ülkede Kilise Bakanlığı bulunmakta ve bakanlığın işleyiş masraflarının tamamı devlet tarafından

³¹ Brandt - Böwadt, *Gud I Skolen*, 34.

³² Brandt - Böwadt, *Gud I Skolen*, 34.

³³ Bu prensip Latince şu şekilde ifade edilmekte idi; “cujus regio, ejus religio”

³⁴ Ove Korsgaard, *Kampen Om Folket: Et Dannelsesperspektiv På Dansk Historie Gennem 500 År* (Gyldendal A/S, 2012), 67.

³⁵ Brandt - Böwadt, *Gud I Skolen*, 35.

karşılanmaktadır.³⁶ Danimarka parlamentosu Halk Kilisesi için geçerli olan yasaları çıkarmakta fakat iç işleyişine karışmamaktadır. Kilise iç işleyişi bakımından özerk olup devletin diğer kurumlarında olduğu gibi bütün üyelerinin katılımıyla demokratik kurallara göre kurumsal işleyişini devam ettirmektedir.³⁷ Kiliseler, toplumda çeşitli sosyal hizmetler alanında organizasyonlarda bulunmaktadırlar. Devlet, Teoloji fakültelerinde eğitim alan geleceğin papazlarının eğitim masraflarını karşılamakta ve bu öğrencilere diğer öğrenciler gibi öğrenci maaşı vermektedir. Kiliseler Reform döneminde kralın bazı kamu görevlerini kendilerine devretmesinden sonra, toplumsal görevler olan doğum ve ölümlerin kaydedilmesi görevini sürdürmeye devam etmektedirler.³⁸

Danimarka tarihi açısından kilise ve okul çok yakın iş birliği içerisinde olan kurumlardır.³⁹ Okulun kiliseye bağlı bir kurum olarak gelişmiş olması ve toplumun gelişiminde de önemli roller üstlenmesi bu iş birliğinin devam etmesinin başlıca nedenlerindendir. Fakat zamanla okul kiliseden ayrılarak ayrı bir kurum olarak gelişimini devam ettirmiştir. Danimarka’da kilise, devlet ve halk arasındaki sıkı iş birliğinden dolayı okul halk okulu (folkeskolen)⁴⁰, kilise de halk kilisesi (folkekirke) olarak adlandırılır.⁴¹ Lutheryan Halk Kilisesi’nin, Danimarka halkının milli kimliğinin oluşmasında ve güçlenmesinde geçmişte ve günümüzde önemli rolü olmuştur.⁴²

Hristiyanlık dinine Danimarka devleti tarafından sağlanan ayrıcalığın bir diğer göstergesi de din dersinde Hristiyanlığın konumudur. Bu ayrıcalıklı konum 1975 İlköğretim Okulu Kanununa kadar devam etmiştir. Bu yasayla okuldaki mezhepsel ayırım ortadan kaldırılmıştır. Ancak buna rağmen eğitim Hristiyanlık ağırlıklı olmaya devam etmiştir. Bu durum Hristiyanlığın Danimarka toplumunun kolektif kimliğinin bir parçası olmasının yanı sıra ortak norm ve değerlerinin hala inançtan etkileniyor olmasından kaynaklanmaktadır.⁴³ Hristiyanlığın ülke halkının yaşamı ve düşünce yapısının şekillenmesindeki rolü toplumun geleceği olan çocukların bu konularda

³⁶ Christensen, Henrik Reintoft vd., *Religion I Det Offentlige Rum Et Dansk Perspektiv* (Aarhus Universitetsforlag, 2019), 19.

³⁷ Christensen vd., *Religion*, 50-51.

³⁸ Larsen, Kurt E. “En Postkonstantinsk Udvikling? Folkekirkens Ordning Fra 1800-Tallet Og Til I Dag”, *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 42/1 (01 Mart 2015), 39.

³⁹ Kjær, Birgitte, *Kristendomsfaget i Folkeskolen* (Vejle: Kroghs Forlag, 1999), 21.

⁴⁰ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814” (Erişim 07 Temmuz 2023).

⁴¹ Korsgaard, *Kampen Om Folket*, 514.

⁴² Mehmet Bahçekapılı, “Finlandiya’da Din Eğitimi”, (ts.) (Erişim 07 Ocak 2024), 891.

⁴³ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik I Religion* (Frederiksberg C.: Frydenlund, 2019), 11.

doğru bilgilendirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenlerden dolayı dinin okullarda doğru ve objektif bir bilgi aktarımı yoluyla eğitime konu edilmesi önem arz etmektedir.

Danimarka'daki ilköğretim okullarındaki din dersinin varlığının nedenini Aarhus Üniversitesi Teoloji Fakültesi, Din Bilimi profesörü Ander Klostergaard Petersen şu düşüncelerle ifade etmektedir. Bir mezhebe bağlı olmayan (non confessional) din eğitimi okulun ana merkezinde yer almalıdır, çünkü din Danimarka kültürünün ve toplumsal kimliğinin en önemli parçalarından birisidir. Din ve kültürün özdeş fenomenler olmayıp, birbiriyle örtüşmesinden dolayı öğrencilerin kendi gelenek ve kültürlerine dışarıdan bakma fırsatı bulmaları eğitimin bir parçasıdır. Klostergaard Petersen, dini insanın inşa ettiği bir şey olarak görmekte ve bundan dolayı dinin kültürel bir unsur olarak incelenebileceğini düşünmektedir.⁴⁴ Eğer bir kimse dini sadece kültürel bir unsur olarak görmüyorsa o kişinin kendi özel hayatının meselesidir ve bu konu okulun görevleri arasında bulunmamaktadır. Ebeveynler okulun yeteri kadar din öğretmediğini düşünüyorlarsa çocuklarına dini eğitim vermek için din adamlarına (rahiplere, imamlara ve hahamlara) göndermeleri gerektiğini savunmaktadır.⁴⁵ Yani dinden öğrenme bugünkü Danimarka okul sisteminin içerisinde yer almamaktadır. Bu konuya detaylı olarak Danimarka'da din eğitimi bölümünde ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

⁴⁴ İleri dönemde Danimarka ilköğretim okullarındaki din eğitiminin kültürel bir eğitime dönüşmesinin arka planındaki düşünceyi işaret etmesi bakımından önemlidir.

⁴⁵ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 22.

3. DANİMARKA EĞİTİM TARİHİ

Bu bölümde Danimarka hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra, Danimarka ilköğretim okullarının tarihine ve günümüzdeki eğitim anlayışına yer verilecektir. Bugün Danimarka ilköğretim kurumlarında verilmekte olan din dersi gerek yöntem olarak gerekse var olma nedeni açısından ilköğretimin tarihiyle yakından alakalıdır. İlköğretimin amacını ve okulda var olan diğer derslerin işleniş metotlarını anlamadan din dersinin var olma nedeni ve içeriğinin tam olarak anlaşılamayacağı söylenebilir. Çünkü din dersinin işleniş konusunda, ilköğretimdeki diğer derslerden farklı bir değerlendirme ve konumlandırma yapılmamaktadır. Okuldaki diğer derslerde uygulanan pedagojik yöntem ve metotlar din derslerinde de uygulanmaktadır.⁴⁶ Aynı şekilde Hristiyanlığın ve kilisenin etkisi dikkate alınmadan Danimarka okul tarihi ve eğitimi gerçek manada anlaşılamamaktadır.⁴⁷

Danimarka tarihinde okuma yazmanın yapıldığının ilk kanıtları en fazla 830 yılına kadar gitmektedir. O yıllarda Ansgar'ın 12 erkek çocuğa vermiş olduğu dini vaazlar okulun başlangıcı olarak kabul edilir. Bu başlangıcı takip eden bin yıl boyunca Danimarka'da okulun en önemli görevi, ilk olarak Katolik daha sonra ise Lutheryan anlayışına göre Hristiyanlık dini eğitim ve öğretimini vermek olmuştur.⁴⁸

Ortaçağ Danimarka'sında eğitim- öğretim dar bir seçkin grup olan ruhban ve burjuva kesimine ayrılmıştır. Latince baskın yazı dilidir ve bu nedenle okullara “Latin Okulları” denilmektedir. Hümanistlerin halk arasında eğitimi yaygınlaştırmak istemesiyle yavaş yavaş Latince yerini Danca eserlere bırakmıştır. Bu durum okullaşma ve öğretmenlik alanında önemli değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bununla birlikte eğitim sistemi tamamen kilisenin himayesinde olmaya devam etmiştir. Danimarka'da yüksek eğitim gerçek anlamıyla gelişme göstermediği için, dini hiyerarşide yüksek bir eğitim almak ve kariyer yapmak isteyen kişiler yurtdışına gitmek zorunda kalmışlardır. Kopenhagen Üniversitesi 1479 yılında kurulmuş olmasına rağmen bu durum belirli bir süre daha devam etmiştir.⁴⁹

⁴⁶ Marlene Printz Jellesen, “Sporets Didaktik: Kristendom Som Historie Og Kulturarv i Religionsundervisningen”, *Prismet* 71/4 (2020), 405.

⁴⁷ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 410.

⁴⁸ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab - Et Nyt Dannelsesideal?* (Frederiksberg: Religionspædagogisk Forlag, 2007), 243.

⁴⁹ Danmarkshistorien.dk, “5. Religion Og Kultur”.

1500 ve 1600 yıllarında çocuklar için zorunlu bir eğitim yoktur. Fakat kilise yöneticilerine göre bütün çocukların, Martin Luther'in küçük ilmihalinin içeriğindeki Hristiyanlık değerlerine göre yetiştirilmesi gerekmektedir. O günün Danimarka'sında doğan çocukların tamamı kiliseye kaydolma zorunluluğu bulunmaktaydı. Ancak Kiliseye kayıt yaptırabilmek için Tanrı ve İsa hakkında bazı belirli bilgileri bilme zorunluluğu vardı. Eğer kiliseye kaydınızı yaptırmamış iseniz evlenemez, herhangi bir çiftlikte çalışamaz veya çiftliği kiralayamazdınız. Yani bir yetişkin olduğunuzda toplumsal yaşama katılmanız ancak kiliseye üye olmakla mümkündü. Aksi durumda toplumdan dışlanırdınız. Soylu ve zengin ailelerin çocukları için eğitim imkanları daha farklıydı. Soyluların ve zengin burjuva ailelerin çocukları, okuma ve yazma yanında matematik öğrenmekteydiler. Çünkü bu iki grubun çocuklarından gelecekte toplumda bazı önemli kararlara imza atmaları ve yönetime yardım etmeleri beklenmekteydi.⁵⁰

1739 yılında kral VI. Christian'ın her çocuğun kiliseye kaydolması gerektiğine karar vermesiyle birlikte Danimarka tarihinde ilk defa devlet eliyle bütün çocukların okula gitmekle yükümlü oldukları bildirildi. Bu yasal düzenleme, kararın nasıl uygulanacağına dair bilgileri de içermekteydi. Fakat çocukların kaç yıl okula devam etmeleri gerektiğine dair herhangi bir zorunluluk yoktu. Kralın bu kararına rağmen ülkenin kırsal kesimdeki çocukların okulla buluşmaları yıllar almıştır. Bunun nedeni ise çocukların ev işlerinde ve çiftliklerde ailelerine yardım etmek zorunda olmalarıydı. Ülke genelinde, çocuklara öğretmenlik yapanlar ya rahip ya da kilise çalışanlarıydı. Eğitim ve öğretim genellikle pazar günleri kilise ayininden sonra yapılmaktaydı. Çocuklara ağırlıklı olarak iyi bir Hristiyan olmanın ilkeleri ve toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiği öğretilirdi. 1739 yasasında okullar, "Kutsal Ruh'un Atölyesi" olarak görülmekteydi. Yine de devletin okulun kendi sorumluluğunda olan bir iş olarak tanımlaması çok önemli bir adımdı.⁵¹ Bu yasa 1814 yılında çıkarılacak olan yeni okul yasasına kadar devam etmiştir.

3.1. Devlet Okullarının Kuruluşu

18. yüzyılın sonuna doğru tarım alanında yapılan reformdan ilham alınarak okul sisteminde de reform yapılmaya başlanmıştır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için araştırmalar yapacak bir okul komisyonu kuruldu (Den Store Skolekommission).

⁵⁰ Appel, Charlotte - Jensen, Morten Fink, *Dansk Skolehistorie*, 1, 1/37-50.

⁵¹ Appel, Charlotte - Jensen, Morten Fink, *Dansk Skolehistorie*, 1, 1/193-200.

Komisyon ilk yasa tasarısını 1799 yılında sundu, fakat bu kırsal kesimdeki okul sistemi için geçici bir düzenlemeydi. Ama bu ileride hazırlanacak olan yeni düzenli devlet okulu yasası için bir deneme niteliğindeydi.⁵² Kral aydınlanma hareketini bütün ülkeye yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Bu çalışmalarla vatandaşların daha faydalı bilgiler edinmesini sağlamayı ve bilinçli çiftçi toplumu meydana getirmeyi amaçlamıştır.

1814 yılına gelindiğinde Danimarka’da birleşik ve merkezi otorite tarafından organize edilen bir okul sistemine kavuşuldu. 1814 yılında yapılan yasal çalışma (Almueskoleloven) Danimarka’da gerçek manada ilk ilköğretim yasası olarak kabul edildi. Yasaya göre yedi yaşındaki bütün çocukların okula başlayıp kiliseye kaydolma (konfirmation) yaşına kadar yedi yıl ücretsiz eğitim almaları gerekiyordu. Bu yasayla eğitim ve öğretimde yeni ve daha iddialı geniş bir çerçeve oluşturulmuştur. Çocukların, Hristiyanlığın dışında, okuma, yazma ve matematiği de öğrenmeleri gerekiyordu. Bununla birlikte krala karşı sadakati aşılacak ve vatana olan bağlılığı geliştirmek için Tarih dersi de verilmekteydi. Tarih dersinde Danimarka halkının tarihi serüvenine vurgu yapılarak, ulusal bir hedefle birlikte milli kimliğinde oluşmasına önem verilmiştir.⁵³

1814 yasal düzenlemesi ülke geneli için tek tip okul modelini önermemekteydi. Yasada ilköğretim okullarıyla ilgili olarak üç tip okuldan bahsedilmektedir. Birincisi başkent Kopenhagen’daki okulları, ikincisi diğer şehir merkezlerindeki okulları, üçüncüsü ise kırsal kesimdeki okulları kapsamaktaydı. Bu farklı düzenlemelerin nedeni, çocukların büyüdüklerinde çoğunlukla ebeveynleriyle birlikte çalışmalarıydı. Bu nedenle de ülke genelindeki bütün çocukların aynı şeyi öğrenmeleri gerekli değildi. Kırsal kesimdeki çocuklar, çiftçilikte ebeveynlerine yardım etmek zorunda olduklarından eğitim ve öğretim, çocukların büyüdüğüde tarlada çalışmalarına göre düzenlenmişti. Şehirdeki çocuklar ise zanaatkâr olacağı için aynı eğitimi almaları da gerekmiyordu. Kırsal kesimdeki nüfus dağınık olduğu için birçok yere küçük okullar inşa edildi. Buralarda bazen sadece bir öğretmen bütün dersleri vermekteydi. Bu nedenle öğrenciler iki gruba ayrılıyordu. Öğretmen haftanın ilk üç günü küçük sınıflara diğer üç günü de büyük sınıflara derse giriyordu. Yasanın içeriği ve kapsamı farklılık

⁵² Danmarkshistorien.dk, “6. Religion Og Oplysningstid” (Erişim 06 Temmuz 2023).

⁵³ Larsen, Christian vd., *Dansk Skolehistorie, Da Skolen Tog Form (1780-1850)* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2013), 2/135.

gösterse de ülke çapındaki bütün okulların amacı aynıydı. Çocukları iyi bir Hristiyan, yararlı ve sadık bir vatandaş olarak yetiştirmekti. Bu bölünmüş okul modeli Danimarka’da 1958 yılına kadar devam etti.⁵⁴

1849 anayasasıyla ülkenin demokrasiyi kabul etmesiyle birlikte bu durum okul sistemini de etkiledi. 1814 okul yasasına ek olarak 1855 yılında çıkarılan yönetmenlikte devlet görevlilerinin denetimi altında ebeveynlerin velisi oldukları çocukların eğitiminden kendilerinin sorumlu olduğundan söz edilmiştir. Çünkü 1849 anayasası zorunlu okuldan değil zorunlu eğitim ve öğretimden bahsetmekteydi.⁵⁵ Evde eğitim gören çocukların devlet okullarındaki çocuklarla aynı düzeyde bilgiye sahip olup olmadıkları altı ayda bir yapılacak olan sınavla denetlenecekti. Bu düzenleme o günlerde Danimarka’da sınırlı ölçüde devlet denetimine tabi olan, aynı zamanda kendine has pedagojik metot ve düşünce özgürlüğüne sahip özel okul sisteminin gelişmesini sağlamıştır.⁵⁶

1899 yılında bütün okullar yeniden yapılandırılarak ulaşmaları gereken bazı hedefler belirlenmiştir. Okulun ders yelpazesi genişletilerek, tarih, coğrafya, müzik ve erkek öğrenciler için beden eğitimi gibi yeni zorunlu dersler getirilmiştir. Bunun yanında şehir okullarında imkânı olanlar, fen bilgisi ve yaşayan dilleri (Latince dışındaki yabancı lisanlar) öğretebileceklerdi. Bu yasayla birlikte ilkokullar için “*folkeskolen*” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişme aynı zamanda Danimarka toplumundaki demokratik değişimin etkilerini göstermesi bakımından önemli idi. Folkeskolen kavramı, okulun bütün insanlar için olması gerektiğini belirtmesi nedeniyle demokrasiyle de uyumlu bir kelimeydi.⁵⁷

1903 yılında çıkarılan devlet okulları yasası birçok yönden çığır açıcıydı. Daha önce özel eğitim alan kız çocuklarına liseye devam etme hakkı verilmiştir. Dört yıllık lise ile ilkokul arasında eğitim veren bir kurum olan ortaokullar açıldı. Bununla birlikte takibini devletin yaptığı okullar arasında düzenli geçiş sistemi oluşturulmuştur. Öğrencilerin ortaokula devam edebilmeleri için ilkokulun beşinci sınıfından sonra bir sınava girmeleri ve başarılı olmaları gerekiyordu. Lise o güne kadar ilköğretimle

⁵⁴ Danmarkshistorien.dk, “Bilag til Skoleloven, 29. juli 1814” (Erişim 07 Temmuz 2023).

⁵⁵ Mette Buchardt, *Religionsdidaktik: Traditioner Og Tilgange* (København: Hans Reitzels Forlag, 2016), 33.

⁵⁶ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

⁵⁷ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

herhangi bir bağlantısı olmadan başlanılıp bitirilen bir eğitim sistemi iken, bu tarihten sonra ilkokul ve ortaokuldan sonra üç yıl devam edilen bir kurum haline getirilmiştir.⁵⁸ Okullardaki verilen derslerin akademik kalitesi yükselterek konu alanı genişletildi. Eğitimin ilk yıllarında öğretmenin dersini gerçek nesneler ve resimlerle desteklemesi ve görsel eğitime ağırlık vermesi istendi. Ortaokullarda Din, Danca, İngilizce, Almanca, Tarih, Coğrafya, Fen Bilgisi, Matematik, Resim, Benden Eğitimi, Müzik ve bayanlara yönelik dikiş nakış dersleri verilmekteydi. Liselerde ise Latince ve Fransızca dersleri de bulunmaktaydı. Böylece eğitimde gerçek ve uygulamalı konulara daha fazla ağırlık verilerek ülkedeki okulları, iş dünyasının mesleki yeterlilik gereksinimlerine uygun hale getirmeyi amaçlayan milli eğitim anlayışına geçilmiştir.⁵⁹

3.2. Eğitim Reformları

Danimarka zamanın gereksinimlerine göre ilköğretim okullarında farklı dönemlerde yenilikler yapma yoluna gitmiştir. Bunu da eğitim ve öğretim alanında yaşanan yenilikleri ve gelişmeleri ilköğretim okullarının amacına yansıtarak göstermiştir. İlköğretim okulları yasasında yaşanan köklü değişiklikler ve gözden geçirmeler; 1937, 1975, 1993 ve 2006 ve 2014 tarihlerinde gerçekleşmiştir.

3.2.1. 1937 Yasası ve sonrası yapılan reformlar

1930 yılına gelindiğinde, dönemin hükümeti ülke geneline yayılmış olan küçük köy okullarını kapatarak bunların yerine merkezi okullar yaptırmaya başlamıştır. Fakat 1940 yılında ikinci dünya savaşının çıkması ve Almanya'nın Danimarka'yı işgal etmesi, birçok yerdeki çalışmaların durmasına neden olmuştur. Bu nedenle bir süre daha kırsal kesimdeki okullar ile şehir okulları arasındaki eğitim ve öğretim farkı var olmaya devam etmiştir.⁶⁰

1937 yılında eğitime yeni bir bakış açısı kazandıracak olan yeni ilköğretim yasası çıkarılmıştır. Bu yeni yasa ilköğretimin amacını “çocukların beceri ve yeteneklerini geliştirmelerini desteklemek, karakterlerini güçlendirmek ve onlara faydalı bilgiler vermektir. İlkokuldaki Hristiyanlık eğitimi, Halk Kilisesi'nin Evangelist-Lutheryan öğretisiyle uygun olmalıdır” şeklinde açıklanmıştır.⁶¹ Böylece çocuk, sadece dini

⁵⁸ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

⁵⁹ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

⁶⁰ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937” (Erişim 10 Mayıs 2023).

⁶¹ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937”.

duyguya sahip ve bilgi ile doldurulması gereken bir varlık olarak değil, yetenek ve becerileri geliştirilebilecek karakter olarak görülmeye başlanmıştır. Yasa çocukların kimlik oluşumuna öğretmen rehberlik yapması gerektiğinden de bahsetmekteydi.

Avrupa genelinde yaşanan dünyevileşme bu yasayla kendisini net bir şekilde göstermiştir. Eğitimin merkezine Hristiyanlık yerine öğrencinin kendisi yerleştirilmiştir.⁶² Daha önceki gibi okulun amacının her şeyden önce iyi bir Hristiyan vatandaş yetiştirmek olduğunun vurgulanmasından vazgeçilmiştir. Bu dönemde Hristiyanlık'tan yalnızca Hristiyanlık eğitiminin kendisiyle bağlantılı olarak bahsedilmeye başlanmıştır. Buna paralel olarak bu dönemde, Hristiyanlık değerleri, aile, halk, ülke sevgisi, başkasının fikirlerine karşı saygı, özellikle de İskandinav halkları arasında birlikteliğin güçlendirilmesine önem verilmekteydi. 1941 yılında başlayan Alman işgali esnasında işlenen derslerde, Hristiyanlık değerlerine, ulusal bilinci ve kültürü güçlendirici konulara yer verilmesi çok önemli görevler ifa etmiştir.⁶³

1958 yılında okullar yapısal olarak da yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte ilk olarak kırsal ve şehirdeki okul ayrımı kaldırılmıştır. Sonrasında ortaokul sistemine de son verilerek ilköğretim birleşik sınıf olarak 7 yıla çıkarılmıştır. 1960 yılında çocukların gelişimi de dikkate alınarak her dersin öğretim kılavuzu yayımlanmış ve bu çalışmaya Mavi Rapor (Den Blå Betænkning) adı verilmiştir. Raporda pedagojik açıdan öğrenci biraz daha merkeze taşınarak, öğrencinin düşünce ve istekleriyle birlikte sahip olduğu yetenekler ön plana alınmıştır. Aynı zamanda diğer insanların sahip olduğu farklılıklar da dikkate alınarak öğrencilere birlikte yaşama becerisi kazandırılmak istenmiştir.⁶⁴ Raporda bu hedef, çocukları “her şeyden önce”, ... “uyumlu, mutlu ve iyi insanlar” olarak yetiştirmek olarak formüle edilmiştir.⁶⁵ Raporda çeşitli öğretim ve çalışma metotlarına da yer verilmesi yeni bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Raporda görsel ve işitsel materyallerle birlikte aşamalı bir şekilde grup çalışmasına da yer verilmiştir.⁶⁶

⁶² Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik* (København: Gyldendal Uddannelse., 2006), 77.

⁶³ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937”.

⁶⁴ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

⁶⁵ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 37.

⁶⁶ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

3.2.2. 1975 Yasasıyla yapılan reformlar

1960'lı ve 70'li yıllarda eğitim alanında yaşanan gelişmeler, öğrencinin bilgiyi değil akademik becerileri edinmesine odaklanmıştır. Yani öğrencilerin “öğrenmeyi öğrenmesi” gerekiyordu. Bu dönemde problem çözme, eleştirel düşünme, disiplinler arası çalışma yapma, yaratıcılık, iş birliği yapma ve iletişim önemli değerler haline gelmiştir. Bunların hepsi demokrasi içerisinde esnek, aktif ve bağımsız birer vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktaydı. 1972 yılında sosyal alanda yaşanan gelişmeler doğrultusunda, gelecekte vatandaşların ihtiyaç duyduğu gereksinimleri karşılamak amacıyla ilköğretim 7 yıldan 9 yıla çıkarılmıştır.⁶⁷ 1975 yılında çıkarılan İlköğretim Yasası Danimarka eğitim tarihinde çok önemli bir atılım olmuştur.

1970'li yıllarda çocuğa karşı yaklaşımın değişmesiyle birlikte eğitim açısından yeni kırılmalar da yaşanmıştır. Özellikle geleneksel eğitim anlayışından uzaklaşmak istenmiştir. Ayrıca bu dönemde Danimarka toplumunun yapısında da hızlı değişimlerin olduğu görülmektedir. Gençlik ve kadın hareketleri, Marksizm, yeni dindarlık ve farklı kültürlerin varlığı toplumsal alandaki değişimin başlıcaları idi. Bu dönemde artık kız ve erkek çocuklarına farklı konular öğretilmesi uygulamasından vazgeçildi. Çocuklara karşı uygulanan fiziksel şiddet çıkarılan özel bir kanunla yasaklandı. Böylece yüzyıllardır süregelen ve bir eğitim- öğretim ve de disipline etme metodu olarak görülen ceza kaldırılmış oldu.⁶⁸ Sosyal alanda yaşanmakta olan gelişmelerin okulun amacına ve eğitim metotlarına yansımaması düşünülemezdi. Bu nedenle 1975 yılında çıkarılan yasayla, okulun amacı daha kapsamlı hale getirilerek bütün toplumsal grupları içine alacak şekilde genişletildi. Bu düşünceler doğrultusunda hazırlanmış olan ilköğretimin yeni amaçları aşağıdaki şekilde belirlendi:

- 1- *“İlköğretim, velilerle işbirliği içinde her bir öğrencinin çok yönlü gelişimine katkıda bulunacak bilgi, beceri, çalışma yöntemleri ve kendini ifade edebilme fırsatı vermelidir.”*
- 2- *“İlköğretim bütün çalışmalarında, öğrencinin öğrenme arzusunu artırabileceği, hayal gücünü geliştirebileceği, bağımsız değerlendirme ve*

⁶⁷ Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

⁶⁸ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen* (København: Gyldendal Uddannelse, 2023), 12.

karar verme yeteneğini uygulayabileceği deneyimler, serbest ve özgür bir ortam yaratmaya çalışmalıdır.”

- 3- *“İlköğretim okulu öğrencileri, demokratik bir toplumda birlikte yaşamaya, birlikte karar vermeye ve ortak görevlerin çözümü için birlikte sorumluluk almaya hazırlar. Bu nedenle okul öğretimini ve tüm işleyişini özgürlük ve demokrasi üzerine inşa etmelidir.”*⁶⁹

Yeni yasadaki amaçlara bakıldığında, 1937 yılı yasasında belirtilen amaçlardan hem eğitim açısından hem de toplumsal açıdan farklılıklar ortaya koyduğu görülmektedir. Yasa ile okulun eğitim ve öğretimi, özgürlük ve demokrasiye dayandırılmaktadır. 1975 yılına kadar kilisenin denetimi altında verilmekte olan din eğitiminin, Evangelist-Lutheryan öğretiye uygun olması şartı da bu yasayla tamamen ortadan kaldırılmıştır.⁷⁰ Bu eğitim yasasıyla Hristiyanlık ruhuna değil, demokratik ve özgürlük ruhuna dayanan yeni bir toplum oluşturulmaya çalışılmıştır. Okulun amaçlarını ifade ederken Hristiyanlığın herhangi bir birleşenine yer verilmemesi dikkat çekicidir. Bu açıdan bakıldığında, 1975 yasasının okulları tamamen seküler bir kurum haline getirdiği söylenebilir. Hristiyanlık değerlerine yer vermeyen bu yasa, sonraki yıllarda çıkarılacak olan yasalara da model teşkil etmiştir. Bu anlamda Danimarka eğitim politikasını şekillendiren bir düşünce olmaya başlamıştır.⁷¹

Yasanın birinci maddesinde, eğitim ve öğretimin merkezine öğrenci yerleştirilmekte ve kurumsal olarak okulun öğrencinin çok yönlü gelişimini sağlaması gerektiğine değinilmektedir. Öğrencinin sadece bilgi ve beceriyi değil, aynı zamanda “çalışma yöntemlerini ve kendini ifade etme biçimlerini” de edinmesi istenmektedir. Bir sonraki alt başlıkta ise öğrencinin “öğrenme arzusu” ve “hayal kurma gücünün” arttırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Devamında ise, öğrencinin planlanmış yeterliliklerine ve bunların nasıl geliştirileceğine ilişkin öğrencinin çalışma yöntemlerini edinmesi ve “deneyim ve serbest hareket için fırsatlar yaratılması” konusunda motive edilmesi gerektiğine vurgu yapılması, eğitim ve öğretime daha geniş bir pedagojik yaklaşım getirildiğini gösterir.⁷² Bu yeni yaklaşımın diğer bir yönü ise, öğrenciyi yeterli hale getirebilecek olanın sadece akademik materyal olmadığı buna ek olarak öğrencinin

⁶⁹ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 26. Juni 1975” § 2 (Erişim 02 Haziran 2023).

⁷⁰ Christensen vd., *Religion*, 135.

⁷¹ Korsgaard, *Kampen Om Folket*, 534.

⁷² Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 81.

kendi yeterliliklerinin olduğunun kabul edilmesidir. Öğrencinin çok yönlü gelişiminin desteklenerek çalışma yöntemleri edinmesi ve kendini ifade etme biçimlerinde aktifleştirilecek olması, öğrencinin kendi öğreniminde aktif bir katılımcı olmasını gerektirmektedir. Böylece öğrencinin bizzat kendisinin sorumluluk alarak bağımsız karar vermesi ve değerlendirme yapabilmesi hedeflenmiştir.⁷³

Amacın üçüncü alt başlığında bireyi özerk, özgür ve tam egemen olarak demokrasiyle bağlarını güçlendirmek istenmiştir. Demokrasi bireyin, ortak yaşam alanlarında sorumluluklar ve yükümlülükler alması demektir. Okul ise öğrencinin demokrasi içerisinde yaşamasına ve karar vermesine yardımcı olmalı, öğrenci de toplumdaki “ortak yükümlülüklerinin” bilincinde olarak sorunların çözümüne katkıda bulunmalıdır. Yani insan kendi yolunu tayin konusunda özerk olsa da toplumsal hayata katılmakla yükümlüdür. Çünkü içerisinde yaşamış olduğu demokratik toplumda, karşısına çıkacak sorunlar konusunda sorumluluk alması istenmektedir. Bu amaçla öğrencinin, belirlenmiş olandan daha çok kendi kaderini tayin eden olması istenmekte, fakat tamamen de kendi haline bırakılmamaktadır.⁷⁴

3.2.3. 1993 Yasasıyla yapılan reformlar

1993 yılında çıkarılan İlköğretim Yasası, 1975 yasaının ifadelerinin birçoğunu tekrar etmesine rağmen bazı önemli değişiklikler getirmektedir. Bunların en başında farklı içeriklere sahip okulların üniter bir yapı altında toplanması gelmektedir. Okullar arasındaki seviye ayrımı kaldırılarak bütün öğrencilere ortak bir eğitim vermeye başlanmıştır. Okullardaki eğitimin, öğrencilerin sahip oldukları yetenek ve kabiliyetlere göre çeşitlendirilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁵ Yasa, akademik olarak fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerini getirirken İngilizce dersinin de dördüncü sınıftan itibaren okutulmasını istemekteydi. Son sınıflarda (9. ve 10. sınıflarda) ise, proje ödevi getirilmiş ve öğrencilerin disiplinler arası çalışma yapması istenmiştir. Öğrencilerin istemeleri halinde öğretmenlerden proje notu ve açıklama talep edecekleri de belirtilmiştir.⁷⁶

1993 yılında çıkarılan yasayla ilköğretimin amacına getirilen yenilikleri değerlendirilecek olunursa şunlar söylenebilir. Yasa, öğrencilerin, “bilgi, beceri,

⁷³ Mette Buchardt, *Religionsdidaktik* (København: Gyldendal Uddannelse, 2006), 81.

⁷⁴ Buchardt, *Religionsdidaktik - 2006*, 82.

⁷⁵ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 84.

⁷⁶ “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993” (Erişim 05 Haziran 2023), 13.

çalışma yöntemleri ve ifade biçimleri edinmeleri konusunda teşvik edilmesini” ve böylece onların “bireysel olarak çok yönlü kişisel gelişimine katkıda bulunmasını”⁷⁷ sağlayıcı bir okul ortamı oluşturulmasını istemektedir. Böylece her bir öğrenciye birey olarak değer verilerek öğrencinin, “hayal gücü ve öğrenme arzularını geliştirebilecekleri deneyim, etkinlik ve akademik derinlik kazanacakları bir ortamda, birey olarak duruşunu belirlemek, eyleme geçmek için kendi yeteneklerine ve tecrübelerine güven kazandırılmasına”⁷⁸ vurgu yapılarak birey merkezli bir eğitim gerekli görülmektedir. Okulun vermiş olduğu birey merkezli eğitimle ve günlük rutin işleyişinde, “özgürlük, eşitlik ve demokrasiye dayalı”⁷⁹ olması istenmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin, “Danimarka kültürünü bilip tanımaları, onların diğer kültürleri ve insanın doğayla olan etkileşimini anlamalarına katkıda bulunması”⁸⁰ gerektiği de belirtilir.

1993 ilköğretim yasasının amaçlarında 1975 yasası gibi entelektüelliğe, özgürlük ve demokrasiye odaklanıldığı görülmektedir. Ayrıca yasa, Danimarka kültürüne, öğrencinin diğer kültürlerle olan ilişkisine daha fazla odaklanmasının yanı sıra insanın doğa ile etkileşimine vurgu yapılmasıyla daha çevreci bir bakış açısı getirmiştir. Bu durum günümüz Danimarka’sının, küresel bağlamda göç ve çevre sorununa yaklaşımını göstermesi bakımından önemlidir.⁸¹ Yasa, günümüzde öğrencilerin sadece Danimarka kültürünü tanımalarının yeterli olmadığına, etkileşim içerisinde oldukları diğer kültürleri de anlamaları gerektiğine yer vermektedir.⁸²

2000’li yıllarda toplum ve yaşam çok karmaşık bir hal almış ve bireyin bu karmaşık ortamda kendisini yönlendirebileceği güvenli bir konum bulma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de eğitimle yaşanan zor durumlarda öğrencilere, bireysel ve sorumlu kararlar alabilmesi ve eyleme geçebilme yeteneği verilmesi gerektiği için ilköğretim okullarına 0. sınıf eklenmiş, ilköğretim okulu 0. sınıftan 9. sınıfa kadar 10 yıllık zorunlu eğitim şeklini almıştır.⁸³

⁷⁷ “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”, § 1.

⁷⁸ “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”, 2.

⁷⁹ “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”, stk. 3.

⁸⁰ “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”, stk. 3.

⁸¹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 90.

⁸² Korsgaard, *Kampen Om Folket*, 538.

⁸³ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 13.

2004 yılına gelindiğinde 1993 ilköğretim yasasının amaçları doğrultusunda Ortak Hedefler (Fælles Mål) kitapçığı yayınlanmıştır. Bu kitapçıkla öğrencilerin okulda ne öğrenmesi gerektiğine dair ulusal hedefler belirlenmiştir. Ortak hedeflerin uygulamaya konmasının nedeni profesyonelliği artırmak ve üniter bir devlet okulu meydana getirmektir. Yayınlanan ortak hedeflerin amacı ise; *“öğrencilerin anaokuluna başladıkları andan itibaren ilköğretimden mezun oldukları zamana kadar bilgi edinimindeki gelişimini takip etmeyi mümkün kılmaktır.... Okulun eğitimi çocuğu ortak hedeflere doğru ilerletirken aynı zamanda çocuğun bireysel olarak güçlü olduğu alanları dikkate almaya devam etmelidir”*⁸⁴ şeklinde açıklanmıştır.

2014 yılında ise İlköğretim okulunun son reform yasası çıkarılmıştır. Bu yasada genel olarak derslere akademik anlamda daha fazla odaklanılmasına yönelik bir istek bulunmaktadır. Öğrencilerin yabancı dil eğitimini daha erken sınıflardan itibaren alması gerektiğine yer verilmektedir. Öğrencilerin derste öğrenmiş olduklarını uygulayabilmeleri için öğretimi desteklemek adına yeni bir ders getirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin günde en az 45 dakika spor yapması gerektiği kararlaştırılmıştır.⁸⁵ Bu yasayla ilgili detaylar, günümüz ilköğretimin amaçları bölümünde incelenmiştir.

⁸⁴ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 86.

⁸⁵ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 13.

4. GÜNÜMÜZ DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ

Genel anlamda Danimarka'daki ilköğretim okullarının amacı öğrencilere, bilgi ve beceriler kazandırarak onları eğitime hazırlamaktır. İlköğretim, öğrencilere sadece farklı konularda akademik öğretim vermemekte aynı zaman da onları, özgürlük ve demokrasiye sahip bir topluma katılım, ortak sorumluluk, haklar ve görevler için de hazırlamaktadır. Çünkü okulun amacı, öğrencileri yetişkin olduklarında onları bekleyen hayata hazırlamaktır. İlköğretimin kurumsal işleyiş mevzuatı, okul yönetimiyle birlikte öğrenci ve veli iş birliğine dayanmaktadır.⁸⁶

Danimarka'da okula gitme mecburiyeti yoktur fakat bunun yerine bütün çocukların 10 yıl eğitim alma zorunluluğu vardır. Bu durum ebeveynlere çocuklarının eğitimi için devlet okulları ve özel okullar arasından birini seçme özgürlüğü tanıdığı gibi, isteyen velilere kendi evinde eğitim verme serbestliği tanındığını göstermektedir.⁸⁷ Fakat çocuk ister özel okulda isterse evde eğitim alsın, bu öğrencilerin diğer devlet ilköğretim okullarındaki akranlarının akademik seviyesine ulaşmaları şarttır.⁸⁸ Okula gitme şartı bulunmamasına rağmen Danimarka'daki çocukların tamamı bir okula gidip eğitim almaktadırlar.

İlköğretim okulları ebeveynlerle yakın iş birliği içinde çalışır, veliler okul yönetim kuruluna üye olarak ve okuldaki veli toplantılarına katılarak çocuklarının gitmiş olduğu okulun işleyişi ile ilgili kararlara katkıda bulunurlar ve kararların alınmasında etkili olurlar. Öğrenciler ise bir öğrenci konseyi oluşturarak okul yönetim kuruluna en az iki temsilci gönderir. Böylece veli temsilcileri, okulun öğretmen temsilcileri ve okul yönetimiyle birlikte okul kurulunda yer alırlar.⁸⁹

Bir öğrencinin on yıllık ilköğretim hayatından sonra eğitimine devam edip/ etmemesi kendi iradesine kalmış bir durumdur. Danimarka işgücü piyasası, çalışmak isteyen vatandaşlardan kaliteli eğitim ve nitelikli beceriler talep etmesi nedeniyle alınan on yıllık eğitimle böylesi bir iş piyasasında tutunabilmek oldukça zordur. Bu ve benzeri birçok nedenden dolayı Danimarkalı gençlerin çoğunluğu ilköğretimden sonra mutlaka bir eğitim kurumuna giderek eğitimlerine devam etmektedirler. Bu

⁸⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven), LBK nr 1396 af 05/10/2022 (05 Ekim 2022), § 1.

⁸⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Friskoleloven), LBK nr 786 af 15/06/2015 (15 Haziran 2015), § 1.

⁸⁸ Børne- og Undervisningsministeriet, Friskoleloven, § 1a.

⁸⁹ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 42.

gençlerden bir kısmı meslek edinmek için meslek liselerine gitmekte, bir kısmı da ileriye dönük olarak teknik ve düz liselere devam edebilmektedirler.⁹⁰

4.1. İlköğretim Okullarının Öğrenciye Karşı Tutumları

Çocuklar yetişkinlerin korumasına, geliştirmelerine, olumlu beklentilerine ve onların güvenlerine her zaman ihtiyaç duyarlar. Danimarka ilköğretim okullarındaki öğretmenler genellikle birçok ülkenin okul sistemindekiler kadar otoriter değildir. Çünkü öğrenciler küçük yaştan itibaren bulunmuş oldukları sınıf ortamında nasıl davranmaları gerektiği konusunda pedagojik olgunluğa sahip olacak şekilde yetiştirilmektedir. İlköğretim kurumlarının çocuklara karşı yaklaşımı eğitim ve öğretim açısından önemli olduğu gibi çocukların eğitim ve öğretim kurumlarına karşı bakış açıları da önem arz etmektedir. Çünkü çocukların bakış açılarının eğitim kurumları tarafından önemsenerek değerli bulunması modern eğitim metotlarının en belirleyici özelliklerinden birisidir. Öğretmenler ve pedagoglar, çocuklarla iş birliği içinde öğrencilerin neler düşündüğünü ve nasıl düşündüğünü anlamaya çalışmalı, onların bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Yani kısacası yetişkinlerin, çocukların kendi gelişimlerinde aktif bir katılımcı olarak yer almalarını sağlamaları önemlidir.

Danimarka okullarında öğrenci çalışmalarının en belirgin özelliklerinden birisi de grup çalışmalarıdır. Grup çalışmaları, üst sınıflarda ve yüksek eğitimde öğrencilerin öğretim sürelerinin yarısına yakını almaktadır. Öğrencilerin akademik düzeyde yapmış oldukları grup çalışmaları ile, yetenekli öğrencilerin akademik düzeyi düşük diğer öğrencilere yardım etmelerine ve bu iş birliği sayesinde kendilerinin de bir şeyler öğrenebilmesine imkân sağlanmaktadır.

İlköğretim öğrencilerinin grup çalışması yapabilmeyi bu dönemde öğrenmeleri gerekmektedir. Bir yöntem olarak grup çalışmasında öğrenciler deneyim kazandıkça daha ustalaşırlar. Öğretmenler gerekse pedagoglar her bir öğrencinin yapmış olduğu grup çalışmalarıyla kendi eğitim-öğretiminin iyi yönde gelişmesine nasıl katkıda bulunduğunu öğrenip kavramasına yardımcı olurlar. Ayrıca öğrenciler birbirlerinin güçlü yönlerini ve yetkinliklerini öğrenerek, bunu öğretim sürecine nasıl dâhil

⁹⁰ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 26.

edeceklerini, birbirlerine nasıl geri bildirimde bulunacaklarını ve zorluklar karşısında nasıl çözüm üreteceklerini de öğrenirler.⁹¹

Bu tür çalışmalar, modern demokrasiye sahip ülkelerde demokrasinin küçük yaştan itibaren çocuklara nasıl kazandırıldığının anlaşılması bakımından oldukça önemlidir. Eğitim insanlara birlikte çözümler üretmeyi öğretmelidir. Bu aynı zamanda bize çocukların eğitimlerinde aktif olmaları gerekliliğini göstermektedir.

İlköğretim okullarında öğrenciler sadece okuma, yazma ve matematik gibi temel akademik becerileri geliştirilmemekte, onlar gelecekteki yaşamları için de eğitilmektedirler. Bu alanlarda edinmiş oldukları bilgi, beceri ve yetenekler dünyada ve çevresinde olanları anlama ve yaşananları değerlendirmeyi öğrenmeleri için de temel oluşturur. Bu da ancak okulun eğitim sürecinde elde edilmektedir. Danimarka'daki ilköğretim okullarındaki öğrenciler özellikle şu dört alanda eğitilirler:

1. Klasik eğitim alanı, kültürel ve felsefi konularda bilgi sahibi olmalarını sağlamak,
2. Etik eğitim, iyi ve doğru davranmayı öğrenmek,
3. Estetik eğitim, yaratıcı ve becerikli bir insan yetiştirmek,
4. Yapıcı-eleştirel eğitim, çevresinde olup bitenlere karşı yapıcı eleştiri yöneltmeli ve aynı zamanda sorumluluklar da almayı öğretmek.⁹²

4.2. Danimarka Eğitim Sisteminde Öğretim Kademeleri

Danimarka'da eğitim süreci, çocuk 6 veya 8 aylık olduktan sonra başlamakta ve üniversiteye kadar çeşitli kurumlarda devam etmektedir. Bu kurumlarda çocukların istek ve yetenekleri göz önünde bulundurularak onları ileri eğitim derecelerine taşımak son derece önemli kabul edilmektedir.

Danimarka eğitim sistemi⁹³, okul öncesi (kreş ve anaokulu), ilköğretim, lise ve yükseköğretimden oluşmaktadır. Eğitimle ilgili düzenlemeler ve genel yasalar, Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmekte, uygulamalar konusunda ise yerel makamlarla sorumluluk paylaşımına gidilmektedir. Okul öncesi kurumlar ve ilköğretim okullarının

⁹¹ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 24.

⁹² Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 25.

⁹³ Helle Thorbøl Møller, "The Danish Education System", Publikation, *Uddannelses- og Forskningsministeriet* (Erişim 19 Temmuz 2023), 2.

20
19
18
Doktora

17
16
Yüksek Lisans

15
14
13
Uzun Devre Lisans Eğitimi
Lisans Eğitimi
Meslek Yüksek Okulları

12
11
10
STX HHX HTX HF
EUD EUX EUV Maritime
Lise Eğitimi
Mesleki Liseler

10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
Zorunlu Eğitim İlköğretim
0
0. Sınıf Anaokulu Sınıfı
Kreş ve Anaokulu

Şekil 1: Danimarka Okul Sistemi

Belediyelere bağılı olan okul öncesi eğitim, kreş ve anaokulu diye iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki yapı farklı kurumsal çatı altında verilebildiği gibi, yeni pedagojik eğitim metotları doğrultusunda birleştirilerek aynı çatı altında entegre bir kurum olarak da verilebilmektedir. Son yıllarda birleştirilerek verilme uygulaması tercih edilmektedir. Ebeveynlerinin çalışması veya başka nedenlerden dolayı evde bakım imkânı bulunmamasından dolayı; çocuklara fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak sağlıklı bir gelişim imkânı sağlamak amacıyla bu kurumlarda eğitim verilmektedir. 0 – 3 yaş

29

aralığındaki çocuklar kreş (vuggestuen), 3 – 6 yaş arası çocuklar anaokulunda (børnehaven) profesyonel pedagogların gözetiminde; oyunlar, şarkılar ve resimler gibi aktiviteler yardımıyla eğitim almaktadır. Anaokulları eğitim amaçlarının yanı sıra sosyal anlamda da farklı işlevler görmektedir.⁹⁵

Kreş ve anaokullarının kurulması, işleyişi ve denetimi tıpkı ilköğretim okulları gibi devlet tarafından yürütülmektedir ancak sorumluluğu belediyelere verilmiştir.⁹⁶ Bu kurumlar belediyelerde günlük bakım (Dagtilbud) kurumu olarak hizmetlerini vermektedirler. Günlük bakım yerleri, Danimarka’da diğer eğitim kurumları gibi önemli bir kurumdur. Bu kurumlar ebeveynlerle iş birliği içerisinde, ilköğretim ve diğer kurumlarla sürekli etkileşim içerisinde olarak, toplumda demokratik anlayışın, yaşam becerilerinin ve birlikteliğin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.⁹⁷ İyi bir okul öncesi eğitim kurumu, çocuğun şimdiki ve gelecekte yetişkin olduğu dönemdeki yaşamı üzerinde önemli farklar yaratabilmektedir. Kurumsal yapıdaki günlük bakım yerleri ebeveynlerle iş birliği içerisinde mutlu, huzurlu ve güvenli çocuklar yetiştirmektedirler. Bu kurumlar çocukların oyun becerilerini geliştirerek ve öğrenme motivasyonlarına katkıda bulunarak onlara kendi yetenekleri konusunda güven duymalarını sağlamaktadırlar.

Danimarka’daki okul öncesi eğitim kurumlarının temel amaçları Gündüz Bakım (Dagtilbud) Kurumları Kanunu tarafından belirlenmiştir. Bu yasaya göre gündüz bakım kurumlarının amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. *Günlük bakım yerleri oyun temelinde çocukların bakış açılarını kendilerine hareket noktası edinerek güvenli ve eğitici öğrenme ortamlarının yardımıyla, çocukların sağlıklı yetişmesini, öğrenimini ve gelişimini desteklemelidir.*
2. *Günlük bakım yerleri, ebeveynlerle iş birliği içerisinde çocukları korumalı, her bir çocuğun mutlu olmasını, öğrenimini, gelişimini, eğitimini desteklemeli ve çocukların iyi ve güvenli bir şekilde yetiştirilmelerine katkıda bulunmalıdır.*
3. *Günlük bakım yerleri çocukların refahlarını, sağlıklarını, gelişimlerini ve öğrenmelerini destekleyici fiziki, psikolojik ve estetik açıdan iyi bir ortama sahip olmalıdır.*

⁹⁵ Psykologisk-Pædagogisk Ordbog (Hans Reitzels Forlag, 2008).

⁹⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse Af Lov Om Dag-, Fritids- Og Klubtilbud M.v. Til Børn Og Unge (dagtilbudsloven) (Dagtilbudsloven), LBK nr 2 af 06/01/2020 (06 Ocak 2020), 3.

⁹⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, Dagtilbudsloven, § 3a.

4. *Günlük bakım yerleri, çocuklara ortak karar verme, ortak sorumluluk alma konusunda demokratik anlayış ve deneyim sağlamalıdır. Bunun bir parçası olarak günlük bakım yerleri, çocukların bağımsız hareket etmesini, içerisinde bulunduğu topluluğa katılabilme becerileriyle birlikte Danimarka toplumuyla bütünleşmesini ve entegrasyonuna katkıda bulunmalıdır.*
5. *Günlük bakım yerleri, ebeveynle işbirliği içerisinde çocukların ev ortamından günlük bakım yerlerine geçişini iyi bir şekilde yapmalıdır. Günlük bakım yerleri ebeveynle iş birliğini devam ettirerek, çocukların anaokulundan sonra, temel yeterliliklerini, öğrenme arzularını geliştirecek ve destekleyecek olan okula ve okul sonrası boş zamanlarının değerlendirildiği bakım kurumlarına iyi ve sağlıklı bir şekilde geçişlerini sağlamalıdır.⁹⁸*

Yasaya bakıldığında okul öncesi kurumların ana amaçlarının ebeveynlerle birlikte çocukların bakım ve güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra, bütün çocukların farklılıklarını göz önünde bulundurarak gelişimlerini sağlamak için bir eğitim ve öğretim çevresi oluşturulması olduğundan söz etmektedir. Aynı zamanda yasa günlük bakım kurumlarından, çocukların gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak yazılı bir eğitim müfredatı oluşturmalarını istemektedir. Eğitim müfredatının pedagojik bir temelini olmasının yanında müfredatın hazırlanması sürecinde, yapılacak aktivitelerle çocuklara nasıl eğitici bir ortam sağlanacağını açıkça belirtilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır.⁹⁹ Hazırlanacak olan eğitim müfredatında pedagojik öğrenme ortamının, aşağıda belirtilen altı tema dahilinde çocukların merak, istek, cesaret, özgüven ve motor gelişimleri dahil olmak üzere onların geniş kapsamlı öğrenmelerinin nasıl desteklendiğinin belirtilmesi istenmektedir.

1. Çok yönlü kişisel gelişim.
2. Sosyal gelişim.
3. İletişim ve dil.
4. Beden, duyular ve motor gelişimleri.
5. Doğa, doğal yaşam ve bilim,
6. Kültür, estetik ve toplum.¹⁰⁰

⁹⁸ Børne- og Undervisningsministeriet, Dagtilbudsloven, § 7.

⁹⁹ Børne- og Undervisningsministeriet, Dagtilbudsloven, § 8.

¹⁰⁰ Børne- og Undervisningsministeriet, Dagtilbudsloven, § 8.

Anaokullarında sağlıklı bir şekilde yetişen çocuğun kurumsal iş birliği içerisinde ilköğretime başlaması sağlanır. Böylece çocuğun hayatında akademik öğrenmenin de başlayacağı yeni bir evreye geçilmiş olunur.

4.2.2. İlköğretim okulları (Folkeskolen) ve amacı

Danimarka ilköğretim okullarına, toplumun bütün sosyal tabakalarından yaklaşık 650 bin çocuk devam etmektedir.¹⁰¹ İlköğretim okullarının yasal düzenlemelerini yapmak ve yönetmenlikler çıkarmak Çocuk ve Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda iken,¹⁰² okulların mali açıdan işletilmesinden yerel yönetimler (belediyeler) sorumludur.¹⁰³ Okulların denetiminden okul yönetim kurulu sorumlu iken, okul müdürlüğü öğretmenler ve çocukların meseleleriyle ilgilenmektedir.

Danimarka toplumu için ilköğretim okulları önemli sosyal kurumlardan birisidir. Bu kurumların önemi sadece çocukların akademik açıdan yetiştirilmelerinden kaynaklanmamaktadır. İlköğretim okullarının demokratik toplum açısından önemi, kültür, tarih ve demokratik değerlerin aktarılmasında da önemli işlevler görmesidir. Böylece ilköğretim okulları, çocukların birer sorumlu demokrat yurttaş olarak yetişmesine katkıda bulunmaktadır.

İlköğretim okulunun eğitim süresi, öğrencilerin yaş gruplarına göre üç bölüme ayrılır; Başlangıç (0 - 3.) sınıflar, orta düzey (4 - 6.) sınıflar ve yüksek (7 - 9.) sınıflar.¹⁰⁴ Temel eğitimin ilk yılı 0. sınıf, anaokulu sınıfı (Børnehaveklassen) olarak adlandırılır ve bir nevi sonraki sınıf kademeleri için hazırlık niteliği taşımaktadır.¹⁰⁵ 10. sınıf zorunlu değildir ve öğrencilerin kendi isteğine bağlı olduğundan her okulda bulunmamaktadır.¹⁰⁶ Aynı zamanda 10. sınıf çoğunlukla öğrenciler tarafından yatılı okul olarak tercih edilen ek bir eğitim işlevi görmektedir.

İlköğretimde hem zorunlu dersler hem de bazı seçmeli dersler bulunmaktadır. Derslerden Danca ve matematik iki temel derstir. Ayrıca fen bilimleri (doğa/teknoloji,

¹⁰¹ “Elevtal I Folkeskolen Og Frie Skoler” (Erişim 01 Ocak 2024).

¹⁰² Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 4.

¹⁰³ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 2.

¹⁰⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 14b.

¹⁰⁵ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 11a.

¹⁰⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, 19.

coğrafya, fizik, kimya), dil ve kültür dersleri (yabancı diller, tarih, Hristiyanlık bilgisi, sosyal bilgiler) ve uygulamalı müzik dersleri (görsel sanatlar, beden eğitimi, el sanatları, tasarım, müzik ve yemek bilgisi) gibi dersler verilmektedir.¹⁰⁷

Danimarka ilköğretim yasasına göre, okul aşağıda sayılan amaçları gerçekleştirmekle sorumludur:

- 1. İlköğretim, velilerle iş birliği içinde öğrencilere şu bilgi ve becerileri kazandırır: Onları ileride verilecek olan eğitime hazırlar ve her zaman daha fazlasını öğrenmeyi istemelerini teşvik eder. Danimarka kültürü ve tarihine kendine güven verecek şekilde aşına olmaları, diğer ülkeler ve kültürleri anlamalarını sağlar. İnsanın doğa ile etkileşimini anlamalarına katkıda bulunur ve bireysel olarak öğrencinin çok yönlü bir kişilik gelişimini destekler.*
- 2. İlköğretim, öğrencilerin anlayış ve hayal gücünü geliştirmeleri, kendi yeteneklerine güvenmeleri, görüşlerini ifade edebilme ve harekete geçme temeli sağlamaları için çalışma metotları geliştirmeli, deneyim, araştırma ve çalışma isteği sağlayan bir ortam oluşturmalıdır.*
- 3. İlköğretim öğrencileri, ortak sorumluluklarını, haklarını ve görevlerini bilen özgür bir toplum ve halk yönetimi için hazırlanmalıdır. Bu nedenle okulun çalışmaları ruh özgürlüğü (özgürlük), eşitlik ve demokrasi ile karakterize edilmelidir.¹⁰⁸*

Yukarıda belirtilen Danimarka ilköğretim yasasının amaçları, Danimarka düşünce tarihinin izlerini taşımaktadır. Bunların başında velilerle iş birliği içerisinde, “her bir öğrencinin çok yönlü bir birey olarak yetişmesi için” çalışılması gelmektedir. Burada üç değer üzerine odaklanılır; a) her bir öğrenciye, b) çok yönlülüğe ve c) bireye. Bu kavramların demokratik toplum açısından ne anlam ifade ettiğini karşıt kavramlar üzerinden değerlendirecek olursak konu daha net anlaşılacaktır. Tek öğrencinin tersi bütün sınıftaki öğrencilerin farklılıklar göz önünde bulundurulmaksızın aynı şekilde geliştirilmesi demek olacağından her bir öğrencinin özel gelişim ve farklılığı göz ardı edilecektir. Çok yönlülüğün zıddı, tek yönlü yetiştirmektir. Belirlenen bir bakış açısına göre tek tip insan yetiştirmek, belirlenmiş bir politik düşünce veya felsefenin aşılması demektir. Bunun zıddı ise benzeşmek yani birbirine benzeyen bireyler

¹⁰⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, 5.

¹⁰⁸ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 1.

yetiştirmektedir.¹⁰⁹ Yine burada öğrencilerin kendi kültürleri hakkında derinlemesine bilgi edinmeleri ve diğerkültürlere karşı bir anlayış geliştirmeleri için onlar hakkında bilgi verilmesi de istenmektedir. Bu aynı zamanda din eğitiminde Hristiyanlık dışı dinlere nasıl yaklaşılması gerektiğini açıklamaktadır.

İkinci maddede, okulun öğrencilerin çalışma metotları geliştirmesi konusunda ve deneyimler elde etmesine yardımcı olacak bir ortam oluşturmasını istemektedir. Ayrıca öğrencinin kendisine güvenerek sahip olduğu yeteneklerini kullanması beklenmektedir. Yine öğrenci merkeze konularak kendi öğrenimi konusunda sorumluluk alması istenmektedir.¹¹⁰ Aslında tüm maddelerde buna vurgu yapıldığı görölmektedir.

Üçüncü maddede ise okulun öğrencileri, özgür ve demokratik bir topluma katılım, ortak sorumluluk alma, hakları ve görevleri konusunda yetiştirmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Daha net bir ifadeyle okulun bütün çalışmalarını demokrasiyle karakterize etmesi gerektiği belirtilmektedir. Demokrasi okulun günlük işleyişinde, eğitim-öğretiminde ve velilerle iş birliğinde çok önemli rol oynamaktadır.¹¹¹ Bu durum öğrencinin katılmış olduğu çalışmalarda ve fikirlerini açıkladığı ortamlarda demokrasinin gelişmesine yardımcı olması gerektiği anlamına da gelmektedir. Öğrencilerin özgür ve demokratik bir toplumun vatandaşı olarak yer almaları için okulun onları olgun, bağımsız ve sorumlu bireyler olarak yetiştirmesi gerektiği vurgulanır.¹¹²

4.2.3. Anaokulu sınıfı (Børnehaveklassen)

Yuavadan sonra çocuk ilköğretim okulunun ilk yılında sıfırıncı sınıf olan, anaokulu sınıfına başlar. Bu sınıftaki eğitim ve öğretimin temelini, oyunla birlikte çocuğun gelişimini sağlayan diğerk etkinlikler oluşturur. Anaokulu sınıfının asıl amacı, çocukları yuavadan sonra başlamış oldukları okulun günlük yaşamına uyumunu sağlamaktır. Bu sınıfın öğretim müfredatının içeriği aşağıda sıralanan yeterlilik alanlarını içermesi gerekir;

¹⁰⁹ Camilla ve Nortvig Sløk Anne-Mette, *Kristendomskundskab, livsoplysning og medborgerskab* (Frederiksberg C.: Samfundslitteratur, 2010), 15.

¹¹⁰ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 81.

¹¹¹ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 26.

¹¹² Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 127.

- a) Dil; çocuğa Danca’da kendini ifade edebilecek ve bir sonraki sınıfta konuşulacak olan akademik dili anlayacak yeterlilik kazandırılmalıdır.
- b) Matematiğe ilgi; çocuğun sayılarla işlem veya bir şeyler yapabilmeye odaklanmasını sağlamak.
- c) Fen bilimleri; çocuğun çevreye ve doğaya olan ilgisini artırmak.
- d) Yaratıcı ve müziksel dersler; çocuğun sahip olduğu el ve müzik becerisini rahatça ifade edebileceği ortamı sağlamak.
- e) Beden eğitimi; sporun ve hareket etmenin insan için önemi kavramasına yardımcı olmak.
- f) Birliktelik ve grup çalışması; çocukların bir araya gelmesi ve bu grup içerisinde birlikte bir şeyler yapmaya istekli ve hevesli olmasına rehberlik etmek.¹¹³

Anaokulu sınıfına devam etmekte olan çocuk, sözlü olarak dil sınavına tabi tutulur. Bu sınavın amacı, öğrencinin bir sonraki yıl başlayacağı birinci sınıf için dil seviyesinin yeterli olup olmadığının tespit edilmesidir. Eğer çocuk dil sınavında başarısız olursa, bir sonraki eğitim ve öğretim yılında anaokulu sınıfını tekrar etmesi istenir. Bu sınıf tekrarı bir defaya mahsus yapılmaktadır.¹¹⁴

4.2.4. 1. ve 9. Sınıflarda eğitim ve öğretim

Okullarda eğitimin içeriği öğrencilere, akademik derinlik, genel bir bakış açısı, beceri ve deneyim kazandıracak şekilde seçilir ve düzenlenir. Danimarka ilköğretim okullarında 1. sınıftan 9. sınıfa kadar dersler, eğitim ve öğretim açısından üç gruba ayrılmıştır. Beşeri Bilimler, Spor, Sanat ve Müzik, Fen Bilimleri başlıklarında şu dersler yer almaktadır:

Tablo 1: Danimarka İlköğretim Okullarındaki Dersler¹¹⁵

Beşeri Bilimler	Spor, Sanat ve Müzik	Fen Bilimleri
Danca (Bütün sınıflarda)	Beden Eğitimi (Bütün sınıflarda)	Matematik (Bütün sınıflarda)
İngilizce	Müzik	Fen ve Teknik

¹¹³ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 11.

¹¹⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 11.

¹¹⁵ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 5.

(1.-9. Sınıf)	(1.-6. Sınıf)	(1.-6. Sınıf)
Hristiyanlık Bilgisi (Kiliseye kabul hazırlıklarının yapıldığı 7 veya 8. sınıf hariç bütün sınıflar)	Resim sanatı (1.-6. Sınıf)	Coğrafya (7.-6. Sınıf)
Tarih (3.-9. sınıf)	El Sanatları ve Tasarım (3.-6. Sınıf)	Biyoloji (7.-9. Sınıf)
Seçmeli Yabancı Dil (Almanca veya Fransızca 3.- 9. sınıf)	Yemek Yapımı (5. ve 6. Sınıf)	Fizik/Kimya (7.-9. Sınıf)
Sosyal Bilimler (8. ve 9. Sınıf)		

Öğrenci dokuzuncu sınıfı tamamladığında önünde farklı seçenekler bulunmaktadır. Okulun kendisine sunmuş olduğu rehberlik doğrultusunda bunlardan hangisine gideceğine karar verir. İlköğretimi bitirmiş olan gençlerden bazıları nadir de olsa eğitimine ara vererek çalışmayı denemektedirler. İlköğretimin 9. sınıfını tamamlayan öğrencilerden bir kısmı kendisini liseye başlama konusunda yeteri kadar hazır hissetmemektedir. Bu öğrenciler kendilerini daha fazla geliştirmek tecrübe edinmek ve olgunlaştırmak için 10. sınıfa devam etmektedirler. Çünkü 10. sınıf, 9. sınıfta yapılan bitirme sınavlarından sonra öğrencinin tercihinin bırakılmış bir seçenek olarak tasarlanmıştır.¹¹⁶

10. sınıfın eğitim ve öğretimi, temel eğitimden sonra ihtiyacı olan öğrencilere sunulan bir eğitim hizmetidir. Bir yıl süren bu eğitimi almak isteyen gençlerin çoğunluğu yatılı bir okulu tercih ederler. Genelde 10. sınıf kendilerini herhangi bir akademik derste daha fazla geliştirmek veya ileride seçeceği eğitim konusunda net fikir elde etmek isteyen gençler tercih etmektedir.¹¹⁷ Burada akademik derslerin yanında birçok aktivite içerikli dersler de bulunmaktadır. Örneğin; futbol, yelken, müzik gibi. Bu dersler

¹¹⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 19 b.

¹¹⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 19 c.

öğrencilerin zihinsel ve sosyal olarak gelişmelerine, daha özgür ve bağımsız hareket etmesine katkıda bulunulur.¹¹⁸

10. sınıf aşağıda belirtilen dersleri içerir ve aynı zamanda buradaki seçmeli dersler mesleki eğitim için köprü vazifesi görür. Bununla birlikte gençlerin ilgi duymuş oldukları mesleki alanda maaşsız staj yapmalarıyla ilgili rehberliği de içermektedir. 10. Sınıfı tercih eden öğrencilere verilmesi gereken temel dersler şunlardır:

- Danca
- Matematik
- İngilizce
- Almanca veya Fransızca
- Fizik / Kimya¹¹⁹

4.2.5. İlköğretimde ölçme ve değerlendirme

İlköğretim okullarında uygulanmakta olan sınav ve değerlendirme sistemi, diğer dünya okullarından farklı olarak Danimarka'ya özgüdür. Öğrencilere sadece 8. sınıftan itibaren not verilmeye başlanır ve bu durum birçok ülkeye göre oldukça geçtir. Danimarka ilköğretim okulları not verme yerine öğrencinin gelişimi ve akademik ilerleme düzeyi hakkında velileri bilgilendirmek için bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Bunun için okul, her bir öğrencinin gelişiminin planlı bir şekilde yazılmış olduğu bir doküman oluşturmak zorundadır. Bu dokümanda öğrencinin Danca ve matematik dışında hangi alanlara ilgi duyduğu ve hangi alanlarda gelişim sağladığı konularıyla birlikte bunların ileri de nasıl desteklenebileceği konusuna değinilir.¹²⁰

Danimarka'daki okulların sınavsız olması öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerinin takip edilmediği anlamına gelmemektedir. Öğretmenler alt sınıflardan başlamak üzere üst sınıflara kadar bütün öğrencilerin derslerde öğrendiklerini değerlendirmek için sürekli özel test ve sınavlar yaparlar. Öğrencilerin gelişim durumu hakkında yılda iki defa sınıf öğretmeni (Danca öğretmeni) ve matematik öğretmeniyle birlikte veliye bilgilendirme toplantısı yapılır. Bilgilendirme toplantısının dışında

¹¹⁸ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, 19.

¹¹⁹ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, 19.

¹²⁰ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 13.

bütün sınıftaki velilerin katılmış olduğu ortak veli toplantıları da yapılır. Bu toplantıda derslerle ilgili konuların konuşulmasının yanında, sınıftaki öğrencilerin kendi aralarındaki iletişimi, birlikte yaşam kültürü, yapmış oldukları aktivite ve eğlencelerde uymaları gereken kurallar ilgili fikirler de görüşülür ve tartışılır.¹²¹

Öğrenciler 8. ve 9. sınıfa geldiklerinde yılda iki defa görmüş oldukları derslerden hem akademik hem de pratik konulara yönelik not alırlar. Öğrencilerin davranışları ve çalışma durumu bu not verimini etkilemez, değerlendirilen sadece öğrencinin dersle ilgili akademik performansıdır. 9. sınıfın sonunda öğrenciler sözlü ve yazılıdan oluşan ilköğretimi bitirme sınavına girerler. 9. sınıftaki öğrencilerin bir hafta içerisinde yazmış oldukları proje ödevi sonrası sözlü sınavı yapılır.¹²² Bu sınavlarda öğrenciler, yedi seviyeden oluşan bir puanlama sistemine göre değerlendirilerek notlandırılır. Bu puan değerlendirme sistemi, not verilecek bütün dersler için geçerlidir. Danimarka okullarında uygulanan yedi seviyeden oluşan puanlama çizelgesi ise şöyledir:

Tablo 2: Not Çizelgesi¹²³

Puan	Değerlendirme	Açıklama	ECTS
12	Olağan üstü performans	12 notu, dersin hedeflerini kapsamlı bir şekilde yerine getirildiğini gösteren, çok az veya hiç eksiği olmayan üstün performans için verilir.	A
10	Mükemmel performans	10 notu, bazı küçük eksikliklerle birlikte dersin hedeflerine kapsamlı derecede yerine getirildiğini gösteren, çok iyi performans için verilir.	B
7	İyi performans	7 notu, bazı eksikliklerle birlikte dersin hedeflerine ulaşıldığını gösteren iyi performans için verilir.	C
4	Orta performans	4 notu, dersin hedeflerini az derecede yerine getirildiğini gösteren, çok önemli eksiklikleri olan orta performans için verilir.	D

¹²¹ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 13 b.

¹²² Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, § 14.

¹²³ Børne- og Undervisningsministeriet, “Karakterer på 7-trinsskalaen” (Erişim 14 Temmuz 2023).

02	Geçer performans	02 notu, dersin hedeflerinin asgari düzeyde yerine getirildiğini gösteren geçer derecedeki performans için verilir.	E
00	Başarısız performans	00 notu, dersin hedeflerinin kabul edilebilir düzeyde yerine getirilmediğini gösteren yetersiz performans için verilir.	Fx
- 3	Kötü performans	-3 notu, tamamen kabul edilemez durumdaki performanssa verilir.	F

Yukarıda görüldüğü üzere her notun bir değerlendirmesi var ve bunlar birbirleriyle bağlantılıdır. Öğrenci bu çizelgedeki 00 veya -3 notunu almış ise başarısız sayılır ve dersi geçememiş demektir. Eğer 02, 4, 7, 10, 12 notlarından birini almış ise başarılı bulunur ve dersi geçmiş sayılırlar.

4.3. Özel İlköğretim Okulları

Ebeveynler çocuklarını belediyenin ilköğretim okullarının dışında “özel okullar” dediğimiz ücretinin belirli bir oranını kendilerinin karşılamış olduğu okullara gönderebilirler. Bu özel okullar, işleyiş ve felsefi temellerini herhangi bir dini, felsefi değere veya belirli bir pedagojik fikre dayandırabilirler. Genellikle bu okullar, ebeveynlerin desteklemiş oldukları ortak değerlerden yola çıkılarak oluşturulmuş okullardır. Örneğin; Danimarka’da Grundtving’in fikirlerinden ilham alan okulların yanı sıra Müslümanların, Yahudilerin ve Katoliklerin açmış olduğu özel okullar da bulunmaktadır. Özel okulların, eğitim – öğretim alanıyla ilgili olarak diğer devlet okullarında zorunlu olan dersleri karşıladığını göstermeleri gerekmektedir. Aynı zamanda özel okullardaki öğrencilerin akademik seviyeleri, devlet okullarındaki akranlarıyla aynı seviyede olmak mecburiyetindedir.¹²⁴

Özel okulların kanunen belirlenmiş olan gereklilikleri karşılayıp karşılamadıkları Çocuk ve Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Özel okul yönetimi, okuldaki eğitim ve öğretimin organizasyonuna kendileri karar verirler. Böylece bu okulların istenen hedeflere ulaşmak için izlemiş oldukları yol farklı olabilir. Özel okulların müfredatında, kendi kuruluş felsefeleri ve değerleriyle uyumlu ek dersler bulunabilir. Özel okulların finansmanında devletin ödemiş olduğu sübvansiyonun (öğrenci

¹²⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, Friskoleloven.

maliyetinin % 75) dışında, ebeveynlerde aylık olarak yaklaşık 1200 ile 2500 Danimarka kronu (DKK) ödeme yaparlar.¹²⁵

4.4. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirmesi

Birçok okulda öğrencilerin ders dışında boş zamanlarında gitmiş oldukları SFO¹²⁶ (skolefritidsordning) kurumu bulunmaktadır. Ebeveynleri çalışan 0. sınıf ile 3. sınıf öğrencileri, ders saati başlamadan veya ders saati bittikten sonra akşam saat 17.00'a kadar bu kurumlara gidebilmektedir. Burası okulların tatil olduğu dönemlerde, yarıyıl ve yaz tatillerinde de öğrencilere hizmet vermektedir. Çünkü ebeveyni çalışmakta olan öğrencilerin bakımının pedagoglar tarafından yapılması gerekli görülmektedir.¹²⁷ SFO'da çocuklar pedagogların denetiminde sınıf ortamında veya sınıf dışında çeşitli aktivitelere katılmaktadırlar. Pedagoglar çocuklara profesyonel bakım ve eğitim vermekle birlikte, onlarla sportif faaliyetler, geziler, yaratıcı oyunlar, dini ve milli bayramların kutlamalarını da gerçekleştirirler.¹²⁸

4., 5. ve 6. sınıf seviyesindeki çocuklar okuldan sonra yine pedagogların denetiminde kendi başlarına hareket edebildikleri, eğlence ve aktivite merkezi olarak kullanılan kulüp denen bir kuruma gitmektedirler.¹²⁹ Bu iki kurumun ücretleri ebeveynler tarafından karşılanmaktadır. Kulübe giden gençler, ne tür aktivite düzenleyeceklerini veya hangi aktivitelere katılacaklarını kendileri belirlerler. Pedagoglar çocukların kurallar çerçevesinde hareket etmesine ve sağlıklı bir çevre ortamında gelişmelerine yardımcı olurlar.¹³⁰ SFO ve kulüpler çocukların, arkadaş grubu oluşturmada ve sağlıklı bir sosyalleşme gerçekleştirmelerinde önemli rol oynamaktadır.

4.5. Lise (Gymnasium)

İlköğretimden sonra gençler, almış oldukları notlar doğrultusunda ve öğretmenlerinin rehberliğinde, yeteneklerine uygun olduğunu düşündükleri liseye ulusal başvuru

¹²⁵ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 36.

¹²⁶ Öğrencilerin boş zamanını değerlendirme merkezi

¹²⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, *Dagtilbudsløven*, § 5 a.

¹²⁸ Børne- og Undervisningsministeriet, *Dagtilbudsløven*, 1.

¹²⁹ Børne- og Undervisningsministeriet, *Dagtilbudsløven*, § 65.

¹³⁰ Kryger, Lone La Cour, *Folkeskolen*, 30.

sistemi üzerinden başvuru yaparlar. İlköğretimdeki rehber öğretmeni, öğrencinin ne tür bir eğitim alması gerektiği ve lise türlerinden hangisine gitmesi gerektiği konusunda yardımcı olur. Lise eğitimine kabul edilen öğrencinin bir takım resmi gereklilikleri tamamlamasıyla birlikte minimum bir not ortalamasına sahip olması gerekmektedir. Ayrıca öğrenci, bir lise eğitimini almaya hazır olup olmadığının belirlendiği bireysel bir değerlendirmeye tabi tutulur.¹³¹

Liselerde verilen eğitimin genel amacı, yükseköğretim görmek isteyen öğrencileri, ilgilenmiş oldukları yükseköğretime hazırlamaktır. Danimarka’da genel anlamda dört tür lise vardır:

- Htx eğitim programı, üç yıl eğitim veren yüksek teknik lisedir (Højere teknisk eksamen). Genel konularla birlikte özellikle teknoloji ve doğa bilimleri alanına odaklanır. Uygulamalı işlerle birlikte gençlerin teknik ve doğa bilimleri branşlarında yüksek öğrenim almaları için iyi bir ön koşul sağlar.
- Hhx eğitim programı, üç yıl eğitim veren yüksek ticaret lisesidir (Højere handelseksamen). Genel eğitim konularıyla birlikte işletme ve toplum ekonomisi alanlarına odaklanmakla birlikte yabancı dillere de ağırlık vererek gençleri çalışma hayatına hazırlar. Burada öncelik gençleri yüksek ticaret eğitimine hazırlamaktır.
- Stx eğitim programı, üç yıl eğitim veren genel lisedir (Studentereksamen). Sosyal bilimler, beşeri bilimler ve doğa bilimleri gibi çok çeşitli konuları işlenir ve gençleri bir yükseköğretime hazırlar.
- Hf eğitim programı, iki yıl eğitim veren ticaret hazırlık lisesidir (Højere forbredelseseksamen). Öğrencinin seçmiş olduğu herhangi bir alanla ilgili bilim konuları veya mesleğe yönelik eğitimler vermekle birlikte geniş bir ders tamamlama yelpazesine sahiptir. Hf ayrıca gençlere yüksek eğitim için hazırlık kursuda vermektedir.¹³²

Bütün lise türleri, seçmiş oldukları çalışma alanından tamamen bağımsız olarak bütün öğrencilere yönelik ortak hazırlık eğitimiyle başlarlar. Bu eğitim daha önce altı ay

¹³¹ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse Af Lov Om De Gymnasiale Uddannelser (Gymnasiale Uddannelser), LBK nr 957 af 22/06/2022 (22 Haziran 2022), § 7.

¹³² Børne- og Undervisningsministeriet, Gymnasiale Uddannelser, 2.

iken, 2017 yılında yeni eğitim reformuyla üç aya indirilmiştir.¹³³ Her bir lise programı çalışma alanına göre, kendi yapısına uygun zorunlu derslere ve seçmeli derslere sahiptir.¹³⁴ Lise eğitimi, alanına göre akademik dersleri içeren ve ulusal standartlara uygun yapılan bir sınavla sona ermektedir.

Tıpkı ilköğretim okulları gibi bütün genel lise programları da Çocuk ve Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu ulusal çekirdek müfredata sahiptir. Müfredat, Danimarka lise eğitimi programındaki bütün derslerin akademik hedeflerini ve temel içeriklerini tanımlamaktadır. Gençlerin lisede farklı çalışma ve öğrenme yöntemleriyle birlikte özgür, birlikte çalışma ve bilgiyi arama düşüncesini hedefe yerleştiren beceriler kazanması beklenmektedir.¹³⁵ Lisede verilen her bir dersin, kişisel olgunluk gelişimine önem veren bir eğitim perspektifine sahip olması gerekir. Böylece öğrencilerin, çevreleri ve diğer insanlarla, doğayla, toplumla sorumlu bir şekilde ilişki kurmayı öğrenmeleri beklenir. Aynı zamanda dersler gençlerin yaratıcı, yenilikçi ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini sağlamalıdır. Liselerin kurumsal eğitimlerini ve günlük işleyişlerinin tamamını özgürlük, eşitlik ve demokrasiye dayandırmaları gerekir. Öğrencilerin temel özgürlükler ve insan hakları konusundaki bilgileri güçlendirilmeli ve bunlara saygı duymaları sağlanmalıdır. Kısacası bütün lise programları, öğrencileri özgür olarak yetiştirme ve onların analitik düşünce becerilerini geliştirmenin yanı sıra küresel bakış açısına sahip, demokratik ve sosyal açıdan bilinçli bireyler olmaya hazırlamayı amaç edinmelidirler.¹³⁶

4.6. Yükseköğretim

Bir öğrencinin akademi öğretimine ve profesyonel lisans programlarının çoğuna kabulü, mesleki eğitim ve öğretim yeterliliğine göre mümkün olmaktadır. Herhangi bir yükseköğretime kayıt için lisede alınmış olan not ortalamasının belirli bir düzeyde olması ve aynı zamanda o programın gereksinimlerini karşılayabilmesi gerekir.¹³⁷

Danimarka’da yüksek eğitim; kısa, orta ve uzun süreli eğitim olmak üzere üç farklı bölümden oluşmaktadır. Yüksek eğitim ücretsiz olup, çok farklı alanlarda eğitim verilmektedir.

¹³³ Børne- og Undervisningsministeriet, Gymnasiale Uddannelser, 21.

¹³⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, Gymnasiale Uddannelser, 22.

¹³⁵ Børne- og Undervisningsministeriet, Gymnasiale Uddannelser, § 29.

¹³⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Gymnasiale Uddannelser, § 1.

¹³⁷ Møller, “The Danish Education System”, 14.

Kısa süreli yüksek eğitim programları (ön lisans); staj dönemi dâhil iki yıl eğitim veren akademi ve meslek programlarından oluşmaktadır. Program öğrencileri, orta düzeydeki pozisyonlar da istihdam etmek için yetiştirir. Bu programlarda teori ve pratiğin birleştirildiği öğretim yöntemi tercih edilmekte, genel anlamda bir mesleğe veya alana yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Aynı zamanda bu programlar, bir buçuk yıl süren alanla ilgili lisans tamamlama programına ve diploma programına erişim de sağlar. Örneğin, bilgisayar uzmanlığı, laboratuvar teknisyenliği ve inşaat teknisyenliği gibi alanlar kısa süreli yükseköğretim düzeyinde yer almaktadır.

Orta vadeli yükseköğretim programları (lisans); üç buçuk yıl ile dört yıl arasında süren, teorik eğitimle birlikte uygulamalı eğitimi bir arada veren yüksek öğretimlerdir. Profesyonel lisans düzeyinde mesleki eğitim veren kurumlardır. Belirli bir mesleğe yönelik eğitim veren bu kurumlar aynı alanda yüksek lisans ve mastır programlarına erişim sağlarlar. Üniversitelerin profesyonel lisans programlarında bu eğitim verilmektedir. Orta vadeli yükseköğretim alanında, öğretmenlik, pedagoğluk, hemşirelik ve mühendislik gibi alanlar yer almaktadır.

Uzun vadeli yükseköğretim programları; beş ve altı yıl süren eğitim, iki aşamadan oluşmaktadır. Üç yıl süren lisans programının ardından üç yıl yüksek lisans programıyla tamamlanmaktadır. Bunlar daha çok araştırmaya ve teoriye dayalı dersler veren öğretim programlarıdır. Doğa bilimleri, sağlık bilimleri, sosyal bilimler ve teknik bilimleri kapsamaktadır. Ayrıca güzel sanatlar alanında eğitim kurumları, mimarlık, müzik ve sahne sanatları gibi alanlar lisans ve yüksek lisans düzeyinde uzun süreli öğretim yapılan alanlardandır.¹³⁸

Yüksek lisans programları öğrencilerin, profesyonel bir kariyer yapmasını ve bir bilimsel çalışma alanında uzmanlaşmasını sağlar. Üniversitelerin bünyesinde bir yüksek lisans eğitiminden sonra üç yıl doktora derecesi alma imkânı da verilmektedir.¹³⁹

¹³⁸ “Videregående Uddannelser”, *Danmarks Akkrediteringsinstitution* (blog) (Erişim 19 Temmuz 2023).

¹³⁹ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, *Retsinformation* (Erişim 17 Aralık 2023), 5.

5. DANİMARKA DİN EĞİTİMİ TARİHİ

Danimarka refah toplumunun oluşmasında eğitime önemli misyonlar yüklenmiştir. Devletin temel eğitim politikası, bütün vatandaşları hayatları boyunca ulaşılabilceği, kaliteli, verimli, fırsat eşitliğine dayanan demokratik bir öğrenim almalarını sağlamak olmuştur. Eğitim sisteminde din dersleri önemsenmektedir. İlköğretim müfredatındaki temel dersler arasında din dersine de yer verilmektedir. Danimarka’da din eğitim ve öğretimi, uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Hristiyanlığın ülkeye gelmesiyle birlikte başlayan eğitim faaliyetleri Kilise’nin altında 20. yüzyıla kadar devam etmiştir.¹⁴⁰ Kilise zamanla okullar üzerindeki etkisini kaybetse de Hristiyanlık dini, din dersi üzerindeki ağırlığını hissettirmeye devam etmektedir.

Danimarka ilköğretim okullarında, diğer akademik derslerle birlikte Hristiyanlık Bilgisi (Kristendomskundskab) dersinin öğretimi yapılmaktadır. Bununla birlikte okul – kilise iş birliği içerisinde, kiliseye kayıt eğitimi (Konfirmandundervisning) verilmekte, liselerde ise din eğitimi (Religionsundervisning) dersi bulunmaktadır. Günümüzde “Hristiyanlık Bilgisi” (Kristendomskundskab) adını taşıyan din dersi, 1975’den önce “Hristiyanlık Eğitimi” (Kristendomsundervisning), 1937’den önce ise “Din” (Religion) adı altında verilmekte idi. Hristiyanlık Bilgisi dersi, özel okullar haricinde bütün Danimarka ilköğretim okullarında zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Bir ebeveyn sahip olduğu din veya değerler nedeniyle çocuğunu din dersinden muaf tutmak istiyorsa, bu hakkını ders yılı başında okul müdürüne bildirerek kullanabilmektedir, ancak çocuğun din eğitiminden ebeveyn sorumlu tutulmaktadır.

Din dersinin şekillenmesinde yasalar etkili olmuştur. Bununla birlikte birçok faktör dersin bugünkü şeklini almasında önemli rol oynamıştır. Bu faktörleri şöyle sıralamak mümkündür: Öğretmenler ve onların yetiştirilme şekli, ders kitapları ve yazarları, pedagojik alanda yaşanan bilimsel gelişmeler ve din dersiyle yakından ilgili olan dini kurumlar.¹⁴¹ Özellikle 1814 yılında devlet okullarının açılmasından bugüne kadar ilköğretim yasası beş defa (1937, 1975, 1993, 2006 ve 2014) değişikliğe uğramıştır.¹⁴² Bu tarihlerde din dersinin amacıyla ilgili olarak ciddi değişikliklere gidilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın başlamasıyla birlikte yaşanan gelişmeler, Danimarka ilköğretim

¹⁴⁰ Kjær, Birgitte, *Kristendomsfaget*, 17.

¹⁴¹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 73.

¹⁴² Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 33.

okullarının ve din dersinin seküler bir hal almasını hızlandırmış ve din eğitiminin günümüzde kültürü taşıyan bir ders olarak konumlanmasına neden olmuştur.

Bu bölümde yapılan yasal değişikliklerin Hristiyanlık Bilgisi dersinin şekillenmesi ve yapılanmasına etkileri ve din eğitiminin günümüze kadar yaşamış olduğu değişimler üzerinde durulmuştur.

5.1. Danimarka’da Din Dersinin Değişim ve Dönüşümü

Danimarka’da Hristiyan din eğitiminin tarihi ilk olarak 830 yılında Asgar’ın kurmuş olduğu okula kadar dayanır. Asgar burada erkek çocuklara yönelik dini vaazlar vermekte idi.¹⁴³

1530 yıllarında reform hareketlerinden sonra Evagelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışı Danimarka Halk Kilisesinin resmi görüşü olarak benimsenmiş, buna paralel olarak okulun vermiş olduğu eğitim ve öğretimin de temeli haline gelmiştir. Reformla başlayan değişim süreci gerek toplumun ve gerekse okulun sekülerleşmesini başlatmıştır. Bu değişim süreci aynı zamanda Danimarka toplumunun demokrasi yolundaki ilk hareketlenmelerinin başlamasına neden olmuştur. Süreç içerisinde demokratikleşen toplum dinden tamamen uzaklaşmamıştır.¹⁴⁴ Ancak bu durum Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığını benimsemiş Danimarka toplumunun bir yansıması olan okul sistemindeki din eğitimi üzerinde birtakım sonuçlar doğurmuştur.

1784-1814 yılları Danimarka tarihinin eğitim reformlarının en yoğun gerçekleştirildiği dönem olmuştur. Eğitim sisteminde radikal değişikliklere gidilerek, genel eğitimde kilisenin ve din adamlarının belirleyici rolüne son verilmiştir. Eğitimde ülkenin milli kimliğine ağırlık verilmeye başlanmış ve milli kurumların gelişmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu da milli kimliğin ve halkın yönetimine dayanan bir sistemin kurulmasına doğru temellerin atılması demektir.¹⁴⁵ Avrupa genelini sarmış olan demokratik hareketlenme Danimarka halkını da çok yakından etkilemiştir. Bu yeni dönemde halkın farklı konularda eğitilmesi ve aydınlatılmasını gerektirmekteydi. Kiliseye bağlı olmayan okullar bu dönemde açılmaya başlamıştır. Okulun, din eğitiminin dışındaki alanlarda da halkı eğitmesi ve bilgilendirmesi için kullanılması fikri ağırlık kazanmıştır. Yeni tür okulların açılması ve toplumun gelişmesiyle birlikte

¹⁴³ Rimbert, Sankt, *Ansgars Levnedbeskrivelse (vita Ansgarii)* (København, 1910), kapitel, 7.

¹⁴⁴ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 74.

¹⁴⁵ Korsgaard, *Kampen Om Folket*, 197.

insanların okuldan beklentileri artmış ve bunun sonucu olarak okula yeni dersler eklenmiştir.¹⁴⁶ Böylece zamanla okuldaki Hristiyanlık dersine daha az yer verilmeye başlanmış ve okul hem manevi hem de dünyevi eğitim veren bir kurum haline dönüşmüştür.

5.2. Mezhep Merkezli Din Eğitimi

Danimarka tarihinde bugünkü anladığımız anlamdaki ilköğretim okul sistemi 1814 yılında kabul edilen devlet okul yasasıyla doğmuştur. Bu yasa 6-7 yaşından başlayıp 13-14 yaşına kadar kız-erkek ayırımı yapılmaksızın bütün çocuklara eğitim ve öğretim verilmesi gerektiğini belirtir. Yasada okulun amacı “*Çocuklara eğitim verilirken, genel anlamda Evangelik-Lutheryan Hristiyanlık doktrinine uygun olarak onların iyi ve dürüst insanlar haline getirmeye özen gösterilmelidir ve onlara devletin yararlı vatandaşları olmaları için gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır*”¹⁴⁷ şeklinde ifade edilir. Okulun hedefinin, çocukları iyi ve ahlaklı bireyler olarak yetiştirmenin yanında devlet için de iyi birer vatandaş olarak yetiştirmek olduğu vurgulanmaktadır. Bu yasayla birlikte eğitim ve öğretimin içeriği genişletilmiş, okuma ve yazmanın yanında, fen bilimleri, coğrafya, matematik ve tarih derslerine de yer verilmeye başlanmıştır.¹⁴⁸ Fakat Hristiyanlık, din eğitiminin ana merkezinde olmaya devam etmiştir. Bu dönemde okulların yönetiminin, derslerin yeteri kadar iyi öğretilip öğretilmediğinin ve öğrencilerin gelişiminin yeterli olup olmadığının kontrolü tamamen din adamlarının elinde bulunmaktaydı. Din dersinin içeriği mezhep merkezli (confessional) bir şekilde Hristiyanlık olmaya devam etmekteydi. Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışının temel alınması nedeniyle Martin Luther’in küçük ilmihi (Lille Katekismus) derslerde temel öğretim materyali olarak kullanılmaktaydı.¹⁴⁹

5.3. Anayasanın Kabulü ve Din Özgürlüğü

Dünya genelinde yaşanan demokratikleşme hareketleri Danimarka toplumunu da yakından etkilemiştir. Bunun sonucunda 1849 yılında Danimarka’da ilk demokratik

¹⁴⁶ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 76.

¹⁴⁷ “Anordning for Almue-Skolevæsenet Paa Landet I Danmark, (29. Juli 1814)”§22 (Erişim 05 Mayıs 2023).

¹⁴⁸ “Anordning for Almue-Skolevæsenet Paa Landet I Danmark, (29. Juli 1814) §23”.

¹⁴⁹ “Anordning for Almue-Skolevæsenet Paa Landet I Danmark, (29. Juli 1814)”§29.

anayasa kabul edilmiştir. Bu anayasa bireye istediği dine inanma özgürlüğünü tanımıştır.¹⁵⁰ Anayasanın din konusundaki bu özgürlükçü yaklaşımı günümüze kadar devam etmiştir. Ancak bu demokratikleşme hareketlerinin, din eğitimi üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır. Okullardaki din dersi, Hristiyanlık dininin telkini olmaya devam etmiştir. Fakat diğer inançlara sahip olan ebeveynlere çocuklarını din eğitiminden muaf tutma imkânı sağlamıştır. Ancak bu durumun pratikte uygulama imkânı bulunmamıştır. Bir çocuğun ilköğretim mezuniyet belgesi alması için Danimarka Halk Kilisesi'ne üye olması şartı uygulanmaya devam etmiştir.¹⁵¹ Kilisenin ve din adamlarının okul üzerindeki denetimi de devam etmekteydi. Anayasanın zorunlu okuldan değil de zorunlu eğitim ve öğretimden bahsetmesi özel okulların açılmasının nedeni olmuştur.¹⁵² Bu da farklı mezhep ve dini inanca sahip grupların dernekler kurarak özel okul açmalarının ve orada kendi kültür ve değerleriyle ilgili ek dersler vermelerinin yolunu açmıştır.

5.4. Din Dersinin Sekülerleşme Süreci

Burada, dersin 1899 yılında yapılan yasal değişiklikte birlikte kilisenin etkisinden koparılıp seküler bir yapıya bürünmesi üzerinde durulmuştur. Danimarka'da gerek toplumun gerekse okul sisteminin sekülerleşme süreci aslında Reformasyonla başlatılır.¹⁵³ Fakat 20. Yüzyılın başından itibaren okullardaki sekülerleşme süreci hız kazanmış, okulu denetleme görevinin kiliseden alınıp sivil kurumlara (okul komisyonlarına) verilmesiyle bu süreç tamamlanmıştır.

Sekülerleşme sürecinin sonucunda din eğitimi meşruiyetinin temelini Hristiyanlığın bizzat kendisinden ziyade insanoğlunun kendisinin üretmiş olduğu kültürel faaliyetler oluşturmuştur. Bu süreçte dünyevi işlerin merkezine Tanrı'nın yerine insan konulmuş ve nihai otorite insan kabul edilmiştir. Bu evrilme bireyselleşmeyi doğurmuş ve insan ilahi planda sadece bir araç olmaktan çıkarılarak bir amaç haline getirilmiştir. Aslında bu durum Danimarka toplumunun dogmatik fikir ve yönetim biçimlerinden kurtularak hümanist bir topluma doğru evrilme sürecini de göstermektedir.¹⁵⁴

¹⁵⁰ "Danmarks Riges Grundlov, 5. Juni 1849 (junigrundloven)" §81 (Erişim 09 Mayıs 2023).

¹⁵¹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 76.

¹⁵² Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 33.

¹⁵³ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 74.

¹⁵⁴ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 74.

1899’da çıkarılan yeni okul yasası, 1814 yılındaki yasayla aynı amacı paylaşmakla birlikte okulun ders yelpazesini genişletmiştir. Aynı yasayla ilköğretimden mezuniyet belgesi almak için kiliseye üyelik şartı kaldırılmıştır. Bunu takip eden yıllarda Sthry Genelgesi olarak anılan yeni bir genelge yayınlanmıştır. Adını zamanın Kültür Bakanı olan Piskopos H.V. Sthyr’den alan 1901 tarihli genelge ile her bir dersin amacı belirlenmiştir. Bu genelgede din dersinin amacı *“Okulun din eğitiminin amacı, her şeyden önce: çocukların dini duygularını Hristiyanlık ruhuna uygun geliştirmek, dini duyguyu ahlaki yaşama güç ve kuvvet veren bir yaşam gücü haline getirmektir. Bu nedenle eğitimle ilgili en önemli olan şey, hayatını Hristiyanlık inancına göre yaşayan öğretmenin çocukların kalpleri ve iradeleri üzerinde bırakabileceği kişisel etkidir. Ancak yaşamın sağlıklı bir yönde gelişmesi için gerçek bir Hristiyanlık bilgisinin edinilmesi gereklidir...”*¹⁵⁵ şeklinde ifade edilmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere dersin amacında hâlâ Hristiyanlığı çocuklara benimsetme ve onların yaşamlarını özellikle de Hristiyanlığın Evangelist-Lutheryanlık anlayışına göre şekillendirmeden bahsedilmesi, dersin mezhebi (convessional) yapısını koruduğunu göstermektedir. Derste kazandırılmak istenilen temel ahlaki/etik düşünce, Hristiyanlık inancının yaşam tarzı ve zengin ahlaki içeriği olmaya devam etmekteydi. Bu genelgede aynı zamanda kurumsal olarak kilise ile okulun birbirinden ayrılmasını savunan Danimarka’nın önemli eğitim felsefecilerinden bir olan Grundtvig’in fikirlerinden etkilenilmiştir. Bu durum liberal teolojiye doğru giden yolda bir adım sayılmaktadır.¹⁵⁶

1930 yılın da okulda verilmekte olan derslerin kitaplarındaki akademik bilgilerin çağın gereklerine uygun hale getirilmesi için bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun değerlendirmelerinin yer aldığı sonuç bildirgesinde, din dersinin Hristiyanlık dininin vaazı olmaktan çıkarılarak Hristiyanlık hakkında bilgi veren bir derse dönüştürülmesi gerektiği ve İncil’in ahlak/etik öğretiminde tek otorite olarak görülemeyeceği vurgulanmıştır. Ayrıca dersin objektif kriterlere göre ve mezhepler üstü yaklaşımla verilmesi gerektiği konusu da tartışılmıştır. Komisyonda alınan kararlar kilise çevrelerinde büyük tepkilere neden olmuş, aynı zamanda muhafazakâr eğitimcilerin

¹⁵⁵ Danmarkshistorien.dk, “Cirkulære Om Undervisningsplaner for De Offentlige Folkeskoler (Sthyrke Cirkulære), 6. April 1900” (Erişim 06 Mayıs 2023).

¹⁵⁶ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 34.

eleştirilerine de maruz kalmıştır. Dersin içeriğini hangi bilgilerin oluşturacağı konusu hararetle tartışılmıştır. Din eğitiminde bilimsel olarak tarihten üretilecek olan bilginin ya da kişisel dindarlığın esas alınması gibi fikirler üzerinde durulmuştur. En sonunda bir kararda uzlaşma sağlanabilmiştir: Önceden olduğu gibi tek hedef olan Hristiyanlık, okulun amacında yer almaya devam edecek, bununla beraber din dersinin çocuğun yetenekleri, karakteri ve mizacı üzerindeki etkisi azaltılacaktır.¹⁵⁷ Alınan kararlar neticesinde Kilise din eğitimi üzerindeki denetimini de kaybetmiştir.

1937 yılında çıkarılan yeni bir yasayla okulun amacı tekrar değiştirilmiş ve artık ilköğretim okullarının amacı, “Çocukların becerileri ve yeteneklerini geliştirmelerini desteklemek, karakterlerini güçlendirmek ve onlara faydalı bilgiler vermek”¹⁵⁸ olarak ifade edilmiştir. Din eğitiminin amacı ise “İlkokuldaki Hristiyanlık eğitimi, Halk Kilisesi’nin Evangelist-Lutheryan öğretisiyle uyumlu olmalıdır”¹⁵⁹ şeklinde belirlenmiştir. Yasanın birinci maddesi iki unsura vurgu yapmaktadır. İlk olarak, eğitime yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır. Yasada çocukların, yeteneği, becerisi ve karakterini de kapsayacak şekilde aklı ve ruhu olan bir varlık olduğunun kabullenildiği görülmektedir. Çocukların sahip oldukları yetenek ve karakterlerini geliştirmeleri konusunda onlara yardımcı olunmasından bahsedilmektedir. Böylece öğrenci eğitimin merkezine alınmış olmaktadır. Daha önceki amaçlarda, eğitimin merkezinde sadece Hristiyanlık bulunmaktaydı. Vurgu yapılan ikinci nokta öğrencilerin din eğitiminde Hristiyanlığa önemli bir unsur olarak yer verilmeye devam edilmesidir.¹⁶⁰ Bu yasayla birlikte daha önce “Din” (Religion) adı altında verilen ders, “Hristiyanlık Eğitimi” (Kristendomsundervisning) olarak değiştirilmiştir.¹⁶¹ Bu yasanın getirmiş olduğu en önemli değişiklik, okulun amacını daha kapsayıcı hale getirmesi olmuştur. Bu yasada sadece eğitimin materyallerinden değil aynı zamanda yetiştirilecek olan öğrencinin niteliklerinden de bahsedildiği görülmektedir.

Dünya genelinde pedagoji ve psikoloji alanında yaşanan gelişmelerin etkisiyle 1960 yılında bütün dersleri kapsayan değişiklikler gündeme gelmiş, Mavi Rapor (Den Blå Betænkning) ismini taşıyan yeni bir öğretim yönetmeliği yayınlanmıştır.¹⁶²

¹⁵⁷ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 78.

¹⁵⁸ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937”, § 1.

¹⁵⁹ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937”, § 1.

¹⁶⁰ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 35.

¹⁶¹ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937”, § 8.

¹⁶² Danmarkshistorien.dk, “Skole Og Undervisning Efter 1814”.

Yönetmelik çocuğun bilişsel gelişimi ilgili Jean Piaget'in görüşlerini daha ileri bir seviyede geliştiren psikolog Ronald Goldman'ın fikirlerinden ilham alınarak hazırlanmıştır.¹⁶³ Goldman bir çocuğun dinle ilgili fikirlerini ancak 13–14 yaşlarında sağlıklı bir şekilde açıklayacağına işaret etmekteydi.¹⁶⁴ Yönetmelik, öğrencileri sosyal hayata hazırlamanın yanında onları her şeyden önce, “*uyumlu, mutlu ve iyi insanlar*” olarak yetiştirmek gerektiğine vurgu yapılmıştır. İncil temel alınarak, din dersinin amacının “*çocukların dini eğilimleriyle birlikte etik ve Hristiyan değerlere ilişkin duygularını*” geliştirmek olduğuna değinilmiştir. Yine bu yönetmelikte ilk defa okulun son sınıfındaki (9. sınıf) öğrencilerine Danimarka Halk Kilisesi mezhebi dışındaki Hristiyanlık mezhepleri, çeşitli dinler ve yorumları hakkında bilgi aktarılması gerektiği görüşüne yer verilmiştir.¹⁶⁵

Yapılan değişimin etkileri, din dersinin haftalık ders saati sayısında da görülmektedir. Eğitim Bakanlığı Din dersini 1900 yılında 1-3. sınıflarda haftada 2 saate ve 4-7. sınıflarda ise haftada 3 saate indirmişti. Din dersi 1937 yasasıyla 1-3. sınıflarda haftada 1-2 saate ve 4-7. sınıflarda ise haftada 2 saate indirilmiştir. Bu ders saatleri 1975 yılında çıkarılan yasaya kadar devam etmiştir.¹⁶⁶

1975 yılında çıkarılan yeni bir yasa ile ilköğretimin amacında değişikliğe gidilmiş, dersin merkezine seküler ve demokrat bir toplumda insan yetiştirmek düşüncesi yerleştirilmiştir. Daha önce “Hristiyanlık Eğitimi” adını taşıyan din dersinin adının “Hristiyanlık Bilgisi” olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu tarihten sonra Hristiyanlığın ilköğretim yasasının amaç maddesinden çıkarıldığı, din dersinin amacı haline getirildiği görülmektedir. Fakat Hristiyanlığın okulun amaç maddesinin dışına çıkarılması, Hristiyanlık Bilgisi dersinin normal bir okul dersi haline indirgendiği anlamına gelmemektedir. Yasada Hristiyanlık Bilgisi dersinin merkezinde “*Danimarka Halk Kilisesinin Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığı*”¹⁶⁷ olduğu vurgulandıktan sonra, bir sonraki maddede ilköğretimdeki eğitimin yabancı dinler ve diğer yaşam görüşlerini de kapsaması gerektiği belirtilmiştir.¹⁶⁸ Yasa, dersin içeriğini Hristiyanlığın Evangelist- Lutheryan anlayışı doğrultusunda devam ettirmesi yanı sıra

¹⁶³ Buchardt, *Religionsdidaktik* - 2006, 80.

¹⁶⁴ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik* -2006, 80.

¹⁶⁵ Buchardt, *Religionsdidaktik*-2016, 37.

¹⁶⁶ Kjær, Birgitte, *Kristendomsfaget*, 26.

¹⁶⁷ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 26. Juni 1975”, § 5.

¹⁶⁸ Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 26. Juni 1975”, § 6.

yabancı dinler ve diğer yaşam görüşlerine de yer vermesiyle özel bir önem kazanır. Ancak din dersinin mezhebi statüsü birçok tartışmalara neden olur. Bunun akabinde dersin Danimarka Halk Kilisesi ile olan mezhepsel bağı sonlandırılmıştır. Daha önceleri Hristiyan kaynaklarını referans alan öğretim anlayışı, yerini Hristiyanlık hakkında bilgi aktarımı anlayışına bırakmıştır.¹⁶⁹

1975 Yasası ilköğretimin ve Danimarka toplumunun seküler bir yapıya büründüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü kilisenin din eğitimi üzerindeki bürokratik denetimi ve din eğitiminin Evangelist- Lutheryan inancına uygun olması gerektiği şartı 1975 yılında tamamen kaldırılmıştır.¹⁷⁰ Böylece 1975 yılında çıkarılan ilköğretim yasasıyla okullar seküler hale getirilmiştir. Okulun günlük rutininde yerel kilise rahibinin yaptırdığı dini ritüeller kaldırılmış, yerini kurumsal olarak okulun kendisinin düzenlemiş olduğu seküler törenler yer almaya başlamıştır.¹⁷¹

1975 Yasasında din dersi muafiyeti konusunda da düzenlemeler yapılmıştır. Ebeveynin, velisi olduğu çocuğun din eğitimi kendisi vereceğini okul müdürüne yazılı olarak beyan ettiğinde, çocuğunun Hristiyanlık Bilgisi dersine katılmaktan muaf olabileceği kararlaştırılmıştır. Yasada muafiyet başvurusunun sadece ders yılı başında yapılabileceği ve çocuk 15 yaşında ise muafiyetin ancak kendi rızasıyla olabileceği de belirtilmekteydi.¹⁷²

1976 yılında bir önceki yılda çıkarılan ve okulun amacını belirleyen yasaya dayanılarak din eğitimi ders kitapçığı yayınlanmıştır. Bu kitapçıkta Hristiyanlık Bilgisi dersinin hedeflerine şu şekilde yer verilmiştir;

- 1 – Öğretimin amacı öğrencilerin, Hristiyanlık ve Hristiyanlığın geçmişi hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktır.*
- 2. Öğrencilerin, İncil metinlerini algılama ve bunlara dayalı ifadeleri değerlendirme becerisi kazanmaları amaçlanmalıdır.*
- 3. Öğretim öğrencilerin, dini kavramlar ve problemler hakkında bir anlayış kazanmalarına katkıda bulunmalı, böylece öğrenciler hem bireysel hem de sosyal nitelikteki insani meseleleri tanımalı ve bunlar*

¹⁶⁹ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 80.

¹⁷⁰ Christensen vd., *Religion*, 135.

¹⁷¹ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab*, 244.

¹⁷² Danmarkshistorien.dk, “Lov Om Folkeskolen, 26. Juni 1975”, § 5.

*üzerinde pozisyon alması için öğrenciye daha geniş bir temel kazandırmalıdır.*¹⁷³

Bu dönemde din eğitiminin içeriğinin, Hristiyanlık dininin temel kaynağı olan “İncil metinleri” üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. İncil metinlerine dayalı ifadeleri değerlendirebilmek için öğrencilerin metinleri “algılama becerisi” kazanmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kitapçığın hazırlanışı esnasında Alman din pedagojisinden etkilendiği görülmektedir.¹⁷⁴ Alman din pedagojisi, dil ile gerçeklik arasındaki ilişkiye ve İncil metinlerini anlamak için öğrencinin yaşının dikkate alınması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ilk olarak hangi İncil kıssalarının, hangi sınıf seviyesinde kullanılabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu dini pedagojik anlayışa göre, çocuğun gelişiminin erken dönemlerinde İncil’in din dilini anlayamayacağı düşünülmektedir. Şayet İncil metinleri öğretilecekse bunların tarihi metinler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu teolojik bakış açısından hareketle, okuldaki eğitim boyunca, ağırlıklı tarihi açıdan İsa’yı merkeze alan konular işlenmiştir.¹⁷⁵

1976 yılında çıkarılan bu ek genelgeyle din eğitiminin genel anlamda maddi ve etik bir etki hedefi belirlenir. Öğrencilerin “insan yaşamıyla ilgili konularda tavır almaları” gerekli görüldüğünden dersteki etik etkiye vurgu yapılmaktadır. Böylece din eğitimi, büyük ölçüde bir bilgi- beceri ve aynı zamanda bir değerlendirme ve konum alma dersi haline dönüştürülmüştür.¹⁷⁶

5.5. Din Eğitiminin Kültürel Bir Derse Dönüşmesi

1980’li yıllara gelindiğinde Hristiyanlık Bilgisi dersinin akademik amacı üzerine birçok tartışmanın yaşandığı görülür. Bunun nedeni Danimarkalı din eğitimcilerinin Mukaddes Kitap’ta anlatılan kıssaların çoğunluğunun “dış kanıtlardan” yoksun olduğunu düşünmeleri idi. Bu düşüncenin kaynağı, İncil’de anlatılan kıssaların kendi ifadeleri dışında doğruluğunu ve tarihsel gerçekliğini destekleyecek başka bir temel kaynağın bulunmamasıydı. Bu kıssaların, sadece metinlerini yazan insanları ve onların yazdıkları dönemi anlattığına inanılmaktaydı. Tarihsel olarak belgelenemeyen bu

¹⁷³ Digitlelæreplaner.dk, “Danmark, Kristendomsunderskud, 1976” (Erişim 05 Ağustos 2023), 7.

¹⁷⁴ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 81.

¹⁷⁵ Buchardt, *Religionsdidaktik - 2006*, 85.

¹⁷⁶ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 82.

kıssaların okulun din eğitiminde nasıl ve ne şekilde kullanılacağı önem arz etmekteydi. Bir grup din eğitimcisi kıssa anlatı teolojisini savunmaktaydı ve onlar açısından İncil kıssaları Hristiyanlık kültürünü ve dinin özünü oluşturmaktaydı. Mukaddes kitabın insanlara bir kimlik sunabileceği düşünülmekteydi. İncil kıssalarının büyük bir anlatı işlevi görüyor olması; büyük kıssaların küçük kıssaları şekillendirmede önemli işlev göreceğini düşünmekteydiler. Bu düşünceden hareketle günümüz Danimarka kültüründe İncil kıssalarından birtakım izler bulmak mümkündür. Bu nedenle anlatı teolojisini savunanlar açısından İncil, yeni hikayelerin kurgulanması ve kişinin kendi kimlik öyküsünü inşa etmesi bakımından önemli bir yapıttır. Çünkü bugünkü modern Batı edebiyatı ve sanat eserleri, İncil kıssalarından izler taşımaktadır.¹⁷⁷ Anlatı/kıssa teolojisini savunan din eğitimcileri, dersin tamamen “Danimarka Kültürü”nün temel miti olduğunu söylemektedirler. Bu nedenle de çok önemli olduğu ve korunması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bütün bu tartışmalar, dönemin Eğitim Bakanı olan Bertel Haarder’ın, dersin içeriğinin yenilenmesine yönelik bir müfredat komitesi kurmasıyla sonuçlanmıştır.¹⁷⁸ Komisyonun çalışmaları sonucunda din dersinin amacıyla birtakım yeniliklerin yapılması fikri benimsenmiştir. 1989 yılında din dersinin amacıyla önemli bir değişime gidilerek, dersin amacı akademik açıdan yeniden belirlenmiştir.

“1 – Öğretimin amacı, öğrencilerin Hristiyanlığı ve onun çeşitli ifadelerini tarihsel ve çağdaş bir bağlamda öğrenmeleridir. Başlangıç noktası İncil'den kıssalardır. Amaç, öğrencilerin Danimarka kültüründeki temel değerlere aşina olmalarını sağlamaktır.

2. İleriki sınıflardaki öğretimde, öğrencilerin yabancı yaşam biçimleri ve tutumları hakkında bir anlayış kazanmaları için Hristiyanlığın diğer dinlerle ve yaşam görüşleriyle buluşmasına yer verilmelidir.

3. Bu nedenle eğitim, bireysel ve sorumlu bir şekilde karar alma ve eylem için bir temel geliştirebilmeleri için bilgi ve deneyim yoluyla öğrencilere katkıda bulunmalıdır.”¹⁷⁹

¹⁷⁷ Buchardt, *Religionsdidaktik* - 2006, 86.

¹⁷⁸ Buchardt, *Religionsdidaktik*-2016, 39.

¹⁷⁹ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1989/1”, (ts.), 9.

Din dersinin amacında söz edilen “*Danimarka kültüründeki temel değerlere aşina olmaları*” gerekçesinden hareketle Hristiyanlık en güçlü içerik alanı olmaya devam ettiği söylenebilir. Buradaki içerik sadece Hristiyanlık ve değerleri hakkında bilgi vermek şeklindedir. Bununla birlikte diğer dinlerin, ileriki sınıflardaki (9. sınıf ve liselerde) konumunun ne olacağından bahsedilmemiştir. Hristiyanlık öğretiminin başlangıç noktasını, İncil kıssalarının oluşturacağı belirtilmiştir. Bunun nedeni ise değerlerin kaynağının büyük kıssada (İncil’de) bulunacağı düşüncesidir. Böylece öğretimin hareket noktasına öğrenci yerine kıssanın kendisi yerleştirilmiştir. Amaçta üzerinde durulan diğer bir nokta öğrencilerin “*Danimarka kültüründeki temel değerlere aşina*” ve “*yabancı yaşam biçimleri ve tutumları hakkında bir anlayış kazanmaları*” istenmesidir. Bu ifadede diğer yabancı kültürler karşısında Danimarka kültürüne öncelik tanındığı göstermektedir. Danimarka kültürünün temel mitinin İncil olarak değerlendirilmesi ve inşa edilecek olan yeni kültürün de en değerli kaynağı olması nedeniyle din dersi, öğrenci yerine anlatıyı merkezine alan ve bilgi aktarma görevi gören bir İncil kıssası dersi haline gelmiştir.¹⁸⁰

Danimarka toplumu zamanla çok kültürlü bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Danimarka ilk olarak 1970’li yıllarda, Türkiye, Pakistan ve Yugoslavya gibi Müslüman nüfusa sahip ülkelerden iş gücü göçü almıştır. 1980’li yıllarda Filistin ve Iraktan mültecilerin Danimarka’ya gelmesiyle birlikte, Danimarka devleti yasal düzeyde çok kültürlü olmasa da yerel düzeyde çok kültürlü bir toplum haline gelmiştir.¹⁸¹ Bunun bir sonucu olarak toplumda görünür hale gelen kültürel çeşitlik din eğitimine yansıtılmaya çalışılmış ve farklı din ve yaşam şekilleri dersin içeriğine eklenmeye başlamıştır.

1993 yılında kabul edilen İlköğretim yasasında, Hristiyanlık Bilgisi dersinin “*Danimarka Halk Kilisesi’nin Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığı*” olmaya devam edeceği ve “*ileriki sınıflarda yabancı dinler ve hayata dair diğer görüşleri de kapsaması*” gerektiği ifadesi yer almaktadır.¹⁸² Bu türden vurgular toplumda uzun süredir var olan farklı din ve kültürlerin eğitim alanında kendine yer bulmaya başlaması bakımından önemlidir.

¹⁸⁰ Buchardt, *Religionsdidaktik* - 2006, 87.

¹⁸¹ Christensen vd., *Religion*, 9.

¹⁸² “Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”, § 6.

1993 yılında kabul edilen yeni ilköğretim yasasının ardından 1995 yılında Hristiyanlık Bilgisi dersi için yeni bir ders kitapçığı yayınlanmıştır. Kitapçığın hazırlanmasında Avrupa'daki din eğitimcileri ve teologların fikirlerinden etkilenilmiştir. Bunlardan en önemlisi varoluşçu felsefeyi savunan Teolog Paul Tillich'dir. Tillich, insanoğlunun kendisinin anlamına ilişkin düşünmesi ve sorgulama yapmasının ardından bunun yanıtlarını bulmaya çalışmasının çok yüzeysel ve eksik olacağını düşünmekteydi. Ona göre gerçek varoluş, hayatın anlamını sorgulama ve cevabını yüzeysel bir varoluş üzerinde anlamlandırmaktan ziyade derinlik boyutuyla da anlaşılmalı çalışılmasıdır. Tillich, dini boyuta dair sorulara gerçek anlamda yanıtın, sadece Hristiyanlık'ta bulunmadığını diğer dinlerin de yanıtlarının da mevcut olduğunu düşünmektedir.¹⁸³

Bu düşüncelerden hareketle yeni ders kitapçığında din dersinin amacı aşağıdaki gibi şekillenmiştir;

- “1. Hristiyanlık Bilgisi öğretiminin amacı öğrencilerin, her bireyin hayata bakış açısı ve başkalarıyla olan ilişkilerinde dini boyutun önemli olduğunu fark etmeleri ve anlamalarıdır. Öğretim, tarihsel ve çağdaş bir bağlamda ortaya çıktığı şekliyle Hristiyanlığı hareket noktası olarak alır.*
- 2. Öğrenciler, İncil kıssaları hakkında bilgi sahibi olmalı ve kültürel çevremizdeki değer temeli için Hristiyanlığın önemini anlamalıdır. Ayrıca, öğrencilerin diğer yaşam biçimleri ve tutumları hakkında bir anlayış kazanmaları için Hristiyan olmayan dinler ve yaşam görüşlerine yer verilir.*
- 3. Öğretim öğrencilere Hristiyanlığın yanı sıra diğer dinlerde ve yaşam görüşlerinde bulunan çeşitli yaşam biçimlerinin soru ve cevaplarıyla karşılaştırma yaparak; diğer insanlara ve doğaya karşı bireysel olarak sorumlu karar verme ve eylemde bulunma temeli vermelidir.”¹⁸⁴*

Dersin amacında yer alan *“Her bireyin hayata bakış açısı ve başkalarıyla olan ilişkilerinde dini boyutun önemli olduğunu kabul etmesine ve anlamasına”¹⁸⁵* ifadelerinde ontolojik anlamda her bireyin hayatının, dini boyutla anlamlı bir bağı olduğuna vurgu yapıldığı düşünülmektedir. Ders kitapçığında ise bu konu hakkında

¹⁸³ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 41.

¹⁸⁴ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1995”, ts., 9.

¹⁸⁵ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1995”, 9.

belirli bir cevap bulmaktan daha çok soru sorma ve onun cevabını arama söz konusu edilmektedir.¹⁸⁶ Yine bir önceki dönemde olduğu gibi, tarihsel eleştiri yaklaşımına, “*tarihsel ve çağdaş bağlamda ortaya çıktığı biçimiyle Hristiyanlık*”¹⁸⁷ diyerek vurgu yapılmaktadır. Hemen arkasından da öğrencilerin “*İncil kıssaları hakkında bilgi edinmeleri ve kültürel çevremizdeki değer temelli Hristiyanlığın önemi hakkında bir anlayış kazanmaları gerektiği*” söylenmektedir. Böylece öğrencilerin hayatın anlamını değerlendirirken diğer dinler karşısında Hristiyanlık dinine ayrıcalık tanınması gerektiği dile getirilmektedir. Bu şekilde Hristiyanlığın diğer dinlere göre daha öncelikli bir konuma yerleştirilmesinin nedeni, Hristiyanlığın Danimarka kültürünün değer temelinde özel bir öneme sahip olmasıdır.¹⁸⁸

Bir önceki ders kitapçığında Hristiyanlığın diğer dinlerle ve yaşam görüşleriyle buluşması şeklinde bir içerik alanıyla Hristiyan olmayan dinler hakkında tamamen yeni içerik (bilgi ve beceri) alanı oluşturulmuştur. Dersin yeni amacı “*Öğrencileri, Hristiyanlıkta olduğu gibi diğer dinler ve hayat görüşlerinde de bulunan farklı türden soru ve cevaplarıyla karşılaştırma yaparak, öğrencilere, diğer insanlara ve doğaya karşı birey olarak sorumlu karar alma ve eylemde bulunma temeli vermelidir*”¹⁸⁹ şeklinde formüle edilmiştir. Dersin içerik alanında diğer dinler ve hayat görüşleri, Hristiyanlıktan ayrı bir şekilde ele alınarak, Hristiyanlıkla diğer dinler arasında karşılaştırmalı bir çalışma yapılması planlanmaktadır. Böylece dersin artık toplumda kendini hissettiren çoğulculuğu gündeme daha fazla getirdiği görülmektedir.¹⁹⁰ Yukarıdaki amacın “*diğer insanlara ve doğaya karşı birey olarak sorumlu karar alma ve eylemde bulunma*” şeklinde sonlandırılması ile, bir öğrencinin hem diğer insanlara ve hem de doğaya karşı sorumluluk içinde hareket etmesi gerektiğini öğrenmesi üzerinde durulmakta ve bu sorumluluk anlayışını temel alan bir yaşam şekli önerilmektedir. Aynı zamanda yaşamı etkileyen fakat net bir cevabı olmayan dini boyut hakkında fikir ve düşünce sahibi olunması istenirken Hristiyanlıkla birlikte diğer dinler ve yaşam şekillerinden de bahsedilerek bakış açısındaki çoğulculuğa vurgu yapıldığı görülmektedir. Din dersinin çoğulcu bir yapı kazanmasıyla, ülke genelinde yaşamakta olan farklı dini ve kültürel geleneklerden gelen çocukları kapsayacak

¹⁸⁶ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1995”, 18.

¹⁸⁷ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1995”, 9.

¹⁸⁸ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 85.

¹⁸⁹ Undervisningsministeriet, “Kristendomskundskab -1995”, 9.

¹⁹⁰ Buchardt, *Religionsdidaktik - 2006*, 93.

şekilde genişletilmesinin hedeflenmesi yanında çoğunluğun farklı dinleri ve yaşam görüşlerini öğrenmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

2000’li yıllarda din eğitiminin amacı üzerinde yapılan değişiklikler, günümüz din eğitiminin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Toplumda var olan farklılıkları eğitime yansıtmak isteyen Danimarkalı eğitimciler, çoğulculuğa ve çok kültürlülüğe odaklanmışlardır. Özellikle çok kültürlü eğitim hakkında fikirler geliştirmiş olan ırkçılık karşıtı İngiliz din eğitimcisi Robert Jackson’ın fikirleri yeni dönemdeki Danimarka din eğitiminde etkili olmuştur. Jackson, kültürü dinamik bir unsur olarak işlemiş ve kültürler arasında diyalogun bireysel düzeyine vurgu yapmıştır. Ona göre, öğrencinin diğer kültürle karşılaştığında çeşitli düzeylerde gerçekleşecek olan bu iletişim ile o kültür hakkındaki kavramsal düzeydeki bilgisi de gelişmektedir.¹⁹¹

2004 yılına gelindiğinde derslerin akademik durumunu güçlendirmek için ortak hedefler kitapçığı yayınlanmıştır. Ortak hedefler kitapçığında din dersi için yeni olan tek şey yasal olarak bağlayıcı hedeflerin olması ve yeni amaçlar içermemesiydi. Daha önce din dersinin amaçları arasına girmiş olan yabancı dinler ve yaşam şekilleri artık dersin bilgi ve beceri alanı olmaya başlamıştır. Böylece müfredatta Hristiyanlık Bilgisi dersinin merkezi bilgi ve beceri alanı (CKF) üç noktadan dört ana noktaya çıkarılmıştır. Bu bilgi ve beceri alanları şunlardır;

1. Yaşam felsefesi ve etik
2. İncil kıssaları
3. Tarihsel ve çağdaş bağlamda Hristiyanlık ve çeşitli ifadeleri
4. Hristiyan olmayan dinler ve yaşama dair diğer görüşler.¹⁹²

Bu dört alanın her birinin sahip olduğu temel bilgi ve beceri alanları din dersiyle birlikte diğer derslerle de bağlantılı olarak da bütün okul boyunca bir bütün olarak ele alınıp geliştirilecektir. Öğretmenler aynı zamanda belirlenmiş olan bu nihai hedeflere ulaşmakla yükümlüdürler. Öğretimin organize edilmesinde, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde temel teşkil eden bu dört bilgi ve beceri alanı öğrencilere şunları yapabilme fırsatı kazandırır;

¹⁹¹ Buchardt, *Religionsdidaktik - 2006*, 93.

¹⁹² Digitlelæreplaner.dk, “Danmark, Kristendomskundskab, 2004” (Erişim 20 Haziran 2023), 10.

1. Öğrencilerin akademik materyallerle buluşmasıyla deneyimlerini ve tecrübelerini geliştirir.
2. Yaşamdaki dini boyut ve bunun bireyin yaşamı üzerindeki etkilerini anlaması sayesinde dinin insanlar arası ilişkiler ve farklı toplumlar için önemini değerlendirebilecektir.
3. Danimarka'da ve dünyanın geri kalanında ifade edildiği şekliyle, Hristiyanlıkla birlikte diğer dinler ve yaşam görüşlerine dair düşüncesini geliştirir.
4. Yaşama dair temel sorunlar ve etik problemler üzerine düşünür ve ona göre hareket eder.¹⁹³

2004 yılında bir öğrencinin din dersinden muaf tutulması için, okul müdürünün velilere dersin içeriği hakkında rehberlik yapması kanunen zorunlu hale getirildi. Bu rehberlik faaliyetinde, dersin Hristiyanlığın vaazı olmadığı, derste sadece Hristiyanlık hakkında bilgi verildiği ve dersin ilerideki eğitime katkısı konusunda velinin bilgilendirilmesi istenmiştir.¹⁹⁴

2009 yılında yeni hedeflerin gelmesiyle birlikte dersin beceri alanına odaklanılmış ve bilgi önemli hale gelmiştir. Derste bilgi edinmenin merkezine yine Hristiyanlık yerleştirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin Hristiyanlık dışı dinler ve yaşam görüşleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği de eklenmiştir.¹⁹⁵ Derste dinlerin nitelik bakımından eşit olduğuna işaret edilmesi, fakat dersin amacının evrensel olmaktan çok ulusal olduğunun göz önünde bulundurulması istenmiştir. Din dersinin milli kültürün oluşumu noktasındaki katkısına vurgu yapılmıştır.¹⁹⁶

Daha önceki dönemde dersin amacının, öğrencilerin diğer insanlara karşı sorumlu davranmalarını kazandırmak olduğu vurgulanırken, 2009 yılında din dersinin amacı “*demokratik bir toplumda ortak sorumluluk*” alma düşüncesiyle öğretim şeklinde formüle edilmiştir. Dersin etik amacı, öğrencilerin demokratik toplum içerisinde kendi üzerine düşen ortak görev ve sorumlulukları alması olarak belirlenmiştir. Toplum

¹⁹³ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2004”, 10.

¹⁹⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse Om Procedureregler Ved En Elevs Fritagelse for Kristendomskundskab I Folkeskolen (Bekendtgørelse Om Procedureregler Ved En Elevs Fritagelse for Kristendomskundskab I Folkeskolen), BEK nr 809 af 16/07/2004 (16 Temmuz 2004).

¹⁹⁵ Digitlelæreplaner.dk, “Danmark, Kristendomskundskab, 2009” (Erişim 20 Haziran 2023), 3.

¹⁹⁶ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 89.

içerisinde üstlenilen ortak sorumluluk aynı zamanda kendi dışındaki diğer insanları da içermektedir. Çünkü demokratik bir ortamda bireyler birbirleriyle eşit bir şekilde iletişim kurmak yoluyla birlikte ortak düşünce geliştirmeyi ve toplumu iyi yönde ilerletmeyi hedeflerler.¹⁹⁷ Ortak sorunları hep birlikte anlayıp ve sorumluluk üstlenerek sorunlara çözüm üretebilme becerisi kazandırılır.

2015 yılında din dersi için *Basitleştirilmiş Ortak Hedefler* başlığı altında yeni bilgi ve beceri hedefleri belirlendi. Burada öncelikle öğrencinin öğrenmesi gereken hedeflere odaklanılmıştır. Böylece eğitimin içeriği arka plana atılarak, öğrencinin neleri öğreneceği konusunda açık ve net fikir verilmesi üzerinde durulmuştur. Öğretmen, öğretimin organizasyonu ile ilgili olarak belirlenmiş eğitim materyallerine ve kararlarına rehberlik etmelidir. Öğretmen öğrenme hedefleriyle ilgili çalışmalarda adeta bir araç olarak konumlandırılmış ve özgürlüğü sınırlandırılmıştır. Bir önceki dönemdeki amaç aynı kalmakla birlikte bilgi ve beceri alanı öğretim için yeterlilik alanı haline getirilmiştir. Çalışmalara yön vermesi için her bir yeterlilik alanıyla ilgili iki ana soru belirlenmiştir.

Hayat felsefesi ve etik alanı;

1. İnsan olmanın anlamı nedir?
2. İyi bir yaşam nedir?

İncil kıssaları alanı;

1. Kıssalar insanlığın hangi evrensel sorunları hakkındadır?
2. İncil'deki kıssalar, kültür ve toplumu geçmişte ve günümüzde nasıl etkilemiştir?

Hristiyanlık alanı;

1. Hristiyanlık, özellikle de Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığın temel düşünce ve uygulama biçimleri nelerdir?
2. Hristiyanlığın geçmişte ve günümüzde bireyler ve toplum için önemi nedir?

Hristiyan olmayan dinler ve yaşama dair diğer görüşler alanı;

1. Seçilen Hristiyan olmayan dinlerin ana fikirleri ve uygulama biçimleri nelerdir?

¹⁹⁷ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 45.

2. Hristiyan olmayan dinin veya hayata bakış açısının günümüzde bireyler ve toplum için önemi nedir?¹⁹⁸

Bu sorular üzerinde durulurken öğrencilerin gelişimleri de dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin belirlenmiş olan dört yeterlilik alanında yeterlilik kazanması da gereklidir. Derste verilen bilgilerin yardımıyla, öğrencilerin bir şeyler yapabilme yetkinliği kazanması hedeflenmektedir. Öğrencilerin belirlenmiş hedefler doğrultusunda edinmiş oldukları bilgileri kullanmaları istenmektedir. Bu yetkinlikleri edinirken öğrencilerin bizzat kendilerinin harekete geçmeleri beklenmektedir. Öğrencinin yaşamış olduğu dünyayı anlaması ve ona katılma potansiyelini geliştirmesine odaklanılmıştır. Dersin dışa dönük bir yönü olması nedeniyle öğrencilerin kendi yaşam anlayışlarını oluşturmalarının yanı sıra parçası oldukları dünyayla da bağlantı kurmaları gereklidir.

¹⁹⁸ Digitlelæreplaner.dk, “Danmark, Kristendomskundskab, 2015” (Erişim 20 Haziran 2023).

6. DANİMARKA'DA DİN EĞİTİMİ

Bu bölümde Danimarka İlköğretim okullarında verilmekte olan din dersinin güncel durumu ele alınmıştır. 2014 yılındaki yeni ilköğretim okul reformuyla birlikte Danimarka'da eğitim alanında yapılan tartışmaların en önemli konu başlığı, okulun kültürel bir eğitim kurumu olarak devam edip etmeyeceği meselesiydi. Ayrıca ilköğretimde verilen derslerin kültür – kültürlerarası, demokratik eğitim, varoluş-etik gibi konuları amaç edinmesi mi¹⁹⁹ veya öğrenmeyi öğretmesi mi gerektiği gibi konular üzerinde durulmaktaydı.²⁰⁰

Din dersi öğretiminin dayanağını ilköğretim yasası oluşturmaktadır. Yasa, Hristiyanlık Bilgisi (Kristendomsundervisning) dersinin ilköğretimde bütün sınıf aşamalarında zorunlu ders olarak verilmesi gerektiğini belirtmektedir.²⁰¹ Aynı yasanın bir sonraki maddesi din dersinde bilginin merkezine Evangelik-Lutheryan Hristiyanlık anlayışını yerleştirmektedir. *“Hristiyanlık bilgisi dersinin ana bilgi verme merkezi, Danimarka Halk Kilisesi'nin Evangelik-Lutheryan Hristiyanlık anlayışdır. İleriki sınıflarda ise, yabancı dinleri ve hayata dair diğer görüşleri de içermelidir”*²⁰² şeklinde formüle edilmektedir. Bu yasayı dikkate alan Eğitim Bakanlığı 2019 yılında çıkarılan yeni ders kitapçığında din dersinin amacını üç madde de ifade etmiştir:

1. *“Hristiyanlık Bilgisi dersinde öğrenciler, her bir bireyin yaşam algısı ve başkalarıyla olan ilişkisinde dini boyutun önemini anlamalarını ve bunlarla bağlantı kurmalarını sağlayan bilgi ve beceriler edinmelidir.*
2. *Öğrenciler, tarihsel ve çağdaş bağlamda Hristiyanlık hakkında olduğu kadar İncil kıssaları ve bunların kültürel çevremizdeki değer temeli için önemi hakkında bilgi edinmelidir. Ayrıca ileriki sınıflardaki öğrencilerin diğer dinler ve hayat görüşleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir.*
3. *Öğrenciler, demokratik bir toplumda kişisel bir pozisyon, ortak sorumluluk alma ve eylem geçmeyle bağlantılı olarak akademik yeterliliklerini kullanabilmelidirler.”*²⁰³

¹⁹⁹ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 405.

²⁰⁰ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 93.

²⁰¹ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven), LBK nr 1396 af 05/10/2022 (05 Ekim 2022), § 5.

²⁰² Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven. § 6

²⁰³ Digitalelæreplaner.dk, “Danmark, Kristendomsundskab, 2019” (Erişim 20 Haziran 2023), 7.

Birinci maddede dersin dini boyutuna vurgu yapılarak, öğrencinin bütün insanların yaşamları hakkında sorular sorması gerektiği ifade edilmektedir. Burada öğrenci varlığın öznesi olan insanın varoluşunun anlamını sorgulamaya yöneltilmektedir.²⁰⁴ Öğrenciler bu konularda soru sormaya ve bunlar üzerinde düşünmeye sevk edilmektedir. Dinler ve diğer yaşam görüşleri bu sorulara farklı cevaplar vermektedirler.

İkinci olarak, öğrencilerin Danimarka kültürü ve tarihiyle tanıştırılmaları, onlara diğer ülkeler ve onların kültürleri hakkında bir anlayış verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Devamında tarihsel ve çağdaş bağlamda Hristiyanlık ve mezheplerinin hayata bakış açıları hakkında da bilgi edinmeleri istenmektedir. Öğrencilere kültürel temel verilirken, bu temelin İncil kıssalarındaki değerlere de dayandırılması gerektiğine işaret edilmektedir.²⁰⁵

Son olarak bahsedilen diğer dinler ve hayat görüşleri ile, Danimarka'yla birlikte dünyanın geneli karakterize edilmektedir. Bu nedenle dersteki konuları işlerken, çocukların hangi kültürden geldiklerine bakılmaksızın birbirleriyle ve öğretmenle diyalog halinde eleştirel bir yaklaşım çerçevesinde kendi gerçeklikleriyle bağ kurabilme fırsatı verilmesi istenmektedir. Din öğretiminin, insanların bir arada yaşaması için dinlerin ve diğer yaşam görüşlerinin içeriğini ve önemini eleştirel ve analitik bir şekilde yorumlayabilmelerine katkıda bulunması istenmektedir. Yani var olan çeşitlilikte, varoluşu anlayabilmek için yorumlama çabası bulunmaktadır. Derste verilen bütün akademik içerikler öğrencilere özgür bir tavır alma fırsatı ve altyapısı vererek, onları varoluşsal, kültürel ve toplumsal oluşuma katkıda bulunmaya davet etmektedir.²⁰⁶

Din eğitimi yukarıda vermiş olduğumuz amaçlar doğrultusunda, hayatı ve kültürel anlayışları yorumlamayı amaçlayan bir ders olarak konumlanmaktadır. Öğrencinin çevresinde gelişmekte olan olayları ve deneyimleri anlamlandırmasına katkıda bulunmaktadır. Din dersinde hayatın değeri ve anlamlandırılması akademik zeminde ele alınarak, öğrencilerin varlık, ahlak ve dinler konusundaki algı ve düşüncelerinin geliştirilmesi hedef edinilmektedir. Konulara hem içeriden hem de dışarıdan bir bakış

²⁰⁴ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab*, 280.

²⁰⁵ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 25.

²⁰⁶ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 25.

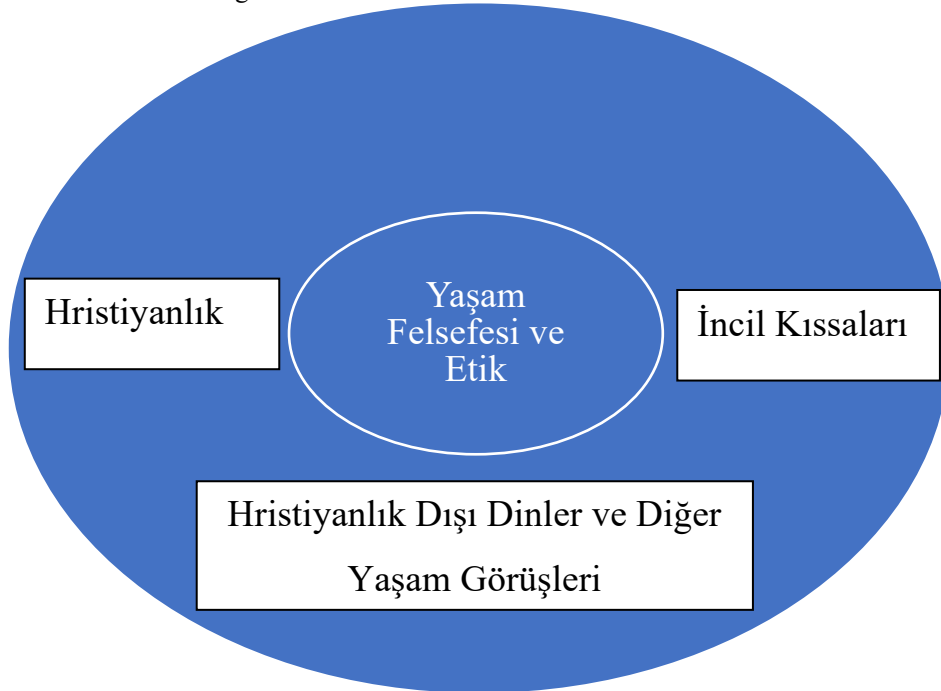
açısıyla bakılmaya çalışılarak öğrencilerin farklılıkları anlamaları sağlanmaya çalışılır. Dışarıdan bakışla din, tarihsel ve sosyal bir olgu olarak değerlendirilir, dini ve dini olmayan gelenek ve olgular hakkında bilgi verilirken profesyonel bir dil ve üslupla ele alınmasına dikkat edilir. Bununla birlikte içerden bir bakış açısıyla da herhangi bir dini inancın kendi uygulamalarının üzerinde durularak nasıl gelişim sağladığı ve dini metinlerin tarih boyunca nasıl yorumlandığı anlaşılmaya çalışılır.²⁰⁷

Hristiyanlık Bilgisi dersinde bütün dinlerin kutsal metinlerine ve uygulamalarına karşı profesyonel bir anlayışın sergilenmesi için tarihsel-eleştiri yaklaşımı önemli görülmektedir. Okulun öğrencileri belirli bir din veya yaşam görüşüne göre eğitmemesi, yalnızca insanların inançları ve yaşama dair görüşleri konusunda bilgi vermesi gerektiği üzerinde durulur.²⁰⁸

6.1. Hristiyanlık Bilgisi Dersinin Yetkinlik Alanları

Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığının Hristiyanlık Bilgisi dersiyle ilgili yayınlamış olduğu müfredatta dört ana bilgi ve beceri alanı (CKF) belirlenmiştir. Ders kitapçığında bilgi ve beceri alanlarıyla ilgili yer verilen model şöyledir:

Şekil 2: Din Dersinin Bilgi ve Beceri Alanları²⁰⁹

²⁰⁷ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 26.

²⁰⁸ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 26.

²⁰⁹ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 27.

Bu yetkinlik alanları öğrencilerin eğitimi ve çok yönlü gelişimi açısından bir bütünlük oluşturmaktadır. Konular ders yılı boyunca bir bütünlük içerisinde işlenerek geliştirilmeye çalışılır. Modelde yer alan “Yaşam Felsefesi ve Etik” alanı derste diğer yetkinlik alanlarına göre daha avantajlı olarak dini boyutla ilişkilendirilmektedir. Bu alanda öğrencilerin kendi yaşamlarında karşılaşmış oldukları sorunlara karşı soru yöneltilip, cevaplar alınmaktadır. Böylece “Yaşam Felsefesi ve Etik”in yetkinlik alanlarının merkezine yerleştirildiği, diğer yetkinlik alanlarına göre daha özel bir statü verildiğini görülmektedir.²¹⁰

Öğrenciler okul boyunca işlenen konular yardımıyla, dini boyut hakkında zamanla daha incelikli bilgi ve anlayış kazanırlar. Ders Hristiyanlığın ve diğer dinlerin temel değerleri, ana fikirleri ve özellikleri üzerinde çalışma fırsatı vermektedir. Bu sayede öğrenciler, farklı dinler ve hayat görüşleri arasında karşılaştırma yaparak kendi düşünce ve değerlendirmelerini yapılandırma imkânı bulmaktadırlar. Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığının yayınlamış olduğu kitapçığa göre din dersinin yetkinlik alanlarının hedefleri aşağıdaki tablodaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 3: Din Dersinin Yetkinlik Alanlarının Hedefleri²¹¹

Yetkinlik Alanı	3. Sınıftan sonra	6. Sınıftan sonra	9. Sınıftan sonra
Yaşam Felsefesi ve Etik	Öğrenci, hayatın temel sorularından ve etik prensiplerden yola çıkarak dini boyut hakkında kendini ifade edebilmelidir.	Öğrenci, hayatın temel sorularından ve etik prensiplerden hareketle dini boyutun içeriği ve anlamı hakkında nüanslı bir şekilde kendini ifade edebilmelidir.	Öğrenci, hayatın temel sorularına ve etik prensiplere dayalı olarak dini boyutun içerik ve anlamıyla ilişki kurabilmelidir.
İncil Kıssaları	Öğrenci, temel İncil kıssaları hakkında kendini ifade edebilmelidir.	Öğrenci, kültürel ifadelerdeki temel İncil kıssalarındaki temaları tanıyabilmelidir.	Öğrenci, temel İncil kıssalarına dayanarak, temel değerleri yorumlayabilmelidir.

²¹⁰ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 27.

²¹¹ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 28.

Hristiyanlık	Öğrenci, Danimarka halk kilisesinin önemi dahil olmak üzere, Hristiyanlık tarihindeki önemli olaylar ve Hristiyanlığın ne olduğu konusunda kendini ifade edebilmelidir.	Öğrenci, Danimarka halk kilisesinin önemi dahil olmak üzere, Hristiyanlık tarihinin ana özelliklerini ve Hristiyanlığın ne olduğunu kendisi açıklayabilmelidir.	Öğrenci, Danimarka halk kilisesinin önemi dahil, Hristiyanlığın ne olduğu konusu ve Hristiyanlık tarihinin ana özellikleri arasında ilişki kurabilmelidir.
Hristiyanlık Dışı Dinler ve Diğer Yaşam Görüşleri			Öğrenci, büyük dünya dinleri ve yaşam görüşlerinin kökeni, tarihi ve çağdaş formlarının ana fikir ve sorunlarını bilmelidir.

6.1.1. Yaşam felsefesi ve etik

Bu yetkinlik alanı öğrencilere eleştirel düşünme temeli vererek onların farklı yaşam düşünceleri üzerinde; dini olabildiği gibi din dışı alanda da düşünce geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin felsefi görüşler ve etik teoriler hakkında kendi fikirlerini ifade etmeleri ve bunlarla bağlantı kurmaları amaçlanmaktadır. Böylece öğrencilerin kişisel ve eleştirel düşünme temellerinin gelişimine katkıda bulunmuş olunmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin, dini metinleri okuyabilmelerine, dinin yapısı, içeriği ve amacı hakkında kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmelerine katkıda bulunularak dil ve anlama becerilerinin de gelişimi de sağlanmaktadır.²¹²

Öğrencilerin hikâye anlatımı, diyalog ve tiyatro gibi güzel sanatlar aracılığıyla insanların yaşam koşulları hakkında sohbet ederek kendilerini ifade edebilmeleri imkânı verilerek gelişimlerine katkıda bulunulur. Orta seviyede bireyin inanç seçiminin, insanların eylemleri ve hayatı yorumlamalarındaki önemi hakkında görüş beyan edebilmelerine fırsat tanınır. Bununla birlikte öğrenciler zamanla etik ilkeler ile ahlaki ayırt etmeye başlarlar. Öğrencilerin kendilerini nüanslı bir şekilde ifade etmeleri

²¹² Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 28.

ve başkalarının yerine koymaları, onların varoluşsal, etik ve dini bakımdan farklı hayat görüşlerine ilişkin bir bakışa açısı kazanabilmelerini de sağlamaktadır.²¹³

6.1.2. İncil kıssaları

Kitabı Mukaddes kıssalarının yetkinlik alanı, öğrencilerin İncil ve kıssalarına aşina olmalarını sağlamaktadır. İncil ve kıssalarının insanların temel değerleri yorumlamada katkıda bulunduğu düşünülmekte ve öğrencilerin bu katkıyı anlamalarına imkân verilmektedir. İncil kıssalarının insani sorunlarla ilgili olduğunu anlatmak için, yaşamdan örnekler verilir ve böylece öğrencilerin anlayabilmeleri sağlanır. Bu süreçte kıssaların içeriğinin çağdaş anlamda varoluşsal, etik ve dini meselelerle ilişkilendirebilmeleri konusunda öğretmenler rehberlik etmektedirler. Böylece öğrencilerin İncil kıssalarının, geçmişte ve günümüzde Danimarka toplumunu ve kültürünü nasıl şekillendirdiğini bilmeleri amaçlanmıştır.²¹⁴

6.1.3. Hristiyanlık

Yeni Ahit’te yer alan İsa’nın yaşamı, ölümü ve diriliş hikâyesi gibi konular bilinmeden Hristiyanlık tarihi gerçek manada anlaşılamayacağından öğrencilere Hristiyanlık ve Hristiyanlık tarihindeki önemli olaylar öğretilmektedir.

Hem “İncil kıssaları” hem de “Hristiyanlık” yetkinlik alanlarıyla, Hristiyanlık inancına sahip olan bireyin yaşamı nasıl yorumlaması gerektiği konusunda katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda Tanrı algısı, insana bakış, etik, vaftiz, kilise ayini ve dua gibi dini pratiklere dair bilgiler Evangelist – Lutheryan Hristiyanlık anlayışına göre aktarılır. Öğrencilerin tarihsel bir bakış açısıyla, günümüzdeki Katolik, Ortodoks ve Protestanlık gibi farklı yorumların Danimarka’da ve dünyada nasıl anlaşıldığını ve uygulandığını anlamalarına katkıda bulunulur.²¹⁵ Bu konularda bilgi edinen öğrenciler, verilen bilgiler hakkında kendi düşüncelerini de özgürce ifade edebilmektedirler.

6.1.4. Hristiyanlık dışı dinler ve diğer yaşam görüşleri

Öğrencilerin günümüzdeki büyük dünya dinlerinin ve diğer yaşam görüşlerinin ana fikirlerinin ve yaklaşımlarının neler olduğunu, bunların günümüz dünyasında ne ifade

²¹³ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 28.

²¹⁴ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 29.

²¹⁵ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 28.

ettiğini bilmeleri ve Danimarka toplumu tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaları amaçlanmaktadır. Öğrencilere dinlerin kökenleri, tarihi gelişimleri, hayata dair görüşleri ve günümüzde yayılmış olduğu yerler hakkında bilgiler verilmektedir.²¹⁶

Öğretim, öğrencilerin dinlerin benzerlikleri ve farklılıklarını bulmaları şeklinde düzenlenmiştir. Bu süreçte öğrenciler dinin dogmaları, ritüelleri ve ana kavramları üzerinde çalışmaktadırlar. Öğretim yaşama dair dini ve din dışı nitelikteki soruların yorumlanmasına yönelik önerileri de kapsamaktadır. Öğrencilerin farklı dinler ve diğer yaşam görüşlerine hem dışardan hem de içerden bir bakış açısıyla bakmaları ve böylece inançların birey ve toplumun etkileşimi açısından önemini anlamaları hedeflenmektedir.²¹⁷

Hristiyanlık ve İncil kıssaları yetkinlik alanlarının amaçlanan planlar doğrultusunda diğer dinler ve yaşam görüşlerine göre daha varoluşsal olarak öğretildiği görülmektedir. Hristiyanlık ve İncil kıssaları varoluşsal-yaşam felsefesi yaklaşımıyla ele alınırken, Hristiyanlık dışı dinler ve yaşam görüşlerinin öğretimi tarihsel eleştiri ve dini fenomenolojik yaklaşımla öğretilmektedir.²¹⁸ Örneğin; öğrencilerin İncil’de geçmekte olan kıssaların insanlığın hangi evrensel sorunlarına cevap teşkil ettiği konusunda fikir edinmeleri sağlanırken, aynı yönetmelikte Kur’an kıssalarının işlenmesi önerilmemektedir. Bu da varoluşla ilgili sorulara cevaplar konusunda Hristiyanlığa münhasır bir rol verildiğini göstermektedir. Bu durum derste hâkim olması istenilen niteliksel eşitliğin gerçeklikte yer almadığını göstermesi bakımından önemlidir.²¹⁹

Müfredatın yetkinlik alanlarının sunumunda, Hristiyanlık alanına bir eğilim olduğu görülmektedir. Hristiyanlıkla ilgili konular her sınıfta öğretilirken diğer dinler sadece son sınıflarda öğretilmektedir. Bu farklılık aynı şekilde kutsal kitaplardaki kıssaların yaşamla bağlantısı kurulmaya çalışırken de görülmektedir. İncil kıssaları Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışı doğrultusunda yaşamın temel sorunlarıyla ilişkilendirilerek yüceltilirken diğer dinlerin kıssaları sadece bilgi olsun diye

²¹⁶ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 30.

²¹⁷ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 30.

²¹⁸ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 411.

²¹⁹ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 52.

aktarılmaktadır. Danimarka ilköğretim okullarındaki din dersinde Hristiyanlık her yönüyle hala özel bir statüye sahip olmaya devam etmektedir.

6.2. İlköğretimdeki Din Dersinde Hristiyanlığın Öncelikli Olmasının Nedenleri

İlköğretim yasasının amacı dikkatlice incelendiğinde okulun işleyişinde her zaman “özgürlük, eşitlik ve demokrasi”nin önemli bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yasada ifade edilen “özgürlük” kavramı “ruhun özgürlüğü” şeklinde ifade edilmektedir. Buradaki özgürlük kavramıyla kastedilen sadece diğer dillerde ifade edilen düşünce ve ifade özgürlüğü ile hoşgörü anlamlarında kullanılmamaktadır. Özgürlük kavramıyla ifade edilmek istenen, özgürlüğün ruhi boyutuna vurgu yapmaktır. Burada dünyevi özgürlükle birlikte ruhsal özgürlüğünde sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca bir ülkede azınlıkta olan grupların, o ülkenin tarihi, kültürü ve geleneklerinin toplumun ortak yaşamında ne ifade ettiğini bilmesi istenmektedir. Bu şekilde düşünüldüğünde çoğunluğun inancı olan Hristiyanlığın, diğer dinlere göre nicel olarak daha öncelikli bir yere sahip olması anlaşılır bir durum olarak değerlendirilmektedir.²²⁰

Diğer bir önemli unsur ise, Danimarkalı siyasetçilerin Danimarka’nın “Hristiyan bir ülke” olduğunun ve ülkenin sahip olduğu “Hristiyan kültürel mirası”nın korunmasının gerekliliğinin altını çizmeleridir. Fakat bu kültürel mirasın nelerden oluştuğu konusu tam olarak açıklığa kavuşturulmamaktadır. Bu durum din dersi öğretiminde Evangelist- Lutheryan Hristiyanlık anlayışının korunması için kullanılmaktadır.²²¹ Bununla birlikte devlet okullarında din eğitiminin ülkenin kültürel ve dini mirasını yansıtması istenmiş, böylece Avrupa Birliği’nde din eğitimi artık sadece ulusal bir mesele olmaktan çıkmış ve AB’nin siyasi ve kültürel entegrasyon projesinin bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır.²²²

İlköğretimde Hristiyanlığa ayrıcalıklı bir yer verilmesinin Danimarka açısından tarihi ve kültürel birçok sebebi bulunmaktadır. Bunların başında Hristiyanlığın farklı yorumlarının Danimarka dâhil bütün Batı dünyasının üzerinde belirleyici etkilerinin olmasıdır. Bu etkileri sanattan edebiyata günlük yaşamın her alanında görmek

²²⁰ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 409.

²²¹ Böwadt, “Religious Education in Denmark”, 3.

²²² Sally Anderson, “Religionens Mange Dimensioner: Skoleteologi Og Muslimske Børn I En Dansk Provinsskole”, *Scandinavian Journal of Islamic Studies* 8/2 (2014), 81.

mümkündür. Avrupa'daki birçok sanat müzesi, İncil'i referans alarak yapılmış sanat eserleriyle doludur. Bu müzelerdeki sanat eserlerini iyi bir şekilde anlaya bilmek için Mukaddes Kitap hakkında az da olsa bilgiye sahip olmak gerekmektedir.²²³ Aynı durumu geçmişte yazılmış Batı edebiyatının baş yapılarında olduğu gibi günümüzdeki eserlerde de görmek mümkündür. Bu şekilde düşünüldüğünde Hristiyanlık Bilgisi dersi Danimarkalı öğrenciler açısından bir nevi kültür dersi işlevi de görmektedir.

Bu düşünceler doğrultusunda değerlendirildiğinde, İncil Batı dünyasının düşünce ve hayal dünyasının derin şifresini oluşturmaktadır. Geçmişte verilen önem nedeniyle İncil metinleri Batı toplumlarının yaşamlarının her alanında büyük etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. İncil'in tarihsel yorumlarının izlerini dikkate almadan Danimarka ve Batı tarihini anlamak zordur. Bu sebeple çocukların Hristiyanlık dininin bırakmış olduğu izlerin tarihsel kökleri konusunda bir fikir sahibi olmaları ve inanırların dinle olan ilişkisinde dinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu bilmeleri önemli hale gelmektedir. Danimarka din eğitiminin amaç paragrafı oluşturulurken bu hassasiyetin dikkate alındığını da görmekteyiz. Bu hassasiyet *“Öğrenciler tarihsel ve çağdaş bir bağlamda Hristiyanlık hakkında olduğu kadar İncil kıssaları ve bunların kültürel çevremizdeki değer temeli için önemi hakkında bilgi edinmelidirler”*²²⁴ ifadelerine açıkça yansımaktadır. Danimarka'da Hristiyanlık ve Kilise tarihi iyi anlaşılmadan, ilköğretim okullarının oluşumunu iyi bir şekilde anlamak zor olacaktır. Dinin geride bırakmış olduğu derin izleri göstermek din dersinin bir diğer işlevidir.

İskandinavya ülkelerinde toplum bireyselleşmiş durumdadır ve dinin bireyin kendisine ait özel alanda yaşaması gerektiği yaklaşımı kabul görmüştür. Danimarka toplumunda dinin görünür alanlardaki yokluğu, toplumun sekülerleşmesi ve bireyselleşmesiyle yakından alakalıdır. Bu izleri sadece toplumun değerlerinde değil, aynı zamanda hümanizm, kültürel radikalizm ve ateizmde de görmek mümkündür.²²⁵ Bununla birlikte toplum sekülerleşmiş ve dinle arasına belirli bir mesafe koymuş olsa da, Hristiyanlığın kutsal günleri Danimarka'da geleneksel bayram olarak kutlanmaya devam etmektedir. Kutlanan dini bayramlardan bazıları; Noel, Paskalya ve Pentekost'tur.

²²³ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 409.

²²⁴ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 7.

²²⁵ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 410.

Noel (Julen), İsa'nın doğum günü olarak kutlanmaktadır. 24 aralık akşamı, ailenin bütün üyeleri bir araya gelerek birlikte yemek yer, Noel ağacı etrafında dönülerek şarkılar söyler ve aralarında hediyeleşirler. Bu geleneğe Danimarka toplumu çok önem vermektedir ve hazırlıklarına bir ay önceden başlamaktadırlar. Aile üyeleri böylesi önemli bir günde mutlaka bir araya gelmeye çalışmakta ve çoğunlukla da ailenin yaşlı üyeleri kilise ayinine katılmaya dikkat etmektedirler.²²⁶ Paskalya (Påske) bayramı, Hz. İsa'nın çarmıha gerilerek ölümünü ve yeniden dirilişini sembolize etmektedir. Ailecek kutlanan önemli bayramlardan olan paskalyada, aile üyeleri birbirlerine boyanan veya çikolatadan yapılan paskalya yumurtasını hediye etmektedirler. Hediye edilen yumurta bereketi ve doğurganlığı sembolize etmektedir. Paskalya bayramında yedi hafta süren eğlenceli kutlamaların sonunda Pentekost (Pinse) bayramı kutlaması yapılır. Pentekost bayramıyla kutsal ruhun tekrar yeryüzüne inişi kutlanmış olunmaktadır.²²⁷ Danimarka'da bazı insanlar bu kültürün anısına o günün sabahında erken kalkarak güneşin doğuşunu seyretmek amacıyla ormana veya sakın bir yere gitmekte ve orada öğlene kadar bekleyerek öğle yemeği yemektir.

6.3. Hristiyanlık Bilgisi Dersinin İçeriği

Danimarka ilköğretim okullarındaki din dersi müfredatındaki konular, öğrencinin bireysel gelişimine ve sahip olduğu deneyimlerle birlikte beceri ve yeteneklerine dayandırılmaktadır. Öğrencilerin sahip olduğu şartlar ve imkânlar nasıl olursa olsun, dersin planının, öğrencilerin bilgilerini geliştirmeye ve onların sahip oldukları yeteneklerine güven duymalarını sağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Öğrenciler öğrenmiş oldukları bilgileri tecrübe etmeli, kendilerini ve içerisinde bulundukları toplumu anlamak için kullanabilmelidirler. Böyle bir uygulama sayesinde, insanlığın varoluşu ve ortak yaşamı konusunda dinler ve diğer yaşam görüşlerinin içerikleri ve farklı yorumlarıyla eleştirel bir şekilde analitik bağlantı kurmaları sağlanmaktadır. Böylesi bir seviyenin kazandırılması öğrencinin yaşamış olduğu toplumdaki farklılıkları anlaması açısından çok önemlidir. Çünkü öğrenci edinmiş olduğu bilgiyi yapılandırma imkânı bulmuş olmaktadır.²²⁸

²²⁶ “jul | lex.dk”, *Nordisk Mytologi* (22 Ekim 2015).

²²⁷ “påske | lex.dk”, *Den Store Danske* (24 Ekim 2023).

²²⁸ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 70.

2019 yılında yayınlanmış olan müfredat kitapçığında Evangelist-Lutheryanlık inancıyla ilgili konu başlıkları şu şekilde sıralanmaktadır.

Yaşam Felsefesi ve Etik ile ilgili konu başlıkları;

Yaşam ve ölüm	Adalet ve adaletsizlik
Mutluluk ve acı	Özgürlük ve zorlama
Sevgi ve nefret	İnanç ve Şüphe
İyi ve kötü	Hüzün ve Sevinç
Tanrı	Gerçek ve yalanlar

Temel Hristiyanlık kavramları, ritüelleri ve bayramları;

Temel kavramlar

Yaratılış ve günah
Yargı
Günahların bağışlanması
Teslis inancı
Sonsuz yaşam

Ritüeller

Evanjelist- Lutheryan inancına göre vaftiz ve toplu ayinler.

Dua

Bayramlar; Noel, Paskalya ve Pentekost²²⁹

Hristiyanlıkla ilgili derste öğrencilere kazandırılması istenen temel kavramlardan sonra, İslam’la, ilgili üzerinde durulması istenen temel kavramlar, ritüeller ve bayramları ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır: İmanın altı şartı (Allah’a iman, Meleklerle iman, Peygamberlere iman, Kitaplara iman, Kıyamete gününe ve kadere iman), Helal- haram, Kâbe, Sünnet, Şeriat ve Ümmet ... gibi kavramlar. Ritüeller;

²²⁹ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 72.

İslam'ın beş şartı: Kelime-i şahadet, Abdest, Namaz, Cuma namazı ve cemaatle camide kılınması, Oruç, Hac ve Zekât. Bayramlar; Ramazan ayı ve Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Kurban Bayramının kutlanması ve Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'in yerine bir koçu kurban etmesi, Şii İslam'da Aşure anlayışı ve kutlamaları.²³⁰

Derste dünya genelinde yaygın olan büyük dinler konusunda da aynı yöntem izlenmekte, dinlerin inanç esasları, ritüelleri ve bayramları üzerinde durularak öğrencilerin o dinler hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır. Burada İslam dini ile örneğe yer verilse de diğer dünya dinlerine de İslam dini gibi yer verildiği belirtilmelidir.

Din dersinde konular işlenirken öğrencilerin içerisinde yaşamış oldukları toplumu ve dünyayı takip etmeleri ve yorumlamaları istenmektedir. Bunun için öğretmenlerin, öğrencileri çevrelerinde olup bitenlerden haberdar etmesi beklenmektedir. Sosyolojik bir yaklaşım sergilenerek gezi ve saha araştırmalarına da yer verilmekte, böylece toplum eğitimin bir parçası haline getirilmeye çalışılmaktadır. Farklı inanç gruplarına ait ibadet merkezleri ziyaret edilerek, ziyaret edilen ibadethanenin din adamından din hakkında bilgiler alınmaktadır. Toplumla iş birliği içinde konuların işlenmesiyle toplumdaki farklılıklara sahip insanların dersin bir parçası olması sağlanmaktadır. Örneğin; farklı kültür ve inançtaki bir insan, okula davet edilerek onun kendi inancı ve kültürü hakkında öğrencilere bilgi vermesi ve öğrencilerin de onun değerleri hakkında bilgi edinmesi sağlanmaktadır.²³¹

6.4. Kiliseye Kayıt Eğitimi (Konfirmandundervisning)

Danimarka'da her yıl binlerce genç kiliseye kaydını yaptırmaktadır. 2022 yılı verilerine göre ilköğretime devam eden gençlerden %66'sı kiliseye kaydını yaptırmıştır.²³² Bu kayıt işleminin gerçekleşmesi birtakım prosedürlerin yerine getirilmesiyle mümkün olmaktadır. Kilise kayıt eğitimiyle ilgili yönetmelikte şu ifadeler yer verilmektedir: Kiliseye kayıt derslerini almaları konusunda üçüncü veya dördüncü sınıfa giden çocuklara teklifin götürülmesi, Kilise bölge komisyonunun sorumluluğundadır. Kayıt hazırlığının organizasyonu ve yönetiminden ise kilisenin

²³⁰ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 73.

²³¹ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 63.

²³² Af Mette Løvgrøn, "Danmark Statistik - Konfirmeret" (Erişim 12 Temmuz 2023).

papazı sorumludur. Kiliseye kabul onayı veren kişinin ilköğretimde veya başka bir yerde Hristiyanlık eğitimi alması gerekmektedir.²³³

Kiliseye kayıt eğitimi, okul ile Kilise arasında yapılan anlaşma gereği, okulun eğitim zamanı içerisinde, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine²³⁴ verilen sekiz haftalık en az 45 dakikalık 48 dersten oluşmaktadır. Bu dersin amacı, çocukların ve gençlerin Hristiyanlık inancının temel içeriği ve Danimarka Halk Kilisesi'nin yapmış olduğu ibadetleri tanımlarına katkıda bulunmaktır. Aynı zamanda öğrencilere, Hristiyanlık inancına sahip olmanın ve Hristiyan toplumun parçası olarak yaşamının ne demek olduğu gibi dini bilgilerin bizzat kilise papazı tarafından sağlıklı bir şekilde aktarılması istenmektedir.²³⁵

Kiliseye kabul töreni, ilkbaharda okulun tatil olduğu bir günde veya hafta sonu mahalledeki kilisede gerçekleştirilir. Bir gencin kiliseye kayıt yaptırabilmesi için şu üç kriteri yerine getirebilmesi beklenmektedir;

- Hristiyan vaftiziyle vaftiz edilmiş olması,
- En az 48 saatlik kiliseye kabul hazırlığı derslerine katılmış olması,
- Hristiyanlık inancının temel içeriğini ve Kilise'nin Tanrı'ya yapacağı dua ve ibadeti bilmesi gerekmektedir.²³⁶

6.5. Hristiyanlık Bilgisi Dersinde İslam

Danimarka'daki din eğitiminin ve halk eğitiminin öncülerinden olan Grundtvig, imanın devlet okuluna ait olmayan bir gönül meselesi olduğu fikrini savunmaktaydı. Bu düşünce doğrultusunda demokratikleşen ve sekülerleşen Danimarka'da 1975 yılında çıkarılan okul yasası, din dersini Hristiyanlığın vaaz edildiği bir ders olmaktan çıkararak Hristiyanlık hakkında bilgi veren bir ders haline getirmiştir. 1994 yılında “dini boyutun” okullarda tanıtılması ve anlaşılır haline gelmesi, 2003 yılında din hakkında bilgi veren zorunlu bir derse dönüşmesi ve daha sonrasında ise kültürü

²³³ Kirkeministeriet, Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation (Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation), AND nr 1027 af 24/09/2014 (24 Eylül 2014), § 2.

²³⁴ Kirkeministeriet, Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation, § 10.

²³⁵ Kirkeministeriet, Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation, § 1.

²³⁶ Folkekirken.dk, “Konfirmandundervisning”, *Folkekirken.dk* (Erişim 12 Temmuz 2023).

taşıyan bir unsur haline getirilmesi konularına din dersinin değişim ve dönüşümü bölümünde değinildi.

İlkokulun amaçlarının açıklandığı ifadelerde öğrencilerin Danimarka kültürüne aşina olmaları gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Bu vurgunun Hristiyanlığa aşinalık anlamına geldiğine daha önceki bölümlerde değinilmiştir. Danimarka devletinin din eğitim politikası, dini kültürü önceleyen bir ulusal kimlik oluşturma çabasına dayanmaktadır. Bu politika neticesinde ilköğretimde dersin ana hedefi, Danimarka kültürü ve toplumun ortak değerlerinin öğretilmesidir. Bu süreçte Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık doktrini ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. İleriki sınıflarda (8. ve 9. sınıflarda) yabancı dinler ve yaşam görüşlerine de yer verilerek toplumdaki çeşitlilik öğretime yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu durum, ortak okul politikası doğrultusunda, Danimarka'ya göç etmiş olan Müslüman çocukların “yabancı” dinlerinin ve yaşam biçimlerinin devlet kurumu olan okula dahil edilmesi gerektiği düşüncesinin bir sonucudur. Bu aynı zamanda, okulun ortak kimlik oluşturma projesine bütün öğrencilerin eşit şekilde katılması gerektiği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.²³⁷

Danimarka ilköğretim okullarındaki din dersinde, İslam dininin öğretimine ancak “Hristiyanlık dışı dinler ve diğer yaşam görüşleri” yetkinlik alanında diğer büyük dünya dinleriyle birlikte yer verilmektedir. Bu yetkinlik alanı özellikle sekizinci ve dokuzuncu sınıflarda zorunlu olarak verilmektedir. Ancak ilköğretimin başlangıç ve orta dönemlerinde verilmesi öğretmenin uygun görmesi durumunda mümkün olmaktadır.²³⁸ Yetkinlik alanıyla ilgili olarak ders kitapçığında “Öğrenci, büyük dünya dinleri ve yaşam görüşlerinin kökeni, tarihi ve çağdaş formlarının ana fikir ve sorunlarını bilmelidir”²³⁹ açıklamasına yer verilmektedir.

Bu yetkinlik alanında İslam dininin temel özellikleri, temel kavramları ve görünüm biçimleri ele alınmaktadır. Burada özellikle yeterlilik alanlarının üçüncüsü olan dış görünüm biçimine yer verirken, İslam'ın Danimarka veya dünyanın başka yerlerinde ortaya nasıl çıktığı, kendini sunduğu ve sergilediği bu durumların Danimarka

²³⁷ Sørensen, Stig F., *Fagdidaktik*, 86.

²³⁸ Inger Toftgaard Barrett vd., *Bestand Og Bevægelse: Religionsundervisning Og Religionspædagogik* (Frederiksberg C.: Eksistensen, 2016), 270.

²³⁹ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 4.

kültürüyle nasıl bir etkileşiminin olduğu üzerinde durulmaktadır. İslam'ın ritüelleri, kutsal mekanları gibi konulara da değinilmektedir.²⁴⁰ İlköğretim okullarına devam etmekte olan Müslüman öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin okuldaki din dersinde İslam ile ilgili bilgilerin verilmesinden çok mutlu oldukları ve derse daha yakın ilgi gösterdikleri görülmüştür.²⁴¹ Böylesi bir yaklaşımın daha çoğulcu ve dinler arasında daha eşitlikçi bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Danimarka ilköğretim okullarındaki din dersi, çocukların dindarlıklarını nasıl ifade edebilecekleri ve hissedecekleri üzerinde büyük bir etki meydana getirmektedir. Yani devlet okullarındaki din dersi öğretmenleri, öğrencilerin dine bakış açılarını, dine karşı yaklaşımlarını ve kendi yaşamlarındaki birçok dini olguyu etkilemesi nedeniyle bir okul dindarlığı meydana getirmektedir. Genel anlamda Hristiyanlık Bilgisi dersinde öğretmenin asıl görevi din hakkında bilgi vermek olduğundan, bilgilerin çocukların yaşam dünyalarında aşkınlık uyandırılmadan ve herhangi bir his meydana getirilmeden aktarılması amaçlanmaktadır.²⁴² Bununla birlikte okulların ulusal müfredat eğitiminin doğal sonucu olarak sınıfta uzlaşma kültürünün ön planda olması neticesinde, öğrencilerin dine yaklaşımları karşılıklı etkileşimle olgunlaştırılarak güçlendirilmektedir. Bu da çocukların din öğretiminde, din ve “dindar” olma konusundaki ayrımı ve bir tutum geliştirilmesini gündeme getirmektedir.

Danimarka okullarında din, dinin derin boyutları ve etkileri hakkında konuşmalar yapılabilir. Fakat bu süreçte öğrencilerde deneyim oluşturulmamasına, etki meydana getirilmemesine ve dini pratikler yapmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Yani hac, dua gibi dini ibadetlerin sadece inanırlarına ait bir yaşam tarzı olduğu bilgisine yer verilmektedir. Eğitim sürecinde kutsal içeri davet edilir ama dinin derinliği, yaşama olan ruhsal etkisi ve gücü üzerinde durulmaz. Din konusunda deneyim oluşturmayan, yüzeysel ve mesafeli bir yaklaşım sergilenmektedir.

Bu tür yaklaşımlar nedeniyle Danimarka eğitim sistemi, çocukların dine dayanan bir kimlik oluşturması görevini aileye bırakmaktadır. Çocuklarına dini eğitim vermek isteyen aileler, dini kurumlar olan kilise, havra ve cami gibi mekânlara yönlendirilmektedir. Resmi eğitim süreçleri dışında sivil girişimlere de imkân

²⁴⁰ Barrett vd., *Bestand Og Bevægelse*, 283.

²⁴¹ Anderson, “Religionens Mange Dimensioner”, 91.

²⁴² Anderson, “Religionens Mange Dimensioner”, 80.

sağlanmaktadır. Çocuklarına dini eğitim vermek isteyen ebeveynler bir araya gelerek, devletin denetiminde özel ilköğretim okulları açabilme imkânına sahiptirler. Fakat bu okullarda Danimarka toplumunun yapısına aykırı bir yapı meydana getirilmemesi esastır.

Çocuklarını iyi bir Müslüman olarak yetiştirmek isteyen Müslüman aileler, Danimarka anayasasının tanıdığı din özgürlüğü ve özel okul kanunu çerçevesinde alternatif eğitim kurumlarına yönelmişlerdir. Bu eğitim kurumlarının başında, Müslümanların kendi imkânlarıyla açmış oldukları camiler ve kültür dernekleri gelmektedir. Ebeveynler çocuklarını okuldan sonraki boş zamanlarında buralara göndermekte ve bu kurumlarda İslam diniyle ilgili dersler almalarını sağlamaktadırlar. Çocuklar burada temel dini bilgileri öğrenmekte, namaz ibadetini yerine getirmekte ve bayram kutlamalarında bir araya gelmektedirler. Camideki din eğitiminde Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı öğrenme ve kısa sürelerin ezberlenmesine önem verilmektedir. Özellikle hafta sonları verilen bu dini dersler çocukların, dini açıdan yetişmesinde, Müslüman kimliklerinin oluşmasında, korunmasında ve dini kültürel mirasın bir sonraki nesle aktarılmasında önemli rol oynamaktadır.

Danimarka'daki Müslüman çocukların okul sonrası boş zamanlarındaki eğitimleriyle ilgili 2018 yılında hazırlanan rapora göre, Müslümanlara ait 125 cami ve derneğin %85'inde çocuk ve gençlere yönelik dini eğitim verilmektedir. Bu derslerin dörtte üçü cami imamı tarafından verilmektedir. Ancak bu imamlardan çok azı Danimarka'da uzun süre oturum iznine sahiptirler.²⁴³ Dolayısıyla İslam eğitiminde sürekliliği sağlamak zor olmaktadır. Her Müslüman grup hafta sonları kendi eğitim geleneği çerçevesinde, hitap ettiği topluluğa yönelik eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Müslüman grupların camide yapmış oldukları eğitimlerde kullandıkları dil, geçmiş oldukları ülkelere göre farklılık göstermektedir. Türkiye kökenli Müslümanların sahip oldukları camilerin çoğunluğu Danimarka Türk Diyanet Vakfı'na bağlıdır. Bunun dışında Milli Görüş, Süleymancılar ve Menzil tarikatına bağlı camiler de bulunmaktadır. Danimarka Türk Diyanet Vakfına bağlı camilerin imamı Türkiye Cumhuriyeti tarafından atanmakta olup beş yıl görev yapmaktadırlar. Dolayısıyla

²⁴³ <https://www.ft.dk/samling/20171/almindel/unu/spm/248/svar/1479612/1878090.pdf>

eğitim dili de Türkçe olarak yapılmaktadır. Böylece bu eğitimler çocukların anadili olan Türkçelerini geliştirmelerine dolaylı da olsa katkıda bulunmaktadır.

6.6. Din Eğitiminde Uygulanan Metotlar

Farklı eğitim ve öğretim çalışma şekilleri, değişik şartlar ve ihtiyaçlara sahip öğrencilere hitap eder. Aynı zamanda farklı hedefler, değişik çalışma metotları gerektirmektedir. Farklı metotların uygulanması, sınıf ortamında yapılacak olan bir derste, öğrencilerin ortak bir anlayış oluşturmalarına ve kendi bilgilerini yapılandırmalarına imkân sağlamaktadır. Öğretmen farklı sınıf seviyelerinde, hedef öğrenci grubuna, dersin içeriği ve amacına göre değişik öğretim yaklaşımları uygulayabilmektedir. Öğrencilerinde farklı yorum ve deneyimlerle derse katkıda bulunması derse olan ilgilerini artırmaktadır.

Din öğretimi, öğrencinin iç dünyasını ve dış dünyayı kapsayıcı olmalıdır. Ancak bu şekilde bir din eğitimi, öğrenciye gerçek anlamda dini bilgi vermekte ve de onun somut çevresiyle yakından alakalı olabilmektedir.

Danimarka ilköğretim okullarında din dersinde uygulanmakta olan metotlar; tarihsel kritik yaklaşım, fenomenolojik yaklaşım, dini fenomenlerin karşılaştırılması yaklaşımı, anlatı yaklaşımı, hermeneutik yaklaşım, dine sosyolojik ve antropolojik ile eleştirel düşünme yaklaşımıdır.

6.6.1. Tarihsel kritik yaklaşım

Bu yaklaşımın odak noktası, çeşitli konulara ait olan tarihi kaynakları analiz edici bir yaklaşım sergilemektir. Din eğitiminde tarihsel-kritik yaklaşımın en önemli amacı, olgu ile yorum arasındaki fark konusunda öğrencilerde farkındalık oluşturmaktır. Dini metinlerin, belirli tecrübelerle dayanarak yorumlanması ve oluşturuldukları tarihsel döneme dayalı olarak okunmasıdır. Örneğin; Hristiyanlık teolojisinin ana kaynağı olan İncil metinlerini, tarihsel bağlamda anlamak ve yorumlamak, o metnin daha doğru anlaşılmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda İncil metninin yazıya geçirildiği dönemdeki tarihsel durumun yeniden gözden geçirilmesidir. Bu yaklaşımda İncil'in insanlar tarafından yazılan metinlerden oluştuğu düşüncesi hakimdir.²⁴⁴

²⁴⁴ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 119.

Bu yaklaşımın kökeni 18. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Dini metinlere böyle bir yaklaşım sergilenmesi o dönemde bazı kırılmaların yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle bilimsel rasyonalizmin yükselmesiyle birlikte, otorite veya geleneklerin öyle dediği hiçbir şeye inanılmamaya başlanmıştır. Her inanç, deneyime ve akla dayandırılmaya çalışılıyordu. İncil metnlerinin de doğru bir şekilde anlaşılması için de İncil'in doğduğu dönemin tarihsel koşulları dikkate alınmalıydı. Bu görüşü savunanlardan ilki Alman oryantalist Hermann Samuel Reimarus'tur. İncil üzerinde bir inceleme yaparken, mantığı, tarih bilimini ve doğa bilimlerini de araştırmasına dahil etmeye çalışmıştır.²⁴⁵

Tarihsel-kritik yaklaşımın amacı, İncil metinleri üzerine yapılan yorum aracılığıyla Hristiyanlık inancına sahip insanların yaşam tarzı üzerinde yeni bir temel oluşturmak değildi. Esas amaç İncil yorumlarını tarihi açıdan doğru bir temele dayandırmaktır. Yaklaşım İncil yorumunu tarih biliminin bir parçası olarak görmektedir. İncil metnlerini mutlak yaşanmış bir gerçeklik olarak değil, tarihi süreçte şekillendirilmiş bir metin olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle de İncil metinleri, diğer tarihsel kaynaklar hangi yöntemlerle analiz ediliyorsa aynı yöntemlerle analiz edilmeli ve değerlendirilmelidir.²⁴⁶ Bu yöntem modern insanla dini metinlerin arasını açmaya değil, aksine onların hayatlarının bir parçası olmasını sağlamaya çalışmaktadır. İncil metinleri, insanların yazdığı metinler olarak anlaşılmalı ve aynı zamanda tamamen kutsallığa da mahkûm edilmemelidir. Tarihte nerde bulunuyorsa orda olduğu gibi değerlendirilmelidir.²⁴⁷

İncil'in metin yazarları İsa'nın yaşamı, ölümü ve dirilişinden bahsettiklerinde, sadece tarihte var olmuş olan İsa hakkında dolaylı kaynaklara dayanarak aktarım yapmış olmaktadır. Aynı yaklaşım diğer dinlerin metinleriyle ilgili çalışma yapılırken de uygulanmaktadır. Tarihsel – kritik yaklaşımın önemli bir amacı, olgu ile yorum arasındaki fark konusunda bir farkındalık yaratmaktır. Örneğin; öğretmen peygamberler konusunu işlerken, “Müslümanlar Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna inanırlar” veya “Hristiyanlar İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna inanırlar” diyerek ikisi arasındaki farkı ortaya koymaya ve böylece konuyu açıklığa

²⁴⁵ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 133.

²⁴⁶ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 119.

²⁴⁷ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 134.

kavuşturmaya çalışmaktadır.²⁴⁸ İşlenen konular objektif bir şekilde ortaya konulmakta ve hiçbir şekilde dini benimsetme amacı güdülmemektedir. Çünkü okul, dersteki konuların tarafsız bir şekilde ortaya konduğu ve tartışıldığı mekandır.

Bu yaklaşımla dini metinler okunurken, hangi dinin metni olursa olsun o dinin kaynak eseri olarak değerlendirilir. Dini metinler aynı zamanda tarihsel etkinin bir parçasıdır. Bu yaklaşımda metinlerin yazıldığı dönemdeki insanların nasıl düşündüğüne, günümüzde inanları nasıl etkilediğine ve kutsal metinlerin neden ciddiye alındığına odaklanılmaktadır. Öğrenciler metinleri ele alırken, bu metinlerin hem kültürel hem de tarihsel olarak içerisinde bulunmadıkları bir zaman diliminde kaleme alındıklarının bilinciyle kendi aralarında tartışarak değerlendirmede bulunmaktadır. Örneğin; söz konusu kutsal metin hangi tarihsel bağlamda yazıldı? Metinler yazılı mı, yoksa sonradan yazıya geçirilmiş sözlü bir gelenek mi? Metnin oluşturulduğu dönemde hangi değerler hâkimdi?... gibi sorular yöneltilebilir. Değerlendirme yapılmaktadır.²⁴⁹ Bu sorular doğrultusunda dine hem içerden hem de dışarıdan bir bakış açısı yaklaşımı sergilenerek akademik anlamda metin sorgulaması yapılmaktadır. Metne içsel bir yaklaşımla bakıldığında ise söz konusu olan dinin inanlarının, gerçeği nasıl algıladıkları incelenmekte ve değerlendirilmektedir.²⁵⁰

6.6.2. Anlatı yaklaşımı

Anlatı yaklaşımının odak noktasını, anlatılar, kıssalar, mitler ve hikâyeler oluşturmaktadır. İncil farklı türlerden anlatıların bir araya getirilerek oluşturulduğundan dolayı, buradaki anlatı tekniklerinden biri veya birkaçı derste kullanılabilir. Kutsal kitaptaki metinlerde, Dünya'nın yaratılışı, Tanrı'nın İbrahim ve Musa ile yaptığı anlaşma, ölüm ve yeniden yaratılış gibi konular işlenmektedir.²⁵¹ Din dersi öğretiminde, İncil'deki anlatılar bir başlangıç olması bakımından ele alınır ve böylece konuya giriş yapılmış olunur. Öğretmen tarafından kıssalar seçilirken, her bir kıssanın ne zaman ve hangi tematik bağlamda ele alınması gerektiğine dikkat etmek gerekmektedir. Bu anlamda öğretmene önemli bir görev düşmektedir, öğretmenin önceden bu konularda bir hazırlığının olması önemlidir. Çünkü kıssanın geçtiği evrene

²⁴⁸ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 54.

²⁴⁹ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 54.

²⁵⁰ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 54.

²⁵¹ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 56.

girebilme yeteneği dersi işleyen öğretmenin mizacıyla yakından alakalıdır. Kıssa öğretmeni tarafından ne kadar canlı hale getirilirse öğrenciler, anlatılan dünyanın o kadar yaşanabilir olduğunu hayal edebilecektir. Yani öğretmen, kutsal kitaptaki bir kıssayı tiyatral bir üslup kullanarak anlatabilmelidir. Burada önemli olan öğretmenin, öğrencilerde merak uyandırması ve dikkatlerini çekmeyi becerebilmesidir. Zaman zaman öğrenciler de bu oyunun içine dâhil edilmelidir. Bu kıssalar seçilirken çocukların gelişim seviyesi ve sınıf seviyeleri dikkate alınmalı ve zenginleştirilerek farklı sınıf aşamalarında tekrarlanmalıdır.²⁵² Burada önemli olan kıssanın gerçekleşip gerçekleşmediğinden daha çok kıssadaki mesajın ne olduğu ve okuyucu için ne kadar önemli olduğudur. Anlatılan kıssanın doğruluğu ve gerçek anlamda yaşanılıp yaşanılmasından ziyade okuyucusuna bir yaşam anlamı, yorumu ve deneyimi katması dikkate alınmaktadır.²⁵³

Mesela Hz. İbrahim'in kurban kıssası hem Yahudilikte hem de İslam'da geçmektedir. Bu kıssanın iki farklı dinde nasıl geçtiği anlatıldığında, her iki dinde kıssanın yorumunun nasıl farklılaştığını öğrencilerin görmesi sağlanmalıdır. Böylece öğrenciler, farklı geleneklerin hem içeriden hem de dışarıdan nasıl görüldüğünü ve anlaşıldığını deneyimleme imkânı bulmuş olurlar.²⁵⁴

Bu yaklaşımda amaç Danimarka'nın temel değerleriyle İncil kıssaları arasında bir bağlantı kurmaktır. Aynı zamanda bu kıssalar öğrencilerin yaşamda karşılaşmış oldukları problemlere cevap üretebilmelerine ve kimlik oluşumuna yardımcı olmalıdır. Çünkü Danimarka kültürünün merkezi mitini, İncil kıssalarının oluşturduğu düşünülmektedir.²⁵⁵ Bu nedenle din dersinin amaç maddeleri arasında da yer verilmekte, öğrencilerin "İncil kıssaları ve bunların kültürel çevremizdeki değer temeli için önemi hakkında bilgi edinmeleri"²⁵⁶ gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

6.6.3. Fenomenolojik yaklaşım

Fenomenolojik yaklaşım, fenomenlerin nasıl ortaya çıktığını ve onların analizini geliştirmeye yardımcı olan anlamları anlamakla ilgili bir metottur. Fenomenoloji, anlık

²⁵² Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 56.

²⁵³ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 140.

²⁵⁴ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 57.

²⁵⁵ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 140.

²⁵⁶ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 25.

deneyimlerimizde ve günlük kullanmış olduğumuz dilimizde yer alan, yoruma dayalı gerçekliğin bir tanımı olarak da görülebilir. Yaklaşımın odak noktası, fenomenlere yöneltilen sorular hakkında ortak felsefi değerlendirmelerde bulunmaktır. Eğitim açısından bu yaklaşımla çalışılmasının amacı daha felsefi temalar ve sorularla öğrencilerin çalışma konusundaki ilgi ve meraklarını desteklemektir. Böylece öğrencilerin ilgilerinin çevreye ve buradan edinmiş oldukları deneyimlere odaklanması sağlanmaktadır.²⁵⁷

Bu konuda “acı” fenomeni üzerinden bir değerlendirme yapılabilir. Acı kavramı hem felsefe ve teolojide hem de psikolojide ortaya çıkmaktadır. İnsanların her zaman aşına oldukları ama üzerinde kafa yormadıkları bir durum veya temel olgudur. Bir fenomen olarak acıyı öğrenmenin amacı, öğrencilerin acı kavramına dair daha incelikli, yansıtılmış bir görüş geliştirmeleridir. Öğrenciler acı kavramına ilişkin farklı tutumların kendi yaşamları ve içerisinde yaşamış oldukları toplum üzerinde ne gibi etkileri olabileceğini de fark etmektedirler. Öğrencilere, kendilerinin veya başkalarının yaşamlarında acıyla nasıl bir ilişki kurduklarını anlamaları konusunda kişisel bir pozisyon almaları için fırsatlar verilmelidir. Böylece onların konuyu değerlendirmeleri ve bu konuyu deneyimleme fırsatı bulmaları sağlanmış olur.

Örneğin; derste acı konusu işlenirken, İncil’deki Eyüp kıssası üzerinden değerlendirmeler yapılarak öğrencilerin, acı ve ıstırap konusunda dini bir anlayış kazanmaları sağlanır. Eyüp kıssasının yeniden anlatılmasıyla, öğrencilerin konuya dikkati çekilmiş ve öğrenciler tarafından ulaşılabilir olması sağlanmış olur. İncil metinlerinden yapılacak olan yeni bir anlatımla, orijinal metinle yeni anlatım arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin karşılaştırmalı bir şekilde incelemesi mümkün olmaktadır.²⁵⁸ Kısaca bu yaklaşımla öğrencilerin, içerikte verilen bilgiler konusunda kendi fikirlerini ortaya koymaları sağlanır ve tartışma ortamı oluşturulur. Böylece öğrenciler kendilerine ait olmayan fikir ve tutumlar karşısında empati kurma imkânı bulurlar. Aynı zamanda eleştirel bir ilişki kurmayı öğrenmeleri de sağlanmış olunur.

²⁵⁷ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 55.

²⁵⁸ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 55.

6.6.4. Dini fenomenlerin – karşılaştırılması yaklaşımı

Din eğitiminde karşılaştırmalı yaklaşımın odak noktası, dinlerin ana unsurlarını karşılaştırarak bunların hikâyeler, mitler ve ritüeller gibi unsurlarla akrabalık bağlantılarını incelemektir. Din dersinde dini fenomenlerin karşılaştırması yapılırken, dinlerin seçilmiş konularının diğer yaşam biçimleriyle sistematik olarak değerlendirilmesi yapılmaktadır.²⁵⁹ Örneğin; herhangi bir dinin kendi içerisindeki farklı mezheplerin, aynı ritüelleri nasıl farklı yorumladıkları karşılaştırılarak anlamaya çalışılır. Bir dine ait olan Tanrı kavramı, ritüeller, kutsal mekanlar, kurban, dua, bayramlarla birlikte, temizlik ve kirlilik gibi kavramlar analitik bir şekilde değerlendirilir. Örneğin; Danimarka Halk Kilisesi'nin İsa'yı hem tamamen Tanrı hem de tamamen insan olarak değerlendiren Evangelist-Lutheryan anlayışıyla diğer Hristiyan mezheplerinin Tanrı anlayışı karşılaştırılır. Ortodokslarda İsa'nın insandan daha çok ilahi yönünün ağırlıklı olduğu Tanrı anlayışıyla diğer dinlerin Tanrı anlayışı karşılaştırılır.²⁶⁰

Danimarka eğitim sisteminde dinlerin fenomenolojik yönlerinin karşılaştırılması yaklaşımı uygulanırken kullanılan yöntem dinler tarihçisi Ninian Smart'ın modelidir. Smart'ın yedi boyuttan oluşan din modeli, dinlerin içeriğini açıklamak için bir yöntem ve analiz aracı olarak kullanılmaktadır. Smart bir dinin, din olarak sınıflandırılabilmesi için bulunması gereken bazı boyutlara işaret etmektedir.²⁶¹

Tek başına dini fenomenolojik yaklaşım, bir Yahudi'nin niçin domuz eti yemediğini, bir Müslüman'ın neden alkol içmediğini açıklayabilir. Fakat bir din dersi öğretmenin farklı dinlerin uygulamalarında var olan bireysel çeşitliliğin farkında olması çok önemlidir. Çünkü öğretmenin karşılaştırmalı yöntemi kullanması, öğrencilerin dinler arasındaki kültürel farklılıkları anlamalarını sağlaması açısından önem arz etmektedir.²⁶²

Bu konuyu temizlik anlayışı üzerinden değerlendirecek olursak. Örneğin ikisinin de malzemesi kâğıt olan peçete ile tuvalet kâğıdını ele alalım. Öğrencilere, bir misafir geldiğinde yemek masasına peçete yerine tuvalet kâğıdı rulosunu koymanın utanılacak

²⁵⁹ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 75.

²⁶⁰ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 57.

²⁶¹ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 82.

²⁶² Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 57.

bir yönü olduğu üzerine bir tartışma ortamı oluşturulur. Bu ikisi arasındaki farkı belirleyen, insanların ona dair kültürel algısıdır. Aynı malzemeden üretilseler ve doğaları gereği necis olmasalar dahi, kültürel algımız gereği farklı algılanmakta ve değerlendirilmektedir. Bundan dolayı kültürün bize öğretmiş olduğu temizlik anlayışı önem taşımakta ve onu da devam ettirmek gerekmektedir. Çünkü bu tür konular bizlerin düzen duygusuyla yakından alakalıdır. Temiz ve necis olanla ilgili ritüeller, ister dini nedenlere dayansın isterse de kültürel nedenlerden dolayı olsun yaşamdaki uyum için gereklidir. Bu yaklaşım din dersinde birinci sınıftan itibaren kullanılabilir bir metottur.²⁶³

6.6.5. Hermeneutik yaklaşım

Hermeneutik, bir metni, bir sembolü, bir eylemi ve bir resmi yorumlayıp açıkladığımızda onun ne olduğunun anlaşılmasıdır.²⁶⁴ Teolojik, hukuki ve edebi metinler, açıklayarak ve yorumlayarak daha anlaşılır hale getirilmektedir. Bu anlama yoluyla yeni bir bilgi oluşturulmaktadır. Yaklaşımın merkezi noktası, sahip olunan ön bilgileri döngüsel bir şekilde kullanılarak kavramları anlamak ve yorumlamaktır. Hermeneutik döngünün önemli bir unsuru, bilinmeyen bir konuyla karşılaşıldığında yorumcunun her zaman önceden bir bilgiye ve yargıya sahip olması ve böylece bu yargının anlaşılacak istenen konunun temelini oluşturmasıdır.²⁶⁵ Burada ön bilgi, anlamanın gerçekleşmesi için bir ön koşuldur. Yani her anlamanın kendi içerisinde dairesel bir döngüsü vardır. Çünkü yorumlama sonsuz bir süreçtir, bu nedenle tam olarak dairesel bir hareket çizmektedir.²⁶⁶ Tarihi kökeni Martin Luther'e kadar dayanan bu yaklaşım Protestanların İncil metinlerini tefsir etme çalışmalarıdır. Metin üzerinde çalışma yaparken tümevarım yöntemiyle konun anlaşılmasını sağlamaktır. Başka bir ifadeyle parçaları, bütüncül bir yaklaşım sergileyerek bütünün perspektifinden anlamak gerekmektedir.²⁶⁷ Dersin yetkinlik alanlarının her birisi için verilmiş olan iki soru, bu yorumlama ilkesine dayanılarak tasarlanmıştır.²⁶⁸

²⁶³ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 58.

²⁶⁴ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 58.

²⁶⁵ Søren Harnow Klausen, *Hvad Er Videnskabsteori?* (Akademisk forlag, 2016), 157.

²⁶⁶ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 58.

²⁶⁷ Klausen, *Hvad Er Videnskabsteori?*, 158.

²⁶⁸ Digitlelæreplaner.dk, "Kristendomskundskab, 2019", 52.

Örneğin mitolojiyi ve efsaneleri, sahip oldukları dille ve fonksiyonla anlamak gerekir. Bu nedenle din eğitiminde dini ve edebi metinleri anlamak söz konusu olduğunda, öğrencilere dilin ikili bir işlevinin olduğunu anlamalarına fırsat verilmelidir. Bilgi sağlama ile betimleyici işlev gören dilin işlevlerindeki farklılıkların gösterilmesi önemlidir. Hermeneutik yaklaşımda, mantık dili ile mitoloji dili ayırımı yapılır. Mantık diliyle kastedilen, tarafsız, test edilebilir ve ölçülebilir bir şekilde kullanılan bilgi dilidir. Mitolojik dil ise, dünyada olup bitenin anlatı/kıssa yoluyla anlatılmasıdır. Mitoloji dili, rasyonel bir gerçekliği değil, inanç ve bağlılık sağlayan bir gerçeklik deneyimini aktarır. Mitolojik dil, belirli bir edebi tür veya geçmişin bir ifadesi olarak değil, mantık diliyle çelişmeyen, tam aksine onu derinleştiren ve her zaman güncel kalabilen bir dil bilimi olarak anlaşılmalıdır. Mantık ve mitolojik dil, gerçekliği farklı şekillerde ortaya çıkaran ve birbirlerini tamamlayan iki farklı dil biçimidir. Bunu akıl dili ve kalp dili şeklinde ifade etmek daha uygun olabilir. Bu nedenle öğrencilerin dini metinlerle çalışırken, dini metinlerde anlatılan kıssaların dünyanın ve hayatın neden böyle olduğunu mecazi bir dille açıkladığını bilmeleri önemlidir. Dini mitlerde anlatılan kıssaların diğer türlerden ayrılan önemli özelliği, dindarların bunların doğruluğuna inanmaları ve bunların ardında ifade etmiş olduğu mesajı doğru anlamalarıdır.²⁶⁹ Daha doğrusu inanların, kendi yaşamları için kıssadan hisse çıkarabilmeleridir.

Kalp Dili

Resim ve hikâyelerdeki edebi dil.

İnanılması gerekir.

Duygu ve değerlerle ilgilidir.

Muğlaktır.

Farklı fikirlere sahip olunabilir.

Akıl Dili

Bilimsel ve objektif dil.

Kanıtlanması gerekir.

Hakikatler hakkındadır.

Nettir.

Üzerinde uzlaşılır.²⁷⁰

6.6.6. Dine sosyolojik ve antropolojik yaklaşım

Bu yaklaşım, dinin toplumla ilişkisi ve dinin toplumu/toplumun dini nasıl etkilediğiyle ilgilenir. Odaklanmış olduğu nokta, toplumsal bir bakış açısıyla insanların sosyal

²⁶⁹ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 58-59.

²⁷⁰ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 59.

yaşamları, ilişkileri ve insanların dinle alakalı sosyal faaliyetleridir. Kısacası dinin sahada, kültürde ve toplumsal alanda incelenmesidir. Bu yaklaşımla çalışılırken sorular yöneltilip, cevapları üzerinde durulmaya çalışılır. Örneğin, yaşam kalitesi açısından inanç ne anlam ifade etmektedir? Dini açısından internet ne ifade etmektedir?²⁷¹... gibi sorular üzerinde değerlendirmeler yapılır.

Din sosyolojisinin, gözlem, nicel araştırmalar ve nitel görüşmeler kullanarak dinin toplumdaki etkileri üzerine araştırma yapması nedeniyle birçok yönden antropolojiye yakınlığı bulunmaktadır. Her ikisi de saha araştırmalarından, katılımcıların gözlemlenmesinden, nitel ve nicel çalışmalardan yararlanmaktadırlar. Fakat bununla birlikte ikisi arasında farklar da bulunmaktadır. Mesela antropoloji, dini birçok kültürel fenomenden biri olarak görmesi nedeniyle kültüre odaklanmaktadır. Böylece saha çalışması yaparken, hakkında bilgi edinmek istediğimiz kültürün etkisinde kalmamıza neden olabilmektedir. Din sosyolojisi ise, dini toplumla ilişkilendirir, devlet, cinsiyet, iş bölümü gibi diğer toplumsal fenomenlerle bağlantılı bir şekilde anlaşılması gereken toplumsal bir fenomen olarak inceler ve değerlendirmelerde bulunur.²⁷²

Bu yaklaşımla uygulamalı din eğitimi yapılması, öğrencilere okulun bulunduğu çevrenin sahip olduğu dini ve din dışı inanışlar ve diğer yaşam görüşleri üzerinde araştırma yapmalarına veya temsilcileriyle görüşmelerde bulunarak alan araştırması yapmalarına fırsatı vermektedir. Farklı yaklaşımların uygulanması, din ve dindarlığın farklı yönlerine odaklanılması ve farklı sonuçların elde edilmesini sağlayacak, bu da öğretimde çeşitliliği sağlayacaktır. Böylece öğrencinin, kendisinin yaşadığı mahallede veya sokakta hangi inanışların ve kültürlerin bulunduğu farkına varması sağlanacaktır. Böylesi bir saha araştırması öğrenci açısından zengin deneyimler elde etme imkânı vermiş olacaktır. Bu tür çalışmalar, dini yapıların bulunmuş olduğu şehrin mimarisine, kültürüne ve estetik görünümüne ne tür zenginlikler kattığının farkına varılmasını sağlar. Aynı zamanda başkalarıyla görüşmelerde bulunmak, öğrencilerin yaşayacağı sorun ve problemlere kendine özgün çözümler üretebilmesine yardımcı olacaktır.²⁷³

²⁷¹ Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 106.

²⁷² Buchardt, *Religionsdidaktik-2016*, 106.

²⁷³ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 60.

Danimarka’da Din eğitiminde antropolojik yöntemin kullanılması oldukça yenidir. Danimarka’daki bu yaklaşım ilhamını, Warwick Üniversitesi'nden Robert Jackson’ının önderliğinde hazırlanmış olan “Bridges to Religion” ders kitabı ve öğretim materyallerinin tasarımından almaktadır.²⁷⁴ Antropolojik yaklaşım, din öğretiminde bir dine veya diğer yaşam şekillerine içerden veya dışardan bir bakış açısıyla inceleme imkânı veren öğrenci merkezli bir çalışma şeklidir. Aynı zamanda nesnel olan bu bakış açısı, bir dinin diğer insanlar tarafından nasıl görüldüğünü ve değerlendirildiğini anlamak için dışarıdan bakılmasını sağlamaktadır. Bu yöntemde öğrenciler sahaya inerek, herhangi bir dini inancı ve diğer yaşam şekillerini seçen insanlarla röportaj yaparak onların kendi düşüncelerini ve yorumlarına dair bir bakış açısı kazanmaktadırlar.²⁷⁵

Öğrenciler bizzat kendileri bilgi toplama ve bilgi oluşturma süreçlerine katılarak adeta küçük bir antropolog gibi saha çalışması yapmış olmaktadır. Öğrenciler gözlemci konumunda bulunmaları nedeniyle bu yöntemin merkezinde yer almaktadırlar. Bir eğitim ve öğretim çalışması olarak, “öteki”nin neler yaptığını ve ne söylediğini deneyimlemek için “ötekini” yaşam alanına girilmektedir. Böylece “öteki” hakkında bilgi edinmek, sosyal eylemlerin nasıl etkileşim içerisinde olduğunu gözlemlemek imkânı sağlamaktadır. Örneğin; öğrencinin bir dini mekâna düzenlenmiş olan geziye bir gözlemci olarak katılması, orada gerçekleşen dini faaliyetleri gözlemlemesi ve anlatılanları dinlemesi, daha sonra da bunların değerlendirmesini ve yorumlamasını yaparak kendi bilgisini yapılandırması fırsatı vermektedir.²⁷⁶

Antropolojik yaklaşımın bir başka biçimi de etnografik nesnelerin üzerinde çalışmaların yapılmasıdır. Böylesi bir çalışmada öğrenciler, bizzat mekâna gitmek zorunda kalmadan daha önce antropologlar tarafından toplanmış olan dini materyallerin yorumlanmasını da yapabilmektedirler. Bu materyaller, dini nesneleri içeren koleksiyonlar olabileceği gibi belirli bir grup insanın günlük yaşamından örnek nesneleri de içeriyor olabilir. Öğrenciler burada diğer insanların (koleksiyoncunun) yorumları üzerinde çalışarak, kendisinininkinden farklı bir sosyo-kültürel bağlam hakkında bilgi ve anlam yaratmaya çalışırlar. Yorumlama kültürünün öğrencilere

²⁷⁴ Andersen, Peter B. vd., *Religion, Skole Og Kulturel Integration I Danmark Og Sverige* (København S.: Københavns Universitet, 2006), 274.

²⁷⁵ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 61.

²⁷⁶ Digitlelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 61.

kazandırılmasıyla, empati ve sezginin öğrenme sürecinin temel unsurları haline getirilmesi sağlanmış olur.²⁷⁷

6.6.7. Eleştirel düşünme ve din dersinin kaynakları

Sosyal bilimlerin bütününde olduğu gibi Hristiyanlık Bilgisi dersinde de ağırlıklı olarak bir problemi irdelemek ve sorgulamak çok önemlidir. Din dersindeki sorgulama, insanın merak etmiş olduğu bir şeyin olduğu şekliyle karakterize edilmesidir. Burada merak edilen şey, akademik bir mesele olabileceği gibi, toplumda etik, varoluşsal veya dini bir sorun olarak algılanan bir mesele veya herhangi bir konu hakkındaki anlaşmazlık da olabilir. Her insan, meşru kabul edilebilecek farklı bir düşünceye sahiptir, bu, onun merak edilmesine engel teşkil etmez. Örneğin; bu konuda şöyle bir sorgulama yapılabilir: Neden bazı insanlar böyle düşünürken diğerleri bambaşka şeyler düşünmektedirler?²⁷⁸

Her derste olduğu gibi din dersinde de kendi alanına ışık tutacak kaynaklardan yararlanılmaktadır. Din dersi de tıpkı tarih ve diğer sosyal bilimler dersleri gibi kendine has kaynaklarla çalışma yapabilecek geleneğe sahiptir. Hristiyanlık Bilgisi dersinde kullanılan kaynaklar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu derste bir konuyu aydınlatmak için, dini metinlerle birlikte ilahiler, musiki ve medya gibi farklı kaynaklardan da yararlanılabilmektedir.²⁷⁹

Din dersinde öğrencilerin dersle ilgili kaynaklar hakkında eleştirel bir yaklaşım sergilemesi sağlanmalıdır. Öğrenciye araştıracağı konuyla ilgili olarak hangi kaynaklardan faydalanacağı, kaynakların ne tür bilgileri içerdiğine ve verilen bilgilerin sağlamlığına dikkat etmesi konusunda bir farkındalık kazandırmaktadır.

Eleştirel düşünme, bir problemin araştırılmasında ve tartışılmasında profesyonel kavramların, yöntemlerin ve kaynakların kullanılması ve uygulanması demektir. Kaynakları kullanılırken kaynakların güvenilirliğiyle ilgili öğrencilerin sorgulama yapması şüphe içerisinde bulunmaları önemlidir. Elbette öğrenciler kaynaklarla çalışma yaparken, öğretmenin de belirleyici bir rolü bulunmaktadır.²⁸⁰ Bu tür

²⁷⁷ Andersen, Peter B. vd., *Religion*, 275.

²⁷⁸ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 62.

²⁷⁹ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 62.

²⁸⁰ Digitalelæreplaner.dk, “Kristendomskundskab, 2019”, 62.

yeteneklerin kazandırılması konusunda öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

6.7. Din Dersi Öğretmeninin Eğitimi

Danimarka’da din dersi öğretmenlerinin eğitim fakültesi mezunu olmaları gerekmektedir. İlköğretim öğretmenlerinin, eğitim fakültesinde dört yıl eğitim almaları zorunludur. Profesyonel öğretmen (Professionsbachelor-Bachelor of Education) olarak çalışmayı hak kazanmak için yılda 60 ECTS- kredi, toplamda ise 240 ECTS- krediyi tamamlamaları gerekmektedir. Öğretmen adayı ayrıca eğitimi boyunca dört staj dönemini²⁸¹ tamamlamak ve staj sonundaki sınavı vermek durumundadır.²⁸²

Eğitim fakültesine başlayan öğretmen adayının eğitimi aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:

- 1) Temel yeterlilik dersleri,²⁸³ Eğitim fakülteleri öğrencilerinin almış olduğu dört temel ve bir seçmeli dersten oluşmaktadır. ²⁸⁴ Bu derslere katılım zorunluluğu bulunmaktadır.
 - Pedagoji ve genel didaktik²⁸⁵
 - Eğitim psikolojisi, kaynaştırma ve özel eğitim²⁸⁶
 - Yaşamın aydınlanması: Hristiyanlık bilgisi, düşünce tarihi, vatandaşlık ve otorite²⁸⁷
 - İkinci bir dil olarak Danca²⁸⁸
 - Seçmeli dersler²⁸⁹

Bu dersler öğretmen adayının alması gereken temel derslerdir. Bu temel dersler genel anlamda pedagoji alanıyla ilgilidir ve öğrencinin iyi yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bir öğretmen adayı bu dersleri alarak mesleki yeteneğini geliştirmekte, sınıf

²⁸¹ Her biri 10 ECTS- kredidir.

²⁸² “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, *Retsinformation* (Erişim 17 Aralık 2023), § 1.

²⁸³ Toplamda 70 ECTS- krediye denk gelmektedir.

²⁸⁴ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, § 7.

²⁸⁵ 20 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁸⁶ 20 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁸⁷ 20 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁸⁸ 5 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁸⁹ 5 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

içerisindeki öğrencilere nasıl faydalı olunacağını kavramakta ve eğitiminin değerlendirmesi gibi konu alanlarında uzmanlaşmaktadır. “Pedagoji ve genel didaktik” dersi, eğitim ve öğretim sanatıyla ilgili teorileri kapsamaktadır. Bu derste öğretmen adayı eğitim ve öğretim konusunda fikir ve deneyimlerini geliştirme imkânı bulur. Bu ders alanı aynı zamanda insanların nasıl öğrendiği ve gelişim gösterdiğiyle ilgilen eğitim psikolojisiyle yakından bağlantılıdır. “Yaşamın aydınlatılması” dersi, bir toplumdaki insanların kendi kültürü ve farklı kültürlerle karşılıklı etkileşim ve gelişiminin öğrenilmesini amaçlamaktadır. “İkinci bir dil olarak Danca” dersinde okuldaki farklı dillere sahip öğrencilere eğitim verirken ihtiyaç duyulacak bilgi ve tecrübelerin edinilmesi amaçlanmaktadır.

2) Mesleki öğretim dersleri²⁹⁰

Mesleki öğretim dersleri, ilköğretimin müfredatında bulunan derslere karşılık gelmektedir. Öğretim dersleri iki gruptan oluşmaktadır.²⁹¹

- Bu program, öncelikli olarak tamamlanması gereken Danca ve matematik derslerinden oluşmaktadır.²⁹² Öğretmen adayı uzmanlaşmak için şu üç alandan birini seçer; 1-6. sınıflar veya 4-10. sınıflar arasındaki düzeyde Danca ve matematik ya da 1–10. sınıf seviyesinde matematik veya İngilizce.
- İkinci derecedeki dersler²⁹³ şu şekilde sıralanabilir: İngilizce, Almanca, Fransızca, Biyoloji, fizik/kimya, coğrafya, tarih, görsel sanatlar, el sanatları, gıda bilimi, tasarım, müzik, sosyal bilgiler, beden eğitimi, Hristiyanlık bilgisi.

Öğretmen adayı ilköğretimde öğreteceği dersleri öğrenirken temel dersler, staj ve lisans bitirme projesi sınavıyla etkileşim içinde öğretim becerisi kazanır. Özellikle öğretim konularının merkezinde alan dersinin didaktiği yer almaktadır.

3) Staj dönemi²⁹⁴²⁹⁵

²⁹⁰ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, 9.

²⁹¹ Toplamda 120 ECTS- krediye denk gelmektedir.

²⁹² 50 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁹³ 35 ECTS- krediye karşılık gelmektedir.

²⁹⁴ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, § 10.

²⁹⁵ Toplamda 40 ECTS- krediye denk gelmektedir

Öğretmen adayı her akademik yılda yukarıda verilen temel derslerle entegre bir şekilde staj yapmakta ve staj dönemi sonunda bir rapor yazarak sınava girmektedir. Staj uygulaması öğretmen adayının profesyonel bir şekilde mesleki, pedagojik ve genel didaktik konularında yetişmesine yardımcı olmaktadır. Öğretmen adayı eğitim fakültesinde teorik olarak öğrenmiş olduğu konuları staj esnasında uygulama imkânı bulmaktadır. Böylece öğretmen adayı teorik bilgi ile uygulama arasındaki etkileşim ve sonuçlar üzerinde düşünme fırsatına sahip olmaktadır.

4) Öğretmenlik branş sınavı^{296 297}

Öğretmen adayı eğitiminin sonunda büyük bir yazılı ödev (bachelorproje) ve sözlüden oluşan lisans sınavına girer. İlköğretimde öğretmesi gereken bir konuyu kendisine problem edinerek konu üzerine literatür araştırması yapar ve bulduğu sonuçları ve çözümleri proje ödevi olarak yazar. Yazmış olduğu proje ödevi öğretmen adayının öğrettiği konulardan biriyle bağlantılı olmak durumundadır. Yazılı proje ödeviyle birlikte sözlü savunmasının ardından genel bir değerlendirme yapılır.²⁹⁸

Danimarka eğitim fakültelerinde din eğitimi ana bilim dalı bulunmamaktadır. İlköğretim din dersleri, eğitim fakültesinde seçmeli din dersi almış olan öğretmenler tarafından verilmektedir. Bir öğretmen adayı ikinci derece alan dersi olarak Hristiyanlık Bilgisi dersini²⁹⁹ seçmiş ise din dersi öğretmeni olabilmektedir. Eğitim fakültesinin Hristiyanlık Bilgisi öğretmen adaylarına vermiş olduğu dersin içerdiği konular, öğretilcek konularla entegre bir şekilde planlanmaktadır. Bu konuları şöyle sıralamak mümkündür:

- Hristiyanlık bilgisi öğretiminin araştırılması ve planlaması dahil olmak üzere dini didaktik
- Dini bilgiler, teoloji ve felsefedeki temel konular ve metotlar
- Hristiyanlık, İslam ve diğer dinlerin tarihsel ve çağdaş konumlarıyla birlikte inanç ve uygulamadaki çeşitliliğine odaklanarak dinin yaşayan boyutu, mitler, ritüeller, semboller ve sanat da dahil olmak üzere temel kavramları ve kültürel önemi

²⁹⁶ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, § 20.

²⁹⁷ 10 ECTS- krediye den gelmektedir

²⁹⁸ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, § 20.

²⁹⁹ 35 ECTS- krediye denk gelmektedir.

- Hristiyanlık tarihi ve Danimarkalılar açısından önemi
- İncil kıssaları ve diğer dinlerin kıssaları
- Felsefe ve çocuk
- Yaşam felsefesi, etik ve dine eleştirel yaklaşımlar.³⁰⁰

Yukarıda sıralanmış olunan içerikleri alan öğretmen adayının ilköğretimdeki Hristiyanlık Bilgisi ders konularını verebilecek yetkinlikte olması beklenmektedir. İlköğretimdeki din dersinin özellikle ülke vatandaşlarının kimlik ve kültür oluşumu üzerindeki önemi, üniversitelerde din eğitimi verecek olan öğretmenlerin yetiştirilmesinin öncelikli hale geldiği anlamına gelmemektedir. Günümüz Danimarka üniversitelerinde din eğitimi bir disiplin olarak çok küçük bir araştırma alanı konumundadır. Hiçbir Danimarka üniversitesinde özel din eğitimi kürsüsü bulunmamaktadır. Öğretmenlerin okudukları eğitim fakültelerinde ana bilim dallarında çeşitli alanlarda oldukça fazla araştırma yapılmasına rağmen din eğitimi konusunda yok denecek kadar az araştırma yapılmaktadır. Bu durumun nedeni olarak daha önceleri öğretmenlerin eğitim almış oldukları Kraliyet Eğitim Okulu'nun 2002 yılında Danimarka Pedagoji Üniversitesine ve arkasından da Danimarka Eğitim Fakültesine dönüşmesi gösterilmektedir. Bu değişim ve dönüşümlerin din eğitimi araştırma alanının sonlanmasına neden olduğu düşünülmektedir.³⁰¹ Diğer bir neden de 2019 yılında çıkarılan yeni yasanın, eğitim becerilerinin daha kolay ölçülebildiği varsayılan dersler olan Danca ve matematik gibi akademik başarıyı önceleyen derslere odaklanmasıdır. Hristiyanlık Bilgisi dersi akademik başarıdan çok varoluşsal ve ahlaki sorunlara odaklanmaktadır.³⁰²

Din eğitimi alanı Danimarka üniversitelerinde öncelikli bir eğitim alanı olmadığı görülmektedir. Bu durum ilköğretimde verilmekte olan din dersini olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte son zamanlarda öğretmen fakültelerindeki Hristiyanlık Bilgisi dersini verecek olan öğretmenlerin durumlarında iyileştirmelere gidilmeye başlanmış, daha fazla din eğitimi almaları için çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu tür çalışmalar yeterli olmaktan çok uzak olup, sembolik olarak yapılmakta ve yüzeysel olmaktan ileri gidememektedir.

³⁰⁰ “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”, Bilag 2.

³⁰¹ Böwadt, “Religious Education in Denmark”, 4.

³⁰² Böwadt, “Religious Education in Denmark”, 5.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Danimarka’da eğitim, tarihi süreçte bir din eğitimi faaliyeti olarak başlamıştır. Çünkü geçmişte okul kurmak ve onun işleyişini sağlamak tamamen kilisenin sorumluluğunda olmuştur. Kilisede yapılan bu ilk eğitim faaliyetinin en önemli görevi, Hristiyanlık dinini çocuklara öğretmek ve onların iyi bir Hristiyan vatandaş olarak yetiştirmektir. Günümüzdeki ilköğretim okullarının temeli sayılan ilk yasal çalışma 1814 yılında yapılmış ve böylece okulun eğitim faaliyetlerinin kilise sorumluluğu dışında da gerçekleşebileceği düşüncesi ortaya çıkmaya başlamıştır. Okulun kazanmış olduğu bu yeni yapı, toplumda demokratik hareketlerin doğması ve hızlı bir şekilde yükselmesinin önünü açmıştır. 1849 yılında ilk demokratik anayasanın kabul edilmesiyle birlikte çocukların okula gitme zorunluluğuna değil, eğitim ve öğretim alma zorunluluğuna yer verilmiştir.

Danimarka’da sosyal hayatın her alanında olduğu gibi okul sisteminde de katılımcılık ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Merkezi yönetimle yerel yönetimler yetki paylaşımı yaparken karar verme sürecine okul yönetimini, velileri ve öğrencileri de dâhil etmektedir. Eğitim tamamen öğrenci merkezli olup, öğrencinin kişisel isteklerini dikkate alan bireysel öğrenme yaklaşımı benimsenmektedir. Böylece sınıftaki bütün öğrencilerin kendi öğrenimlerinde aktif olmaları sağlanmaktadır. Bu bilinçle hareket eden öğrenci, edineceği bilgiye farklı açılardan bakarak eleştirel bir yaklaşım sergilemektedir. Öğretmen ise, öğrencinin öğrenme sürecinde bir rehber görevindedir. Çünkü öğretmenin asıl görevi, öğrencilerin kendi yeteneklerini sergileyeceği bir ortam oluşturmak ve böylece öğrencinin kendi yeteneğini keşfetmesini, merak ve ilgi duymuş olduğu alana odaklanmasını sağlamaktır. Okul, çocukları sadece akademik açıdan yetiştirme çabasında değildir. Okul öğrencileri içerisinde yaşayacakları toplumsal hayata hazırlamayı ve orada onların sağlıklı bir şekilde var olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle birçok Danimarkalı için okul, dış dünya hakkında bilgi veren ve onlara bir anlayış ve bakış açısı kazandıran kurum konumundadır.

Günümüz Danimarka okul sistemi öğrencilerin sahip olduğu bütün yetenek ve becerileri aktif hale getirmek için yüksek kalitede eğitim ve öğretim imkânı sunmaktadır. Bunu da sahip olduğu tarihi arka plana ve bu tarihi tecrübeyi kendisini yenileme ve geliştirme yolunda kullanmasına borçludur. Öğrencilere bilgi

kazandırılırken odaklanılan nokta, bilginin hem teorik hem de uygulamasına önem verilmesidir. Öğrencilerin bir konu hakkında sahip oldukları teorik bilgiyle yetinmemeleri ve pratik hayatta uygulayabilme becerisine de sahip olmaları istenmektedir.

Danimarka okul sisteminin diğer bir özelliği ise, öğrencilerine disiplinler arası çalışmalar yapma veya eğitim teknolojilerini kullanma fırsatı vererek esnek bir öğrenme ortamı sunmasıdır. Bu öğrencilerin kendi öğrenmelerinin kontrolünü ele alma konusunda daha fazla özgüven ve öz-farkındalık kazanmalarını sağlamaktadır. Farkındalık temelli öğrenme metoduyla, işbirlikçi etkinlikler, ekip çalışması veya birlikte proje geliştirme gibi alternatif öğretim yöntemlerinin kullanımına da izin verilmektedir. Böylece öğrencilere daha kaliteli bir eğitim sunulmaktadır. Öğrencilerin kendi toplumunun geçmişini bilerek daha iyi tanımaları, demokratik bir toplumda aktif katılımcı olmak için gerekli becerilere, donanıma ve değerlere sahip sorumlu birer vatandaş olmalarını amaçlanmaktadır.

20. Yüzyılın başlarından itibaren Danimarka okul sistemi ve toplumsal yapısında hızlı bir sekülerleşme süreci yaşanmıştır. 1975 yılında çıkarılan ilköğretim yasasıyla din eğitiminin Evangelist Lutheryan inancına uygun olması gerektiği şartı kaldırılmış ve ders mezhepler üstü bir hale getirilmiştir. Seküler bir toplumda din eğitiminin içeriği ve hedefi, dindar bireyler yetiştirmekten ziyade öğrencileri farklı dinler ve kültürler hakkında bilgilendirmektir.

İlköğretim okullarında okutulmakta olan din dersi, Danimarka'da demokratik anayasanın kabulünden günümüze kadar siyasi tartışmaların odağında yer almıştır. Bu tartışmaların odağında ise dersin Halk Kilisesi ve Evangelist Lutheryan Hristiyanlık anlayışıyla olan bağlantısı yer almaktadır. Dersin tek kültürlü ya da çok kültürlü olup olmaması konusundaki tartışmalar da oldukça yoğundur. Akademisyenler daha çok dersin içeriğinin, hangi akademik bilgi konularından oluşturması gerektiği hususları üzerinde tartışmaktadırlar. Bu nedenle ilköğretim okullarındaki din dersinin hangi amaç, tasarım ve içerikleri kapsamalı gerektiği tarihsel süreç içerisinde farklılıklar göstermiştir.

Danimarka'da devletin ulusal kimlik üzerine odaklanması, din dersi öğretimi yapısının devlet tarafından kontrol altında tutulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle din eğitimi

genel anlamda devletin kendi kimliğini oluşturma ve bu kimlik doğrultusunda bir vatandaş yetiştirme politikasına dayanmaktadır. Bu düşünceden hareketle din dersinin amaç maddesi, Danimarka değerleri ve kültürel tarihi açısından hem toplumun ortak Hristiyanlık temeline hem de toplumda artan dini çeşitliliğe atıfta bulunmaktadır. Bu şekilde bir din eğitimi verilerek, bütün öğrencilerin, Hristiyanlık ve Evangelist Lutheryan Kilisesiyle iç içe geçmiş olan ulus devletin siyasi ve kültürel tarihi hakkında bilgi sahibi olunması istenmektedir. Ayrıca devlet okullarındaki din eğitiminin ülkenin çağdaş kültürel ve dini yapısını yansıtmaya gerektiği de savunulmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nde din eğitime olan yaklaşım sadece bir ulusun meselesi olmaktan daha çok AB'nin siyasi ve kültürel entegrasyon projesinin bir parçası olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

2019 yılında yayınlanana yeni müfredat kitapçığından itibaren derse hem bilimsel teolojik hem de etik-felsefî bir bakış açısının dahil edilmesiyle öğrencilerin din fenomeni hakkında nüanslı bir anlayış geliştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bugün din dersi büyük ölçüde öğrencilere ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kazandırarak öğrencilerin edindikleri bilgileri değerlendirmelerini ve böylece kendilerini konumlandırmalarını hedeflemektedir.

Danimarka'da din özgürlüğü olması nedeniyle din dersinde bir dinin diğerinden daha doğru ve iyi olduğunu vurgulanmamaktadır. Çünkü iyi bir din eğitimi, öğrencilerin bugün içinde yaşamış olduğu toplumu anlamalarını sağlamak olarak görülmektedir. Küreselleşen dünyada din eğitiminin öneminin her geçen gün artmasından dolayı dersin diğer düşünce ve yaşam biçimleri hakkında da bilgi vermesi ve öğrencilere bu konuda bir anlayış kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü Danimarka'nın geçmişi Hristiyanlık geleneğine dayanmasına rağmen ülkenin geleceği farklı din, kültür ve düşünceleri kapsayacaktır.

Diğer sosyal bilimler derslerinin öğrenme metotlarının din dersinin eğitim ve öğretiminde uygulanması nedeniyle derslerde her türlü dini konu sorgulayıcı bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin farklılıkları anlaması yönünde bir yaklaşım benimsenmektedir. Farklı kültürel geçmişe sahip öğrenciler birbirlerinin kültürlerini tanımak adına karşılıklı fikir alış-verişinde bulunmaktadır. Okullar, zaman zaman kültür haftaları düzenleyerek öğrencilerin farklılıkları anlamalarına ve hoşgörü geliştirmelerine katkıda bulunmaya çalışmaktadırlar.

Danimarkalılar tarafından din dersine yöneltilen yaygın eleştirilerden biri öğrenme metotları ve stratejileri lehine dersin içeriğinin boşaltıldığı düşüncesidir. Çünkü dersin akademik içeriğinin önemli ölçüde zayıflatılmasının Hristiyanlık kimliğinin kaybolmasına neden olacağı iddia edilmektedir. Diğer bir eleştiri konusu ise, Danimarka'nın en büyük ikinci dini topluluğu Müslümanların dikkate alınmaması, Hristiyanlığa öncelik verilmeye devam edilmesidir. Daha geniş bir dini bakış açısıyla çoğulcu yaklaşım sergilenerek, dinler arasında daha eşit bir dağılımın yapılması ve İslam'a yeteri kadar yer verilmesi beklenmektedir. Danimarka okullarında azınlıkların dini uygulamalarına yer verilmemekte fakat dini hassasiyetleri dikkate alınmaya çalışılmaktadır.

Danimarka eğitim sistemi, çocukların dini temelli kimlik oluşturmaları konusunu aileye bırakmaktadır. Aileler İslami bir eğitim alması istedikleri çocuklarını, okul sonrasında/hafta sonlarında cami veya derneklere göndermektedirler. Ancak burada verilen eğitimlerin çocukların güçlü bir Müslüman kimliğinin oluşturmada yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Danimarka'ya göç etmiş olan birinci nesil tarafından büyük gayretler ve emekler verilerek açılan camiler, ilk kuşak ve çocuklarının dini ibadetlerini yerine getirme açısından çok büyük görevler ifa etmiştir ve etmeye de devam etmektedir. Ancak camilerin yetişmekte olan neslin din eğitimi için yeterli katkıyı sağlayamadığı söylenebilir. Bu durumun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Zamanla içerisinde ihtiyaçların genişlemesi, çağın ilerlemesi, eğitim- öğretim alanında yeni gelişmelerin yaşanması ve içerisinde bulundukları Danimarka toplumunun eğitim ve gelişmişlik seviyesinin çok ileri düzeyde olması, açılmış olan derneklerin kendilerini geliştirememesi gibi sebepler yeni yetişen neslin dini ve kültürel açıdan yeteri kadar iyi bir dini eğitim alamamasına neden olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Müslümanlar, bu tür sorunlarının üzerinde duracak yetişmiş insan potansiyelinden yoksun durumdadırlar. Çünkü dışarıdan gelen imamlar ve gönüllü olarak dini bilgiler dersini veren kişiler, Danimarka'da yetişmiş olan yeni nesille iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Yapılan çalışmalar kısa süreli etkiler yaratmakta ve Müslüman gençlerin kalıcı kimlik oluşumuna yardımcı olamamaktadır. Hatta zaman zaman onların dini ve kültürel değerlerden kopmalarını da hızlandırmaktadır. Ancak Danimarka şartlarında iyi yetişmiş bireylerin istihdam edildiği kurumsal okullaşma

alışmaları yanı sıra Müslümanların dini kimliği üzerine objektif araştırmalar yapılması ve bunların sonuçlarının değerlendirilmesiyle bu durumun önüne geçilebileceği düşünölmektedir.

Tarihi süreç sonunda bazı toplumlar sekölerleşmiş olsa da din eğitimi, tarihi köklerde bırakmış olduğu költürel izler nedeniyle göz ardı edilememiştir. Köreselleşen günümüz dünyasında yeni yetişen neslin kimlik krizi karşısında din eğitimi, insanı ve insani değerleri önemsemesi nedeniyle yeniden önemli hale gelmiştir. Çünkü din eğitimi gençlerin milli költür ve kimliğinin oluşmasında göz ardı edilecek bir alan değildir. Öğrencilerin sağlıklı din bilgisi ve milli değerleri kazanması konusunda din eğitimi öğretmenine önemli görevler düşmektedir. Din eğitimcileri de çağın gelişmiş pedagojik gelişmelerinden faydalanarak gençlerin din konusuna yaklaşımlarının şekillenmesinde önemli roller üstlenmelidirler.

Gümümüz toplumlarının çok költürlü bir yapıya sahip olması ve okulun bütün farklılıkları eşit bir şekilde kapsayıcı olması gerekmektedir. Devletin ortak vatandaş bilinci ve ortak kimlik inşa etmek istemesi, din eğitiminin de bu farklılıkları kapsaması ve olumlu yönde dersin içeriğine yansıtmasını gerektirmektedir. Bu da dinin toplumların kökenlerinde bırakmış olduğu ortak izlere odaklanılması, onları bir arada tutan ortak akla hitap edilmesi demektir. Bu nedenle din eğitiminin çoğulcu ve kapsayıcı olması, geleceğin tolerans költürüne sahip hoşgörü toplumunun inşa edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Altaş, Nurullah, Çok-kültürlülük ve Din Eğitimi, Ankara: Nobel Yayınları, 2003.
- Andersen, Peter B. vd. *Religion, Skole Og Kulturel Integration I Danmark Og Sverige*. København S.: Københavns Universitet, 2006.
- Anderson, Sally. “Religionens Mange Dimensioner: Skoleteologi Og Muslimske Børn I En Dansk Provinsskole”. *Scandinavian Journal of Islamic Studies* 8/2 (2014), 77-100. <https://doi.org/10.7146/tifo.v8i2.25337>
- Appel, Charlotte - Jensen, Morten Fink. *Dansk Skolehistorie, Da Læreren Holdt Skole. (Tiden Før 1780)*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2013.
- Aydın, Mehmet Zeki. Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi ve Türkiye İle Karşılaştırılması. *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu (26-27 Mayıs Adapazarı), Değişim Yayınları*, (2002) ss, 80-92.
- Bahçekapılı, Mehmet. *Avrupada Din Eğitimi*, İstanbul: Önder Yayınevi, 2012.
- Bahçekapılı, Mehmet. Din Eğitiminde Pedagojik Yaklaşımlar; “Din Hakkında Öğrenme” ve “Dinden Öğrenme”, *Islamic University of Europa Journal of Islamic Research - İslam Araştırmaları*, (IV)2, (2011) 101-120.
- Bahçekapılı, Mehmet. “Batılı Ülkelerde Din Eğitiminin Kültürlerarası Barış ve Hoşgörüye Olan Katkısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 21, (2011) 129-152.
- Bahçekapılı, Mehmet. "Finlandiya’da Din Eğitimi". *International Journal of Social Science*, 6(5), (2013), 889-922.
- Barrett, Inger Toftgaard vd. *Bestand Og Bevægelse: Religionsundervisning Og Religionspædagogik*. Frederiksberg C.: Eksistensen, 2016. <https://www.ucviden.dk/en/publications/bestand-og-bev%C3%A6gelse-religionsundervisning-og-religionsp%C3%A6dagogik/>
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1988.

- Børne- og Undervisningsministeriet. Dagtilbudsloven, Bekendtgørelse Af Lov Om Dag-, Fritids- Og Klubtilbud M.v. Til Børn Og Unge (dagtilbudsloven). LBK nr 2 af 06/01/2020 (06 Ocak 2020). Erişim 17 Temmuz 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/2>
- Børne- og Undervisningsministeriet. Gymnasiale Uddannelser, Bekendtgørelse Af Lov Om De Gymnasiale Uddannelser. LBK nr 957 af 22/06/2022 (22 Haziran 2022). Erişim 18 Temmuz 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/957>
- Børne- og Undervisningsministeriet. Folkeskoleloven, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen. LBK nr 1396 af 05/10/2022 (05 Ekim 2022). Erişim 11 Şubat 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1396>
- Børne- og Undervisningsministeriet. Friskoleloven, Bekendtgørelse af lov om friskoler og private grundskoler m.v. LBK nr 786 af 15/06/2015 (15 Haziran 2015). Erişim 16 Temmuz 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2015/786>
- Børne- og Undervisningsministeriet. Bekendtgørelse Om Procedureregler Ved En Elevs Fritagelse for Kristendomskundskab I Folkeskolen, Bekendtgørelse Om Procedureregler Ved En Elevs Fritagelse for Kristendomskundskab I Folkeskolen. BEK nr 809 af 16/07/2004 (16 Temmuz 2004). Erişim 06 Haziran 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2004/809>
- Børne- og Undervisningsministeriet. “Karakterer på 7-trinsskalaen”. Erişim 14 Temmuz 2023. <https://www.uvm.dk/uddannelsessystemet/7-trinsskalaen/karakterer-paa-7-trinsskalaen>
- Böwadt, Pia Rose. “Religious Education in Denmark: Towards a More Multifaceted Subject?” *Religions* 11/11 (Kasım 2020), 561. <https://doi.org/10.3390/rel11110561>
- Brandt, Ane Kirstine - Böwadt, Pia Rose. *Gud I Skolen. Religiøse Dilemmaer I Skolens Praksis*. Samfundslitteratur, 2018.
- Buchardt, Mette. *Religionsdidaktik*. København: Gyldendal Uddannelse, 2006.
- Buchardt, Mette. *Religionsdidaktik: Traditioner Og Tilgange*. København: Hans Reitzels Forlag, 2016.
- Christensen, Else - Ottosen, Mai Heide. *Børn Og Familier*. København: Socialforskningsinstituttet, 2002.

- Christensen, Henrik Reintoft vd. *Religion I Det Offentlige Rum Et Dansk Perspektiv*. Aarhus Universitetsforlag, 2019.
- Danmark Statistik. “Færre Blev Skilt Og Flere Blev Gift”. Erişim 16 Ağustos 2023.
<https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=26768>
- Danmark Statistik. “Medlemmer Af Folkekirken”. Erişim 16 Haziran 2023.
<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/folkekirke/medlemmer-af-folkekirken>
- Danmarks Statistik. “Befolkningstal”. Erişim 02 Şubat 2024.
<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/befolkningstal>
- Danmarkshistorien.dk. “4. Krig Og Tro”. Erişim 03 Temmuz 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/ooc/lektion-1-vikingetiden-790-1050/4-krig-og-tro>
- Danmarkshistorien.dk. “5. En Kristen Og Dansk Kultur”. Erişim 03 Temmuz 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/ooc/lektion-2-hoejmiddelalderen-1050-1340/5-en-kristen-og-dansk-kultur>
- Danmarkshistorien.dk. “5. Religion Og Kultur”. Erişim 03 Temmuz 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/ooc/lektion-3-senmiddelalderen-1340-1523/5-religion-og-kultur>
- Danmarkshistorien.dk. “6. Religion Og Oplysningstid”. Erişim 06 Temmuz 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/ooc/lektion-5-enevaelde-1660-1814/6-religion-og-oplysningstid>
- Danmarkshistorien.dk. “Anordning for Almue-Skolevæsenet Paa Landet I Danmark, (29. Juli 1814)”. Erişim 05 Mayıs 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/anordning-for-almue-skolevaesenet-paa-landet-i-danmark-af-29-juli-1814>
- Danmarkshistorien.dk. “Bilag til Skoleloven, 29. juli 1814”. Erişim 07 Temmuz 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/bilag-til-skoleloven-1814>
- Danmarkshistorien.dk. “Cirkulære Om Undervisningsplaner for De Offentlige Folkeskoler (Sthyrke Cirkulære), 6. April 1900”. Erişim 06 Mayıs 2023.
<https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/cirkulaere-om-undervisningsplaner-for-de-offentlige-folkeskoler-sthyrke-cirkulaere-6-april-1900>

- Danmarkshistorien.dk. "Danmarks Riges Grundlov, 5. Juni 1849 (junigrundloven)". Erişim 09 Mayıs 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/danmarks-riges-grundlov-af-5-juni-1849-junigrundloven>
- Danmarkshistorien.dk. "Lov Om Folkeskolen, 18. Maj 1937". Erişim 10 Mayıs 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/lov-om-folkeskolen-18-maj-1937>
- Danmarkshistorien.dk. "Lov Om Folkeskolen, 26. Juni 1975". Erişim 02 Haziran 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/lov-om-folkeskolen-26-juni-1975>
- Danmarkshistorien.dk. "Skole Og Undervisning Efter 1814". Erişim 07 Temmuz 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/skole-og-undervisning-1814-2014>
- Digitalelæreplaner.dk. "Danmark, Kristendomskundskab, 1976". Erişim 05 Ağustos 2023. <https://digitalelaereplaner.dk/l%C3%A6replan/danmark/kristendomskundskab/1976>
- Digitalelæreplaner.dk. "Danmark, Kristendomskundskab, 2004". Erişim 20 Haziran 2023. <https://digitalelaereplaner.dk/l%C3%A6replan/danmark/kristendomskundskab/2004>
- Digitalelæreplaner.dk. "Danmark, Kristendomskundskab, 2009". Erişim 20 Haziran 2023. <https://digitalelaereplaner.dk/l%C3%A6replan/danmark/kristendomskundskab/2009>
- Digitalelæreplaner.dk. "Danmark, Kristendomskundskab, 2015". Erişim 20 Haziran 2023. <https://digitalelaereplaner.dk/l%C3%A6replan/danmark/kristendomskundskab/2015>
- Digitalelæreplaner.dk. "Danmark, Kristendomskundskab, 2019". Erişim 20 Haziran 2023. <https://digitalelaereplaner.dk/l%C3%A6replan/danmark/kristendomskundskab/2019>

- Folkekirken.dk. “Konfirmandundervisning”. *Folkekirken.dk*. Erişim 12 Temmuz 2023. <https://www.folkekirken.dk/folkekirken-arbejder/undervisning/konfirmandundervisning>
- <https://www.dst.dk>. “Indvandrere Og Efterkommere”. Erişim 08 Haziran 2023. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/indvandrere-og-efterkommere>
- <https://www.ft.dk>. “Grundloven Og Det Danske Demokrati”. *Folketinget*. 23 Ekim 2018. Erişim 09 Haziran 2023. <https://www.ft.dk/da/folkestyret/grundloven-og-folkestyret/grundloven-og-det-danske-demokrati>
- Jellesen, Marlene Printz. “Sporets Didaktik: Kristendom Som Historie Og Kulturarv i Religionsundervisningen”. *Prismet* 71/4 (2020), 407-420.
- Kaymakcan, Recep. Çokkültürlölük Eğitim, Kúltür ve Din Eğitimi. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2006.
- Kaymakcan, Recep. Türkiye’de Din Eğitiminde Çokölculuk Üzerine. *Türk Milli Eğitim Sisteminde Din Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu Bildirileri, Yarınlr İçin Düşünce Platformu*, (2005), 185-192.
- Kirkeministeriet. Anordning Om Børnekonfirmandundervisning Og Konfirmation, Anordning Om Børnekonfirmandundervisning Og Konfirmation. AND nr 1027 af 24/09/2014 (24 Eylül 2014). Erişim 12 Temmuz 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/regel/and/2014/09/24/1027>
- Kjær, Birgitte. *Kristendomsfaget i Folkeskolen*. Vejle: Kroghs Forlag, 1999.
- Klausen, Søren Harnow. *Hvad Er Videnskabsteori?* Akademisk forlag, 2016.
- Korsgaard, Ove. *Kampen Om Folket: Et Dannelsesperspektiv På Dansk Historie Gennem 500 År*. Gyldendal A/S, 2012.
- Korsgaard, Ove vd. *Medborgerskab - Et Nyt Dannelsesideal?* Frederiksberg: Religionspædagogisk Forlag, 2007.
- Köylü, Mustafa (Ed.). Din Eğitiminde Çağdaş Konular. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014.
- Köylü, Mustafa. “Batı Ülkelerinde Din Eğitimi: Genel Bir Bakış”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/4 (01 Ekim 2017), 223-245.
- Kryger, Lone La Cour. *Folkeskolen*. København: Gyldendal Uddannelse, 2023.

- Larsen, Christian vd. *Dansk Skolehistorie, Da Skolen Tog Form (1780-1850)*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2013.
- Larsen, Kurt E. “En Postkonstantinsk Udvikling? Folkekirkens Ordning Fra 1800-Tallet Og Til I Dag”. *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 42/1 (01 Mart 2015), 37-50.
- Løvgren, Af Mette. “Danmark Statistik - Konfirmeret”. Erişim 12 Temmuz 2023. <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2023/2023-05-04-to-ud-af-tre-konfirmeret>
- Møller, Helle Thorbøl. “The Danish Education System”. Publikation. *Uddannelses- og Forskningsministeriet*. Erişim 19 Temmuz 2023. <https://ufm.dk/publikationer/2022/the-danish-education-system>
- Öztürk, Serdar - Suluk, Seher. “Ekonomik Büyümenin Anahtarı Olarak Eğitim: İsveç, Norveç Ve Danimarka’da Eğitim İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 10/1 (22 Haziran 2020), 381-402. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.633241>
- Rimbert, Sankt. *Ansgars Levnedesbeskrivelse (vita Ansgarii)*. København, 1910.
- Sak, Ramazan vd. “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sløk, Camilla ve Nortvig, Anne-Mette. *Kristendomskundskab, livsoplysning og medborgerskab*. Frederiksberg C.: Samfundslitteratur, 2010.
- Social-, Skrevet af - Familieretshuset, Bolig-og Ældreministeriet og. “Når I vil giftes”. Erişim 16 Ağustos 2023. <https://www.borger.dk/familie-og-boern/Aegteskab-og-parforhold/Naar-I-vil-giftes>
- Sørensen, Stig F. *Fagdidaktik I Religion*. Frederiksberg C.: Frydenlund, 2019.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayınları ,2001.
- Tosun, Cemal, “Bir Anabilim Dalı Olarak Türkiye’de Din Eğitiminin Doğuşu, Gelişmesi ve Alanına Katkıları”, *Derleme Dergisi*, 2(1), (2009), 293-303.
- Udlændinge- og Integrationsministeriet. “Læremateriale til Indførsretsprøven”, 2022. www.uim.dk
- Undervisningsministeriet. “Kristendomskundskab -1989/1”.
- Undervisningsministeriet. “Kristendomskundskab -1995”, ts.

Den Store Danske. “Danmark - Læs om historie, sprog og geografi - lex.dk”. 24 Ekim 2023. Erişim 25 Aralık 2023. <https://denstoredanske.lex.dk/Danmark>

Grundloven, Danmarks Riges Grundlov. LOV nr 169 af 05/06/1953 (05 Haziran 1953). Erişim 06 Haziran 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1953/169>

“Elevtal I Folkeskolen Og Frie Skoler”. Erişim 01 Ocak 2024. <https://www.uvm.dk/statistik/grundskolen/elever/elevtal-i-grundskolen>

Folketinget. “Grundloven med forklaringer”. 29 Kasım 2016. Erişim 22 Ağustos 2023. <https://www.ft.dk/da/folkestyret/grundloven-og-folkestyret/grundloven-med-foerklaringer>

Nordisk Mytologi. “jul | lex.dk”. 22 Ekim 2015. Erişim 16 Ocak 2024. <https://mytologi.lex.dk/jul>

“Lov om folkeskolen, 30. juni 1993”. Erişim 05 Haziran 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/lov-om-folkeskolen-30-juni-1993>

Den Store Danske. “Møllehøj | lex.dk”. 19 Aralık 2015. Erişim 25 Aralık 2023. <https://denstoredanske.lex.dk/M%C3%B8lleh%C3%B8j>

Den Store Danske. “Nordisk Religion Og Mytologi | Lex.dk”. 07 Kasım 2022. Erişim 20 Ağustos 2023. https://denstoredanske.lex.dk/nordisk_religion_og_mytologi

Den Store Danske. “påske | lex.dk”. 24 Ekim 2023. Erişim 16 Ocak 2024. <https://denstoredanske.lex.dk/p%C3%A5ske>

Psykologisk-Pædagogisk Ordbog. Hans Reitzels Forlag, 2008.

“Recessen om reformationen, 30. oktober 1536”. Erişim 25 Aralık 2023. <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/recessen-om-reformationen-af-30-oktober-1536>

Retsinformation. “Uddannelses- og Forskningsministeriet, BEK nr 374 af 29/03/2023”. Erişim 17 Aralık 2023. <http://www.retsinformation.dk/eli/lta/2023/374>

Danmarks Akkrediteringsinstitution. “Videregående Uddannelser”. Erişim 19 Temmuz 2023. <https://akkr.dk/akkreditering/videregaende-uddannelser/>

ÖZGEÇMİŞ

Cengiz ALKAN, ilköğretim ve lise eğitimini Şarkışla’da tamamladı. 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu ve aynı yıl Danimarka’ya göç etti. 2013 yılında Aarhus pedagoji fakültesinden mezun oldu ve 2014 yılında Aarhus Üniversitesi’nde (Danmark Pædagogisk Universitetskole-DPU) pedagoji felsefesi üzerine yüksek lisans dersleri aldı. 2013 yılından bu yana Danimarka eğitim kurumlarında pedagog olarak çalışmaya devam etmektedir. 2021 yılında Yalova Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde yüksek lisansa başlamıştır.

